

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2024 · NOVEMBER ■

XXXIII. ÉVFOLYAM, 2024. NOVEMBER

T A R T A L O M

- 3 **KALI ÁGNES** ■
Késésben (vers)
- 5 **SUSAN RUBIN SULEIMAN** ■
A történelem lánya *(Budapesttől Amerikáig)* (regényrészlet)
- 13–14 **TAKÁCS NÁNDOR** ■
Bakonyicum *(részletek)* (versek)
13 Makadám
13 Újmajor
13 Öreg-folyás
14 Szakkör a mélyben
14 Százhalom
- 15 **LUGOSI VIKTÓRIA** ■
AjvÉ (regényrészlet)
- 21 **BERKA ATTILA** ■
Válaszom a kérdésekre (vers)
- 23 **ÁDÁM GERGŐ** ■
Lex Pénz (novella)
- 37–39 **LUCILLE CLIFTON** ■
37 a gyönyörök kertje (versek Beke Sára D. fordításában)
37 álom a második eljövételről
38 far memory újra *(vers hét felvonásban)*
- 40 **BOZSIK PÉTER** ■
Szív. Roham *(egy visszapillantó tükör emlékezete)* (regényrészlet)
- 46 **HALASI ZOLTÁN** ■
Aranykor (versek)
- 54 **VARGA IMRE** ■
Elhagyták a helyszínt, avagy az „Apró képek balladája” (tényregény, részlet)

- 67 **ILOSVAI ESZTER** ■
 az üresség eufóriája (vers)
- 69–73 **KÜRTI LÁSZLÓ** ■
 69 Konyhabútor (próza)
 72 tyúkszem (versek)
 72 hősiesség megrontója
 73 főzés
- 74–76 **LACKFI JÁNOS** ■
 74 Nem túl gazdag mintázat (versek)
 76 Hőlégballon
- 77 **ENESEY DIÁNA** ■
 Kell egy ország az álmoknak (*Élő Csenge Enikő: Apám országa*) (kritika)
- 81 **TILLMANN J. A.** ■
 Hullámok hátán (*Földi tartózkodásom rövid története 04*) (esszé)
- 87 **ALMÁSI MIKLÓS** ■
 És akkor Földanyánk, Gaia – bosszút esküdött (esszé)
- 90 **MARGÓCSY ISTVÁN** ■
 „Ott állok én is a csatában / Katonáid közt, századom!” (tanulmány)
(Petőfi mint a 19. század költője)

Címlapon: Philippe Guillerm szobra

KALLIGRAM
 Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Tóth Ramóna Mirtill
 toth.ramona.mirtill@gmail.com

SZERKESZTŐK:

Ágoston Attila (koordinátor)

oz.kalligram@gmail.com

Száz Pál

palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia

szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia

toth.czifra.julia@gmail.com

Mészáros Sándor

ms.kalligram@gmail.com

Rácz Ágnes Éda

raczagneseda@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Földényi F. László,

Keserű József,

Márton László,

Németh Zoltán,

Hizsnyai Zoltán,

Rédey Zoltán

Szerkesztőség:

KALLIGRAM, spol. s r. o.

Staromestská 6/D

P. O. Box: 223

SK-810 00 Bratislava 1

Tel.: 00421 / 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint

a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská

pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlače;

Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava

214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:

ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou

Fondu na podporu kultúry národnostných

menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

Logo of Kultúr Minor and nKa.

**KULT
 MINOR** **nKa**

Kiadja a Kalligram Polgári

Társulás / OZ Kalligram, Hlavná

/ Fő utca 37/19, SK-929 01

Dunajská Streda / Dunaszerdahely

[ICO:42291810] és a Pesti Kalligram

Kft., 1094 Budapest, Tűzoltó u. 8. sz.

fél em. 2. Adószám: 12241273-2-43

Nyomda / Tlačiareň: Colortoys Bt., Győr.

Példányszám / Nákład: 500 db/ks

Ára / Cena: 700 Ft / 3 EUR.

Magyarországon terjeszti

a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.

és a regionális részvénnytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap

10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

Késésben

1.

Az első átfordulásig lett volna időd.

Kegel gyakorlatok közben,

Vagy a súlyos tíz percekben, amíg ráveszed magad a pisilésre.

Az első hat hét gyermekágy alatt lett volna időd.

Ha már kiharcoltad, hogy jöjjenek, főzzenek takarítsanak.

Ha nem veszed elő az évekkkel ezelőtti készített Ibsen adaptációkat, lett volna időd.

Ha fejben nem írod újra Heddád, nem várt terhesség felől,

Nórád, gyermekágyi depresszióból megközelítve.

Ha eszedbe jut, hogy régóta próbálsz szakítani a színházzal, mert elveszi az időd, lett volna időd.

Az utolsó trimeszterben lett volna időd,

mindenki megmondta „így vagy úgy de kijön, olyan nincs, hogy bent maradj”.

Ha megelégedsz azzal, hogy

„Az orvosok az anyánál jobban tudják”

„Mindenképp rossz, idővel megszépül”,

Lett volna időd.

Ha letérsz az első kanyarnál lett volna időd.

Lett volna időd eddig megírni életrajzi amazon regényed.

2.

Ha eddig megírtam volna az életrajzi amazon regényem

Három variációt írtam volna a szüzességem elvesztésére.

Ha megírtam volna az életrajzi amazon regényem, apám halálától indulok,

De a végén meglepetésszerűen világlik ki, hogy mindennek az anyámmal való kapcsolatom az oka.

Ha eddig megírtam volna az életrajzi amazon regényem, írás közben

szortíroztam volna az erőszak történeteket, de egy ponton úgy döntöttem volna, leszárom, ha túl sok, megírom az összeset,

Ha én megbírtam, meg kell bírja az életrajzi amazon regényem is.
Ha eddig megírtam volna az életrajzi amazon regényem, szerepeltek volna benne olyan férfiak, akikre nem is szoktam gondolni.
Például a sámán, aki megigézett és az erdészből lett szerzetes, aki tizennégy évesen szedett fel a budapesti reptéren.
Ha megírtam volna az életrajzi amazon regényem, sokat foglalkoztam volna a tinédzserkori hazugságaimmal. Lehetett volna belőlük egy külön szövegkorpusz, regény a regényben.
Ha megírtam volna az életrajzi amazon regényem, nem írtam volna a rém unalmas irodalmi közegről benne. Színházról talán, de leginkább punkságról és az éjszakákról. A fiatal nők szerhasználatáról, akiket nem rajonganak körbe zűrösségük miatt.
Ha eddig megírtam volna az életrajzi amazon regényem, sokat beszéltem volna a nőiségről.
Hogyan lehet eljutni a kényszeres szextől a ciklustudatosságig. A kislánytól a saját tengelyében álló nőig.
Ha eddig megírtam volna az életrajzi amazon regényem itt megakadtam volna. Terhesség és szülés előtt.
És az ünneplő kritikákkal szemben csak azt tudnám mondani: várhattam volna még vele, adhattam volna neki még időt.

A történelem lánya

Budapesttől Amerikáig

Egy képeslap Zircre

Valentin-nap, 1944. Rubin Lili, egy Budapesten élő zsidó nő, képet küld a négyéves lányáról a húgának, Magdának, aki valahol Franciaországban bujdoskol. Egy hónappal később a német hadsereg megszállja Magyarországot, és Adolf Eichmann a fővárosban rendez be főhadiszállását; a vidéki zsidók felkutatását és deportálását elképesztő hatékonysággal hajtják végre, felszámolva ezzel Lili egész családját. De ezt most még nem tudja. Tud-e vajon a varsói gettóról, Treblinkáról, a francia deportálásokról? Jelen-e számára bármit is a név: *Auschwitz*? Ezen gondolkozom, miközben megérintem a fotót, aztán megfordítom, hogy elolvassam a hátuljára írt ajánlást: „Az én kedves, jószágos Magduskámnak, sok szeretettel és csókkal a kis Zsuzsikától.” Magda nénem, Anyám fiatalabbik testvére, a '30-as években emigrált Franciaországba a férjével és a lányával. Úgy látszik, hogy a kép borítékban érkezett, Magduskának Zsuzsikától címmel, melyben a kicsinyítőképzők intimitást és meghittséget mutatnak, bár Magda akkor még nem láthatott engem. Az üzenet alatt a dátum: *Budapest, 1944. 02. 14.*

Egy fiókból halásztam ki a fotót, ahol sok másik társával együtt pihent, a rumliból, még mindig műanyag tartókban és manilából készült borítékokban, amelyekben Anyám tartotta őket. Néhány fekete-fehér fotó elszakadt, foltos, olyan emberekről, akiknek, ha valaha tudtam is a nevét, többé már nem emlékszem. Néhány nyilvánvalóan albumból lett kitépve, apró fekete papírdarabokkal a hátuljukon. Magánál tartotta őket egészen 1949 augusztusától fogva, amikor elmenekültünk Magyarországról. Elképzelem őt azon a nyári napon: be kell pakolnia egy bőröndöt, nem túl nagyot, nem túl nehezet – gyalog terveztük átlépni a határt. Mit viszel magaddal ilyenkor? Egy pár ékszert (amúgy sem volt belőlük sok), meleg ruhát (augusztus van, de sosem lehet tudni), és persze, fényképeket. De az album túl nehéz, a képeknek egyedül kell jönniük. „Csak néhányat, amikor kisbaba volt, aztán kicsit idősebb, és tavaly-

ról egyet, amikor a fényképész házhoz jött – az új ruhát viselte, amit készíttettem neki.” Gyorsan kitépi a fotókat és betömökdi a bőröndbe.

A képek össze vannak keveredve azokkal a színes pillanatfelvételekkel, amiket az évek során küldtem neki: én és a két fiam, én és a férjem a válásunk előtt, és még korábbiakról, a házasságunk előtt. A fekete-fehér fotók között van egy kép rólam az egyetemi diplomaosztómon, az anyám mellett állok, mosolygok, elveszettnek tűnök. Úgy, mint egy apátlan gyerek? Az apám az előző nyáron halt meg szívrohamban, közvetlenül a végzős évem előtt. De elveszettnek tűnni, elveszettnek érezni magam ismerős volt számomra már kiskorom óta.

A régi képek közül már majdnem mindet láttam, míg Anyám élt, azon ritka alkalmakkor, amikor belement, hogy beszéljen a budapesti életünkről, az életéről, amit ott hagyunk tízéves koromban. Általában került a témát: „Az már mögöttünk van, felejtse el”, mondta rendületlenül – de magyarul mondta, ami aláasta szavainak értelmét. A múlt egy másik ország, ahogy a történészek mondják. El tudsz-e felejtetni egy országot, amelynek nyelvét még mindig beszéled? Anyám és én mindig magyarul beszélünk egymással.

Évente egyszer vagy kétszer meglátogattam Miami Beach-en. Ha könyörögtem neki, elővette a fényképeket, megnevezve az embereket, akik ismeretlenek voltak számomra: vidéki nagybácsik családjukkal, akik a holokauszt áldozatai lettek; két unokatestvére, akik túléltek, gyönyörű fiatal nők, akiktől a fotókat kapta, hátoldalukon a *Szeretettel Lilinek* ajánlással. Rólam is nézegettünk képeket babaként, kisgyermekként, kisiskolásként. („Amikor még kisfiú voltam”, viccelődtem a képen, amin hat hónaposan fekszem a hasamon, szinte teljesen kopaszon). „Milyen édes voltál, nézd, milyen szöke!”, mondta megérintve egy kétéves kori képet rólam. Vagy: „Mindig szerettem ezt a kék ruhát rajtad. 1948-ban csináltattuk, abban az évben, amikor Nagy elutazott.” És végül, elkezdett visszaemlékezni: „Emlékszel a vasárnapi sétáinkra Budán, meg az Andrássy úti könyvesboltra? Imádtad azokat a könyveket, amik Zsuzsikáról szóltak, a kislányról, akit úgy hívtak, mint téged – amikor kiolvastál egyet elmentünk megvenni a következőt a sorozatból. És a jégpálya a Városligetben, ahol néztelek, ahogy korcsolyázol.” Igen, emlékeztem. Mindig vacogtam a hidegtől a jégpályán, és sosem élveztem, de azt akarta, hogy megtanuljak korcsolyázni és balettozni és zongorázni, mindent, ami az ő gyerekkorából hiányzott. Én voltam az egyetlen gyermeke (a húgom sokkal később született csak meg), míg ő három fiú- és két lánytestvérrel nőtt fel egy családban, amely apa nélkül maradt, amikor Anyám még csak tinédzser volt. Nem volt ideje luxUSDolgokra, és azt akarta, hogy nekem legyen.

A fotó, melyet 1944-ben küldött a húgának, egy fotóstúdióban készült. Anyám külön időpontot kért a kedvelt fotográfustól, és az alkalom valószínűleg órákig tartott. A végén két képet választott. Az egyik a hajam szabadon borul a vállamra, nagy selyemmasnival a fejemen; egy szép pamutruhát és egy aranyláncot viselek; egy szalmakosár lóg a bal karomon, míg a jobb kezemmel egy kerekeken guruló játékpudli pórázát fogom. Fiatal hölgy vagyok, aki vásárolni indul a kutyájával. Szemben állok a kamerával, mosolygok, a szemeim csillognak. Jobb alulra a stúdió neve van nyomtatva: Mosoly Albuma, a stúdió címével és telefonszámával. Végülis, legalább valaki még mosolygott Budapesten 1944 februárjában.

A másik fotó, ami a stúdióban készült még abszurdabb. Egy játéktűzhely előtt állok, hajam két copfban van, a nagy masni helyett a copfok tövében két kicsivel, egy

kis kötényke van a ruhámon, jobb kezem egy edény fedőjén pihen, ami a tűzhelyen áll – elfoglalt háziasszony vagyok. Ismét csak mosolygok a kamerába, ezúttal még szélesebben – bizonyára tisztában voltam a póz idétlenségével.

Anyám imádta a szép dolgokat, mint a selyemmasnik, az aranylánc. Talán nem akarta tudomásul venni, hogy mi történik. Talán azt gondolta biztonságban vagyunk. Magyarország Németország szövetségese volt, bár kellelten szövetséges. A németek 1944 márciusában vonultak be, biztosítva ezzel, hogy a magyarok nem hátrálnak ki, és hogy, végülis, gondoskodjanak a magyar zsidók sorsáról is.

A munkaszolgálatról legalább tudott: a játéktűzhellyel készült fotó a bátyjának, Stern Izsónak lett címezve egy postafiókhoz egy ezred számával együtt. A magyar hadsereg 1940-ben kezdte meg a zsidó férfiak besorozását munkaszolgálatra, a két nagybátyámmal, Lacival és Izsóval együtt. Olvastam a munkaszolgálatról, láttam néhány filmet is róla. Először a férfiak aránylag még jó bánásmódban részesültek, ha nevezhetjük így a polgárok napi többszörös fatisztitásra és kőhordásra való kényszerítését, alutápláltnak és alulöltözve. Később a helyzet sokkal rosszabb lett. 1943 telén a magyar hadsereget a Don-folyónál az előre törő orosz haderő megsemmisítette. A hadköteles zsidók ekkor már komoly hiányt szenvedtek ruhában, cipőben és ételben, az aknamezők tisztítását végezték a reguláris csapatok előtt. Ha nem robbantak fel, akkor éhen haltak, ezrével fagytak halálra, vagy végkimerültségben haltak meg, esetleg sportból agyonverték vagy lelőtték őket.

Az apám is volt munkaszolgálatos, de Anyám mindig azt mondta, hogy könyörgésének hála pár héten belül elengedték a hatóságok, hiszen apám rabbi, az Ortodox Hitközségben dolgozik, kisgyermek van – esengett Anyám. Derülve hallottam később, hogy Rózi néném, apám fiatalabbik húga úgy emlékezett, az ő közbenjárásának hála engedték el apámat. A lényeg, hogy épségben és egészségben hazatért nemsokkal azután, hogy elvitték. De nemrég találtam egy iratot, amelyet apám 1945-ben töltött ki, miután vége lett a háborúnak, és arról számol be, hogy 1942 decembere és 1944 februárja között volt munkaszolgálatos – pár hétnél jóval tovább. A dokumentumban az is ott van – gyönyörű kézírással, amit bármikor felismerek –, hogy Oroszországban volt, a legrosszabb helyen, ahová munkaszolgálatra beoszthatták az embert. Ha a dátumok pontosak (hiszen meglehettek az okai arra, hogy papíron meghosszabbítsa a fogságának idejét – az iratok nem mindig százszázalékosan megbízhatóak), akkor 1944. február 9-én tért haza a fogságból, öt nappal azelőtt, hogy Anyám elküldte a fotót rólam a húgának. De biztosan még ezelőtt vitt el a fényképészhez, amit furcsállok a körülményekhez mérten. Gondolom, az élet ment tovább, akkor is, ha a férjed munkaszolgálaton volt Oroszországban (ha valóban ott volt).

Izsó nagybátyám munkaszolgálatban halt meg – ebben biztosak voltunk, bár azt sose tudtuk meg, hogy pontosan mikor és hol. A bátyja, Laci, aki másik században volt, ha-

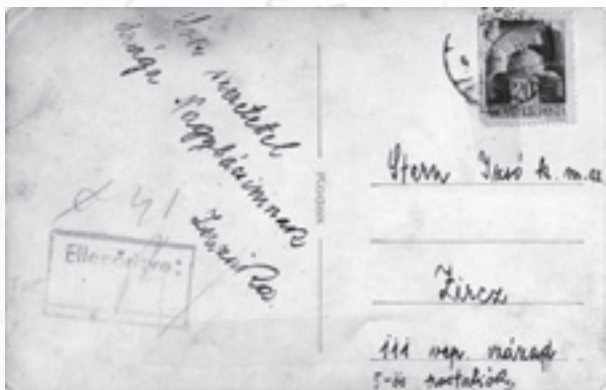

mar nyomát vesztette. Laci visszatérése után még éveken keresztül bármikor, ha felmerült Izsó neve, ezt ismételte: „Túl szelíd volt, nem tudta hogyan tülekedjen az ételért, hagyta, hogy kihasználják – bár ott lettem volna, hogy segítsék neki!” Laci mindig megállt a két lábán, vagy legalábbis ezt gondolta. Személy szerint azt gondolom, hogy a túlélése inkább múlt a szerencsén, mint az ő agyfúrtságán. De ezek bonyolult dolgok. Talán az agyfúrtságon is múlt.

Most, itt ez a fotó rólam, négyéves háziasszonyként, Izsónak címezve egy zirci ezredbe. Anyám üzenete így szól: *Sok szeretettel a nagybátyámnak*, a nevemmel aláírva, *Zsuzsika*. Nincs dátum. Egy postai bélyegző pecsétje van csak rajta, ami jelzi, hogy valóban elküldték, de a pecsét még nagyítóval is olvashatatlan. Feltételezve, hogy akkortájt küldte, amikor a másikat a hűgának, a képeslap valamikor 1944. február közepén lehetett elküldve. Izsó már meghalt volna akkorra? Remélem nem. Remélem, hogy megkapta a lapot, és mosolygott a kis unokahúga abszurd pózán. Mindenki azt állítja, hogy nagyon rajongott értem. Remélem, a fotó mosolyra fakasztotta.

De végül meghalt, ha akkor talán még életben is volt. Hogy jutott vissza Anyámhoz a kép? Talán visszaküldték – *Elhunyt címzett?* De nincsen dátum a visszapostázásról sem. Vagy talán a csomaggal küldték vissza, ami a nagybátyám holmiját tartalmazta? Nem, ez túl civilizált lett volna – ráadásul soha nem kaptunk semmilyen hivatalos értesítést a haláláról. Talán amikor már tudta, hogy haldoklik, odaadta egy társának más papírokkal együtt, és megkérte, hogy juttassa őket vissza a családjához, ha ő túléli a munkaszolgálatot. Elképzelem a jelenetet: 1945, nyár vagy koraősz, a nagyanyám még mindig várja haza a fiát. Egy ember kopog az ajtón, kissé kényelmetlenül álldogál az ajtóban, egyik lábáról a másikra topog: „Elhoztam ezeket, Izsó kért meg rá.” Nem, ez túl melodramatikus. Nem tudom hogyan jutott hozzánk vissza a fénykép. Talán eltávozást kapott még 1944 előtt, és magával hozta, mielőtt visszatért volna meghalni.

Több jel után kutatok. A képeslap Stern Izsónak lett címezve, magyar szokás szerint, a vezetéknevével elől. A neve után a *k.m.sz.* rövidítések. Magyarul a kényszermunka eufemisztikusan *munkaszolgálat*, *m.sz.* nyilvánvalóan ennek a rövidítése, de mi lehet a *k.*? Itt az ideje, hogy a bibliámhoz forduljak segítségért, Randolph Braham nagy könyvéhez, ami a magyar holokausztról szól. Braham két szót ad meg a munkaszolgálat kapcsolatban, ami *k*-val kezdődik: közérdekű és különleges. Közérdekű munkaszolgálat a seregben, különleges munkaszolgálat Ukrajnában. Különleges volt: fegyvermentes, egyenruha nélküli, aknamező-mentesítés.

Hol van Zirc? Idegenül hangzik, nem magyarok. Ukrajnában lenne, a keleti fronton? Részletes térképre van szükségem, amit manapság könnyű találni. Zirc (ahogy a térkép írja, nem Zircz-ként) egy ősi ciszterci apátság Északnyugat-Magyarországon, az osztrák határhoz közel, nem messze Veszprémtől. Veszprémet a tudás városaként tartják számon Magyarország első katolikus királya, Szent Ist-

ván óta, aki a tizenegyedik században uralkodott. Zirc nem Ukrajnában van, hanem a régi, történelmi Magyarországon – mennyire ironikus egy ilyen helyre tenni egy kényszermunkatábor, gondolom. De akkoriban Dachau büszke volt középkori templomaira, és Buchenwald egy kőhajításnyira volt Weimartól, ahol Goethe élt és dolgozott. Kultúra és barbarizmus – közeli rokonok.

Legalább nem a keleti fronton volt. Amikor Anyám elküldte neki a képet rólam, ahogy a játéktűzhely előtt állok, Izsó – ha még életben volt és még mindig Zircen – nem mentesített aknamezőket, csupán a hidegtől, az éhségtől, a dekrétörő munkától és az örök brutalitásától kellett szenvednie.

Előhalászok egy másik képet, egy kis portrét róla. Finom ember volt, ovális arccal, barna szemekkel, kicsi, fekete, bagolyra emlékeztető szemüveget viselt, ami furcsán divatosnak tűnik manapság. Barna haja simára fésülve, egészen magasan szabadon hagyva homlokát – már kezdett kopaszodni. Sötétszürke öltönyt visel, fehér inget puha gallérral, és szélesen csíkozott nyakkendőt; halványan mosolyog, zárt ajakkal. Egy finom úriember.

A fotó hátulján nagyon halvány írás látható, amihez nagytőra van szükségem. *Stern Izsó*, aztán a budapesti címe (ahol együtt éltünk a nagymamámmal mind egy nagy lakásban), majd dátum és idő: *1904 Nagymihály*, valószínűleg a születési éve és helye, és egy pontosabb dátum, *március 22.* – a születésnapja, semmi kétség. Alatta az anyja leánykori neve, *Lebovits Terez*, és egy hivatalos pecsét feketetintás jelöléssel és olvashatatlan aláírással. A jelölés egy számot tartalmaz, olyan mint egy személyi szám, alatta egy szó, ami lehet a „*látam*”, ezt követi egy dátum: *1942, 12/30*, és az aláírás. *1942. december 30-án látta őt egy hivatalos személy, vagy engedélyt adott neki a távozásra, a visszatérésre. Harmincnégy éves volt akkor. A hivatalos személy lepecsételte a fotója hátulját, amely visszatért a nagyanyámhoz, és tőle az Anyámhoz került.*

Braham könyvének 338. oldalán találtam a következő információt: 1942 novemberében a Honvédelmi Minisztérium minden 18 és 48 év közötti zsidó férfit regisztrált. „Minden érintett zsidónak két fotót kellett magával vinnie, amelyből egy, miután a toborzóközpont és a népességstatisztikai hivatal is lepecsételte népszámlálási céllal, »regisztrációs igazolvánnyá« szolgált.” Amit most a kezemben tartok, az Izsó regisztrációs igazolványa, lepecsételve, dátummal ellátva, hivatalos aláírással. Braham hasonló fotót reprodukált a könyvben, előlről és hátulról is, és az is kivehető, hogy ugyanazok a népszámlálási adatok vannak rajta, mint Izsóén: születési hely és idő, állandó lakcím, az anyja leánykori neve. Szintén szerepel rajta egy pecsét és egy aláírás; a dátum 1942. december 22., nyolc nappal az Izsóén szereplő előtti. Természetesen az emberek követték a minisztérium utasításait. Az azonosí-

atlan ember a fotón (maga Braham), 1922-ben született; jóval fiatalabb a nagybátyámnál. De Izsó sem volt idős. Harmincnyolc év nem sok, ha normális életet élsz.

Magyarországon sok hely van, ami *Nagy* -gyal kezdődik: Nyaranypuszta, Nagyerdő, Nagylengyel, Nagyszentjános, Nagymihály – Izsó szülővárosa, az arkangyal után kapta a nevét. 1904-ben felkapott ipari központ volt Északkelet-Magyarországon a Kárpátok közelében, az Osztrák–Magyar Monarchia, vagyis a Habsburg Birodalom részeként. Az első világháború pontot tett a monarchia végére, és átrendezte Közép-Európa térképét, jónéhány határvidéket leválasztva és más országhoz csatolva. Ma Nagymihály Kelet-Szlovákia része, a neve Michalovce, régiójának megyeszékhelye. 1910-ben lakosságának 32 százaléka zsidó volt, alig kevesebb a katolikusokénál (39 százalék). Amennyire tudom, ma már egyetlen zsidó sem él ott.

A Stern család mind arról a környékről származik: Izsó szülei, a nagyszüleim, Ungváron házasodtak meg és éltek egy ideig, mai nevén Uzghorodban, Ukrajnában, alig húsz kilométerre Michalovce-től. 1944-ben Ungváron még nagyobb zsidó népesség élt, mint Nagymihályban; sok tehervagonnyi zsidót szállítottak a halálba onnan.

Izsó a nagyszüleim első gyermeke volt, még azelőtt született, hogy Budapestre költöztek volna, de csakúgy, mint a testvérei, fővárosi gyerek volt, otthon érezte magát a nagyvárosi életben. További képek után kutatok róla. Itt van két pillanatkép, nyilvánvalóan 1944 előtről.

Az egyikben Izsó félmeztelenül áll egy csoport mosolygó férfi és nő között, mind fürdőruhában vannak. Talán egy vasárnap reggelt örökít meg a Margit-szigeti uszodában, vagy a Gellért fürdőben. Izsó előrehajol, könyöke egy fonott karosszék háttámláján nyugszik, amiben egy fiatalember ül; az egyik válla hozzáér a kartámlán ülő szőke nőéhez. A kép alján két kislány dől hozzá a mögöttük álló férfi és nő lábához, valószínűleg a szüleik lehetnek. Fogalmam sincs, kik ezek az emberek, egyedül Izsó arca ismerős. (Furcsa, hogy azonnal felismerem minden képen, pedig nincsen róla élő emlékem.) A baglyos fekete szemüvegét viseli. A haja kissé kócos; az arkifejezése, bár komoly, de nyugodtságról árulkodik. Sohasem házasodott meg, de úgy látszik hogy voltak jó barátai. Boldognak tűnik.

A második képen a sötétszürke öltönyét viseli, a fehér inggel és nyakkendővel, ami a regisztrációs képen is van. Egy park padján ül egy pár társaságában, akik nyáriasan fehérbe vannak öltözve. A nő ruhája polkapöttyös mintájú, divatos szalmakalapot visel virágokkal és szalaggal; a kalap félig az egyik szemébe lóg, ferdén, kacéran. Mosolyog. A férfi kalapja egy halványszürke fedora, teljesen elüt a fehér öltönyétől. Közel ülnek egymáshoz, a nő gyémántgyűrűt visel a bal kezén. Talán nemrég jegyezték el egymást. Jólöltözöttségüket leszámítva van valami vidékies a megjelenésükben. Izsó fedetlen fejjel ül hozzájuk egész közel. Lehet, hogy vidéki unokatestvérek voltak a Stern családból, akik felutaztak a fővárosba – hármásban végigsétáltak a Városligeten, és leültek megpihenni. Vagy talán a kép nem Budapesten készült, hanem Izsó látogatta meg őket szülővárosukban. Akárhol is készült, az alkalom megérdemelt egy képet, egy ünneplést egy nyári napon.

A vidéken élő magyar zsidókat (közel félmillió embert) szinte kivétel nélkül deportálták. Csak nagyon kevesen tértek vissza. Akárcsak Izsó, ez a pár is hamarosan halott lesz, de most még nem tudják. Dühít a tragikus ironia nyilvánvalósága, az idő visszafordíthatatlanságának perzselő, mégis túl könnyű érzékelése, amit ezek a képek kiváltak belőlem. A rajtuk lévő emberek már régen eltávoztak, miközben én itt vagyok, és tudom, hogy mi történt velük. De elég a filozofálgatásból. Inkább nézzük, ahogy a nő a szerelme karjára dől, ahogy a kalapját viseli, olyan szögben, mint Marlene Dietrich. Ahogy az árnyék az arca, a nyaka, a mosolya körül játszik. Csak figyeljük meg.

Az utolsó kép, amit Izsóról találtam, egy képeplapméretű fotó egy csoport férfiról, olyan, mint egy osztálykép; az első sorban ülnek, mögöttük három sorban állnak, a legmagasabbak hátul. Mögöttük egy nagy nyitott ajtó van, ami egy hangárba vagy barakkra nyílik. Középen hosszú szakadás van a képen, hátulján átlátszó ragtapasszal megjavítva. Valaki félbetépte, aztán meggondolta magát; vagy félbe lett hajtva, hogy zsebbe férjen, és úgy szakadt el. A férfiak téli ruhában: kabátok, pulcsik és felöltők. Nem viselnek egyenruhát, de hivatalos a megjelenésük. A legtöbbjük bal karján háromszínű karzászló van (néhányuk karja nem látszik a képen) – semmi kétség; a piros, fehér, zöld színek a magyar zászlót jelképezik. Többen nem viselnek semmit a fejükön, néhányukon gyapjú munkasapka van. Egy nagydarab férfi katonai sapkát visel – az egyik szélén ül, fehér kötényt visel gyapjúkabátja

felett, törlőruha lóg a vállán. Izsó nagybátyám a kép bal szélén, a leghátsó sorban áll, fedetlen fejjel, sötét kabátban, világos sállal a nyakában. Nem mosolyog, egyenesen a kamerába néz. Senki sem mosolyog, kivéve a szakácsot és egy másik férfit, aki az első sorban guggol. Miért mosolyog? Ő is egy a munkaszolgálatosok közül, karszalagot visel. Biztosan a kamera miatt – néhány embernek muszáj mosolyognia, ha előkerül egy kamera. De ez nem egy boldog mosoly; félprofilból látjuk, oldalról pillant a kamerába.

Semmi nincs a lap hátuljára írva, ahogy semmilyen jelölés vagy címke nincs a fotón sem. Mégis, biztosra vehető, hogy egy csapat zsidó munkaszolgálatost látunk: a testtartásuk, a tekintetük, a karzászlójuk mind erről árulkodik. Huszonkilencen vannak, és a szakács; ő talán a hadsereghez tartozik, mivel nem visel karzászlót.

A férfiak ránézésre jó egészségnek örvendenek, a képet valószínűleg a korai időszakban készítették, rögtön azután, hogy Izsót regisztrálták 1942 decemberében. Vagy talán még korábban: számos zsidót behívtak már '40 és '41 között, megengedték nekik, hogy hazatérjenek, majd újra behívták őket. De miért az osztálykép, és egyáltalán hogy jutott el Anyámhoz? Bizarr ötlet: szuvenír a kényszermunkatáborból. Vajon Zircen készült, vagy Zirc csak később jött, amikor már nem készültek fotók?

Voltak-e hasonló képek a túlélő Laciról, amelyek elvesztek? Vajon ő is kapott rólam képet a munkatáborba, ahogy elfoglalt háziasszonyként állok a tűzhelynél, vagy ahogy a játékkutyám pórázát fogom? Az apámnak is tervezett vajon fotót küldeni Anyám, nem tudván róla, hogy hamarosan hazatér? Nem tudom, és nincs többé senki, aki válaszolni tudna a kérdéseimre. Az apám évtizedekkel az anyám előtt meghalt, és már Magda néném és Laci bátyám is elhunytak. Amíg éltek, sosem beszéltünk ezekről a dolgokról, és úgy tűnik, eddig sosem fordítottam meg a képeket, hogy megnézzem mi van a hátoldalukon. Egyedül a nagyanyám és Izsó testvérei gyászolták meg őt a háború után, nekik pedig nem volt szükségük fotókra, hogy emlékezzenek rá.

Csak úgy visszateszem a képeket a fiókba. Egy nap rendszerezni fogom őket – veszek egy albumot, szépen sorba rendezem őket, jegyzeteket írok melléjük a gyerekeimnek. Addig is van még min gondolkodnom: vajon meggondolatlan és könnyelmű volt Anyám, hogy csak így elvitt a fényképészhez 1944 februárjában? Persze, nem tudhatta mi fog történni néhány hónappal később: az összes vidéki unokatestvérét, nagybátyját és nagynénjét begyűjtik és meggyilkolják, mi magunk bujdokoltunk, üldözötté váltunk. De mégis, hogyan volt képes továbbra is folytatni polgári rituáléit – az időpont a fotóssal, a szatén masni, a hülye pózok – ennyi idővel a háború kezdete után is? Hacsak nem a mély elszántságából fakadóan, ami bátorságot és belátást mutat: továbbra is folytatni és akarni az életet, a mi életünket, még a pusztulás ellenében is. ■ ■ ■

Fordította Szűcs Anna Emília

Susan Rubin Suleiman (Budapest, 1939) a Harvard Egyetem professzor emeritája, ahol Francia és Összehasonlító Irodalmat tanított. Számos könyve közül kiemelkedik a *The Némirovsky Question* (2016) és egy korábbi emlékirat, a *Budapest Diary: In Search of the Motherbook* (1996). Jelenleg Chevy Chase-ben, Maryland államban él. Ez az első könyve, mely megjelent magyar fordításban.

Szűcs Anna Emília 1999-ben született Budapesten. Jelenleg az ELTE Irodalom- és kultúratudomány Doktori Iskolájának doktorandusza. A *Nincs* online folyóirat egyik főszerkesztője, a *Napkút* Kiadó főszerkesztője.

Bakonyicum *r é s z l e t e k*

Makadám

A magam dolgával törődöm
a temetői úton, bokáig zúzalékban.
A régi csontüzembe tartok, a romos
téészépülethez magam összeszedni,
megmenteni madárlátta maradékaim.
Lüktet a csonthártya lábszáraimon,
mint régen, testnevelésórán, amikor
túlélni törekedtem korláton, kötélén.
Nem engedtem el magam, izmaim
mind görcsben, és csontjaim, reméltem,
kibírják a zuhanásokat. Csak fedetlen
aknába ne lépjek a rám törő emlékek
között! Ki fogja akkor szilánkjaim
összeszedgetni, hogy a disznók elé
öntse, vagy szerencsés esetben
elkeverje a sírkert humuszában?

Újmajor

Vacsora közben egyszer csak
ájulás kerülget. Hajtogatom, hogy
nem leszek szarul, mint délután,
a hígtrágya-ülepítő mellett, ahol
levettem neked a falfirkát a régi
istállóról. A homlokzaton egy férfi
és egy nő könyökölt sápadtan, nem
volt kanaluk a hazugságokhoz.
Etetés volt éppen, felbőgtek a marhák,
a tározó hullámozott. Biztos a levesbe
tocsan a fejem, ha nem kapod el
a vállam, átnyúlva az asztalon,
s az elibénk hányt marhaságokon.

Öreg-folyás

A nyomok tévútra vezettek.
Az ösvény elmerül a lópban,
az öreg erdő mélyén.
A hasadék szájából motyogás
hallatszik, nyál fröccsen a kövekre.
Benőtt csapáson kúszom felfelé
a völgyben, míg csapdába szorulok
egy kőpésre az úttól. Öregem tátott
szájjal nézi vergődésem a kerítéshálóban.

Szakkör a mélyben

Marno Jánosnak

A barlangkutatók szétszóródnak a völgyben.
Ketten rágyújtanak titokban, mások mintát
vesznek a felszíni kőzetből. A mederben kisfiú
botorkál. Azt mondták neki, ha szerencsés,
a köveken felismerheti az egymásnak feszülő
rétegek nyomát. Beborul az égbolt, a fiú arcán
vízcsepp csillan. A barlang szájából füttyent valaki.
Megmozdulnak a cserjék, és rejtett csapásaikon
a fiúk újra összegyűlnek a mélység bejáratánál.

Százhalom

Már megint mi a bánat? – kérded
ingerülten, elegend van pityergésemből.
Vonszolsz keresztül az erdőn, könnyeim
közt épp, hogy meglátom a táblát egy
fatörzsön. Jártunk már az ősi temetőnél,
itt is hagyhatnál örökre. Hanyatt fekszem
valamelyik dombon, míg a fák levedlik
lombjukat álmomban. Lármájukkal rigók
keltének tavasszal, bosszankodva, hogy
tanyát vertem köztük. Az avart lesöpri rólam
dühében a szél, s alattam a föld üresen dobban.

■ **Takács Nándor** (Mór, 1983) költő, a Műhely folyóirat szépirodalmi szerkesztője. Önálló kötetei: *Kolónia* (Napkút Kiadó, 2014), *Rádiócsend* (Napkút Kiadó, 2024).

Ajvéjéjéjéé

Csikorgott a függöny, nyílt a kopott fehér ajtó, és megszólalt az orgona. Ott zúgott a gyomromban legbelül. Később is jó, amikor hosszan szól, de amikor hirtelen felzeng a csöndből, ahhoz nincs fogható.

Poros és korhadt szag, lakkcipős, bársony hangulat. A fal piszkossárga, a padló rohad. A csillár poros, az imakönyvlapok mállanak. A papír pereg-pereg a levegőben. A nénik sírnak. A bácsiknak kalapjuk van. A gyerekek nem szaladgálhatnak. Én sem kaptam reggelit. Jankiperkor nem lehet. Ilyenkor ír be az Isten az élet könyvébe. Akit meg nem ír be, az meg fog halni. Lehet, hogy még él néhány hónapot, de a következő Jankiperig biztos meghal. Mint Mici néni. Elvitte a rák, mondta nagymama. Ilyeneket szokott mondani. Hogy tönkretette a jó szíve, meg elhagyta az esze, meg megőrijtette a nadrág. Ezt leginkább Mara néni, anya barátnőjére mondja, aki mindig csak a nadrág után megy. Nagymama szerint ez azt jelenti, hogy ha meglát egy férfit, elborul az agya.

Szól az orgona, kitarúl az ajtó, és mögötte olyan, mint a csillagos ég, csak még annál is szebb. Minden kék és arany. És akkor kiveszik a tórát, gyönyörű aranszínű oroslánok vannak rajta, és apa segít letenni. Apának nagy, fekete süvege van, legszebb rajta a bojt. Vékony selyemszálakból van, de nem szabad megérinteni. Én mégis tudom, hogy puha és simogató. Fekete ruhája a földig ér, de ha letérdelek, látom a nadrágját. Csak kicsit lóg ki, más biztos nem is veszi észre. Apa egész nap fönt áll a tóraszekrény előtt, énekel. Mindenki őt nézi. Kár, hogy ezt nem szabad elmondanom az iskolában.

„A gyerekek gyomorrontása volt.” Ezt írja majd anya az ellenőrzőmbé. Neki is ezt írta be nagymama, amikor iskolába járt. A zsidók ilyenkor nem dolgoznak, és főleg nem esznek. Egész nap imádkoznak. Nagymama azt mondja, hogy ez komoly. Ő AZOKBAN az időkben sem evett egy falatot sem. Dolgozni bement, mert azt muszáj volt, de enni nem evett. Ő is mindig azt mondta, hogy hányingere van. Az 1/b-ből három gyereknek lehet ma hányingere. Nekem, a Fehérnek és a Váradinak. Mert anya megmondta, hogy ők is zsidók. De azt is mondta, hogy ne törődjek vele, mert azok nem

OLYAN zsidók. Hogy milyenek? Olyanok, akik nem tartják. Nem félnek, hogy nem írják be őket az élet könyvébe. Én félek.

Nagymamával napok óta mondogatjuk, hogy milyen bűnöket követtünk el, és hogy ezekért mind bocsánatot kérünk. Csapkodjuk a mellünket, ököllel. Bár én nem emlékszem, hogy örvendtem felebarátom baján és hogy hamisan esküdtem volna. De az igaz, hogy mások vagyónát irigyeltem. A Kelemen rózsaszín babáit meg a lakókocsit, amiket Amerikából kapott, azokat tényleg. Nagyon. És az is igaz, hogy hajthatatlan vagyok néha a rosszban. De nagymama szerint ez nem olyan nagy baj, és biztos lehetek benne, hogy azért beírnak az élet könyvébe. Ő már nem olyan biztos benne. Nem mintha olyan sok rosszat tett volna, hanem mert az ő korában sosem lehet tudni. És akkor anya ott fog sírni, ahol senki sem látja. Szerinte anya viszszaírja még őt, aki az életét áldozta fel érte, de akkor már késő lesz. A lelkiismeretével meg majd neki kell elszámolnia. Én kérem az Istent, hogy mindenkit írjon be a könyvébe, az én édes anyukámat, az én édes apukámat, az én édes nagymamámat, az én édes Dodókámat. Ő most nincs itt. Dodó az én másik papám. Őt úgy kell hívni, hogy nevelőapa, de ez vacak egy szó. Én neveztem el Dodónak, de már anya és nagymama is így hívja.

Szépek a csillárok. Kár, hogy olyan piszkosak. A szekrények is a padokban. Sohase mossák ki őket. Pedig a templom olyan, mint az otthon. Apa azt mondja, azért van, hogy a katolikusoknál néma csönd van, nálunk meg, a zsinagógában mindenki beszél, mert mi a templomba hazamegyünk. Jó, de akkor miért nem takarítanak? Na, ezt mondja meg valaki! Anya pisszeg. Nekem nem lehet beszélni, csak sugdolózni. Elég unalmas. Még soha nem láttam ennyi kövér nőt. Hatalmas a mellük. Nagy a fejük, a többit nem látom. Zongoraláb! – mondaná apa, és legyintene. Még jó, hogy anya nem ilyen kövér, és nincs zongoralába. És kendője van, hál' istennek, és nem olyan hatalmas kalapja, mint a Mimi nénié. Mimi néni akkora, mint egy hegy. Neki van a templomban a legnagyobb kalapja. Idén lila. És neki van a legkisebb férje. De a férje nem jön el, mert másik templomba jár. Nem olyan zsidó, mint mi. De nem is olyan, mint a Fehér meg a Váradi. Ő olyan templomba jár, ahol nincs orgona.

– Anya! Miért jó, ha nincs orgona?

Anya pisszeg, majd otthon elmeséli. De legalább ideadja a táskáját. Máskor sose szabad turkálni benne. Pedig imádom a szemceruzáját. Olyan, mint a festékes dobozomban a rendőrautó: kék. Icike-picike. Rajzolni nem lehet vele, de nézegetni meg lehúzogatni a tetejét, azt igen. Van benne rúzs is, kicsit bűdös, de csak ilyet árulnak a lengyelek a piacon. Nagymama szerint avas az egész. Az ő lánykorában más illata volt egy rúzsnak. De hogy milyen, azt nem mondta meg. Lehet, hogy olyan, mint a kölnijéé. Tiszta és friss, amilyet úrinők használnak, és nem olyan édeskés, csábító, mint a Mara nénié. Az nem illendő.

– Jade, jaaaaade, jaaaaaaade, jaaaaaaade.

Mindenki énekel. Én is. Ennek nagyon szép a dallama. Apa látja, hogy őt nézem. Hív, menjek fel hozzá. Anya mosolyog, és lök, hogy menjek. Nem merek. De aztán lejön értem egy bácsi, és felvisz. Apa mutogat. Nem szól, mert énekel. A bácsi leül a orgonához, Era mellé. Era nagyon ügyes. Mozog keze, lába, és az orgona énekel. Mint a Muzsikus Péterben. Tényleg igaz, hogy az orgona a hangszerek királynője. Kis kék gombok vannak rajta, és Era mindig kihúzza meg betol egyet. Aranyszélük van a gomboknak. Bárcsak lenne egyszer egy ilyen gombom! Betenném az ezüst öt-

forintosaim közé, amiket Mimi nénitől kapok a születésnapomra. Vagy nem. Inkább betenném abba a piros pénztárcába, amit sohase viszek magammal, nehogy elveszsen. Mert olyan szép. Era azt mondja, hogy ha int a fejével, kihúzhatok egy gombot. Máris int, én kihúzom, és ettől az óriási orgona egész másképp szól. És megint int, és én visszanyomom a gombot. Én, az 1/b-ből orgonálok! Ha ezt a többiek látnák! De nem látják, és el sem mondhatom nekik, mert nekem most gyomorrontásom van. Az van a tízparancsolatban, hogy nem szabad hazudni. És én meg is fogadtam, hogy soha nem hazudok. És ha mégis, azért bűnbocsánatot kell kérni. Jankiper előtt. De ha valaki Jankiper napján hazudik, azért mikor kell bocsánatot kérni? Most, vagy jövő Jankiperkor? Ha az ember hatéves, az ilyen kérdésekre még nem tudja a választ. De jó lenne, ha már nagy lehetnék! Piros körmeim lennének és festeném a szemem. Mint farsangkor. Gabi tündér akart lenni, Anett oroszlán, én meg nő. Anya kifestett, és volt ridikülöm, igazi. Sőt! Könyékig érő kesztyűm, és még műszempillát is ragasztott nekem. De nem látta senki, mert az óvodásokat végighajtották libasorban a művelődési ház színpadán, de olyan gyorsan, hogy még a fénykép sem sikerült.

Pisilni kell. Era integet. Kalapos bácsi jön. Meleg keze van, de olyan a szaga, mint ha róla se törülték volna le a port. Odakísér anyához. Anya-elvisz pisilni. Hideg és büdös a folyosó.

– Doh – mondja anya.

Anya haja koromfekete, a ruhája piros, a nyakán egy kis aranymacska. Nála mindig van összehajtogatott WC-papír, amit le lehet tenni az ülőkére, de azért így sem szabad ráülni. Persze gusztusom sem volna. Hideg van, kosz.

– Gyere, drágám, hazamegyünk ebédelni – mondja anya. Maradni szeretnék, de anya hajthatatlan. – Egy fejlődő szervezetnek enni kell! Egyébként is maszkír lesz. – Az azt jelenti, hogy a felnőttek a halott szüleikért imádkoznak, akkor pedig a gyerekeknek, ha nem árvák, ki kell menniük. – Gyere, majd délután visszajövünk a Nílére – mondja, és megborzolja a hajam.

Addigra már a felnőttek is jobbkedvűek lesznek, mert nemsokára ehetnek. Akkor már nincs sok hátra a vacsoráig. Este otthon nagymama kakaós kaláccsal vár bennünket. Az nem olyan, mint a kuglóf, nem is olyan, mint a születésnap kalács. Nagymama tejesnek hívja, és egy konyharuhával tekeri fel. A hosszú, keskeny kalácsok szétterülnek a sütőben, a tetejük megrepedezik. Nagymama minden évben elégedetlen, hogy idén nem állt úgy össze, mint tavaly. Pedig még sosem volt olyan tavaly, amikor összeállt volna. De nem számít. A jankiperi kalács már csak ilyen. A csoki, mint a csiga, folyik minden szeletében. A kakaóra habot is kapunk, mintha zsúr lenne.

– Egész napi koplalás után nem szabad mással megterhelni a gyomrot – mondja nagymama.

Az ő mamája is mindig tejes kalácsot sütött. A férje családjában – szóval a nagypapáéknál, akit nem ismertem – kakaós csiga volt az ünnep kimenetelére. De nagymama nem adta be a derekát. Felőle az anyósa – aki melleleg csodálatos asszony volt – divatozhatott a kakaós csigájával, ő ugyan abból nem evett.

– Akkor utazunk – mondta nagymama, és Dodó reggel levette a nagy kockás bőröndöt az előszobaszekrény tetejéről.

– Minden évben elővesszük, aztán újra feltornászom, tessék mondani, minek ez a sok vacak?

– Azt sose lehet tudni, Dodókám – mondta nagymama, és nekiállt kipakolni anyáék szobájában.

Előkerült anya flitteres kisestélyije

– Ötórai teára – mondta magyarázatképp, és a fotelra dobta.

Akkor már emberemlékezet óta nem voltak ötórai teák. Az aranyszínű csillogósat maga elé is kapta.

– Aranylamé.

Rám nézett, és várta a hatást. Úgy méregette magához, hogy kiderüljön: derékban kihízta-e. Ki.

– Ebben jártál bálba? – próbálkoztam, mert nagymama báli meséi lefőzték még Pihe Palkót és a népmeséket is.

Kit érdekelt a három szerencsét próbáló fiú, ha nagymama magas katonatisztek-ről, fess orvosokról, tüchtig ügyvédekről és nett fiatal lányokról beszélt, jogász- és orvosbalokról, táncparkettéről, taftestélyiokról és óriási csillárokról, hajnalig tartó táncról meg a petrezselymet áruló szegény lányokról? Sokkal jobban érdekelt a gardedám, mint a rőzsehordó asszony.

Dodó végre beindította a Škodát, és mi fellélegeztünk, hogy nem kellett kurblizni. Nagymama sorolni kezdte a feladatokat. Dodónak meg kellett volna esküdnie, hogy az előszobában minden este elzárja a gázt, nem felejtí el, mert az nagyon veszélyes, elég egy kis szivárgás, egyetlen szikra, aztán berobban az egész. Hallani ilyet nemegyszer. Dodó viszont nem akart esküdni. Azt mondta, az gyermekes dolog, és nem is fér össze a nézeteivel. Megígéri, hogy a nagy kulccsal minden este elzárja és reggelenként kinyitja a gázt, ha nagymama ettől megnyugszik. De tisztelettel kéri, hogy érje be ennyivel.

Zümi, a szomszéd szobából, három sajtos pogácsát is meg tudott enni. Igaz, hogy Zümi már kilencéves.

Egész nap ültünk az üdülő hátsó kertjében, az erdő szélén, a hintán, az volt a repülőnk, és történeteket találtunk ki. Mindegyikben megöltek valakit, és mi mindig kiderítettük, hogy ki csinálta. Zümi azt mondta, játszuk azt, hogy egy feleség megölte a férjét, mert az folyton bántotta, és már nem bírta tovább. A férfiak az ágyban akkor bántják a nőket, amikor gyereket akarnak csinálni. Mert amikor a tévében gyereket csinál egy pasi meg egy nőci, akkor a pasi mindig simogatja a nő mellét. Világos, hogy azért, mert az fáj neki, és hogy ne fájjon annyira. Csak azt nem értem, hogy akkor a filmekben a nők miért jelentik be mindig olyan döbbenet, hogy gyereket várnak. Hát elfelejtették, hogy mikor fáj nekik?

Szép szobánk van Dobogókőn. Az ablak két óriási fenyőre néz. Éjszaka is látni őket, világít a hold. Nagymama már alszik, én meg nézem az égig érő fákat, és beveszem az esti imába Dodót. Én Istenem, jó Istenem, becsukódik már a szemem, de a Tied nyitva, Atyám, amíg alszom, vigyázz reám. Vigyázz az én anyukámra, vigyázz az én apukámra, vigyázz az én nagymamámra, vigyázz az én Dodókámra.

Szombaton anya a tyúklábmintás nejlondzsörzé nadrágkosztümjében érkezett. Mindenki elájult. Nagymama a meglepetéstől, hogy előbb jöttek. Rögtön elszaladt beszélni a gondnoknővel, hogy kapjanak vacsorát. Nagymama mindig jóban volt mindenkivel. Délben együtt kávézott a gondnoknővel. Tudta, hogy Megyeren

lagnak a gyerekei, és hogy alig látja őket, mert olyan sokat dolgoznak. És hogy ott hagyta a részeges férjét, csak a dohányzásról nem tud leszokni, de minek is meg kiért is. Nagymama szerint jó, ha az ember jóban van az ilyen egyszerűbb emberekkel, ez is milyen tisztességes, és még hálás is, hogy egy ilyen magafajta leáll vele beszélgetni. Nem úgy, mint a többiek, nézzem csak meg, mennyire fenn hordják az orrukat, csak mert külkeresek. Mi nem vagyunk azok, de nagymama egyik barátnője elintézte a beutalót.

A vacsora is meglelt, és a fél ebédlő ledőlt a székről, amikor meglátta anya nejlondzsörzé nadrágkosztümjét. Ez a mi szerencsénk, ez a Ketrin néni Amerikában. Csuda csomagokat küld. Anya gyönyörű volt, én meg nagyon büszke, hogy ő az én anyukám. Ez a mindig nevető, hosszú, fekete hajú anyuka. Ott ült a piros, hímzett függöny előtt az ablaknál, ami éppen úgy nézett ki, mint az asztalterítő az elsőben, a dobogón, Erzsébet néni íróasztalán. Ott kellett a Gógós Gúnár Gedeont olvasni. Abrosznak vastag, terítőnek nem elég szép.

– Futó – mondta otthon nagymama.

Erzsébet néni hülye volt, de én nem mondtam meg neki. Nem engedte, hogy szótagolás nélkül, egybe olvassak. De hát nem lehetett rá haragudni. Még azt sem tudta, hogy íróasztalra nem illik terítőt tenni.

Anya csak tegnap érkezett, mégis tudta már mindenki, hogy ott van. Aztán amikor másnap a reggelihez rövid, tüsi hajjal jött le, az ebédlő másik fele purcant ki.

– Miért vágtad le a hajad? – kérdezték.

– Olyan gyönyörű természetes hullámok voltak benne! – csámcsogta egy teli száj.

Anya nevetett, de nem szólt egy szót sem. Délelőtt elárultam Züminek, hogy anyán paróka van, Amerikából kapta. Nem hitte el. Azt mondta, van olyan, hogy valaki valami műdolgot hord magán, de akkor nincs neki igazi. Gondoljak az üveg szemre meg a műfogsorra! Vagy-vagy, kettő nem fér el egy helyen. Úgyhogy ha igazat mondok, akkor a mamám kopasz. Félttem. Anya reggel rám nézett, azzal a nézéssel, ami azt jelentette, hogy titok. Mi lesz, ha kiderül, hogy elárultam? Sírni fog vagy kiabálni? A legrosszabb az lesz, ha azt mondja, csalódott bennem. Addig rugdostam a kavicsokat, míg bevallottam anyának, hogy elárultam a titkát. De anya csak nevetett. Odahívta Zümit, és azt mondta neki, hogy húzza meg a haját, de teljes erejéből. Zümi meghúzta. Anya csak biztatta, hogy jobban, teljes marokkal! Zümi akkorát rántott, hogy a paróka a kezében maradt. Ijedten dobta el, mintha egy halat fogott volna ki. Anya hosszú haja a vállára omlott. Megrázta és nevetett. A hullámok a vállán, amiket olyan nagy gondal tekerhetett indulás előtt a kövér és szúrós zöld csavarókra, kócosan, de megvoltak.

Anyáék hazamentek. Elmúlt a hétvége. Akkor meg apa érkezett. Autóval jött, ez az első kocsija. Moszkvics. Vadonatúj. Még sosem ültem új autóban. Guszti, a Škodánk éppen kétszer annyi idős, mint én. Büdös, folyton meg kell állnunk, mert különben hányok. Ez a Moszkvics gyönyörű. Apa kirándulni visz. Azt mondja, fogódkodjak, most megmutatja, mit tud egy ilyen autó, de előbb mondjam meg a nagymamának, hogy csak ebéd után jövünk vissza, vele ebédelek. Nagymama nem örül. Nekem azt mondja, hogy egy friss jogosítvány életveszélyes, apának meg, hogy ne hajtson gyorsan, és hogy ebédre szó sem lehet, nem lopja ő a pénzt, ki van fizetve. Apa rosszkedvű. Megengedi, hogy dudáljak, de már nem nevet. Azt mondja, megtanít sebességet váltani, de félek. Mi lesz, ha elrontom? Csak már vége lenne! Vissza akarok menni.

Hallgatok, és nagy levegőket veszek. Az út kanyarog. Apa nem kérdezi meg, hogy ne álljunk-e meg. Nem a hányástól félek, hanem hogy lehányom a gyönyörű új autóját. Bár ha apa megkérdezett volna, én inkább pirosat szerettem volna. De ő soha nem kérdez meg semmiről. Anya szerint azért, mert ami apáé, az nem az enyém. Ha hányom kell, nem nyitom ki a számat. Biz' isten, én ugyan nem. És ha visszamegy ez az egész, akkor, akkor... többet nem rúgom le a cipőm orrát.

Szegény apa, eljött hozzám, és én ilyen kuka vagyok. Nem tehetek róla, a gyomrom a torkomban, a nyelvem is biztos fehér. És sebességet sem akarok váltani, pedig apa nagyon szeretné. Az olyan fiús. Még az egyes az rendben, de mi az, hogy kitolom meg hátrahúszom? Apa már háromszor elmondta, hogy rá is van rajzolja a sebváltóra, én mégis összekeverem. Azt kiabálja, hogy minden recsegés egy kitört fog a fogaskeréken, úgyszólván jobb lenne, ha végre odafigyelnék, mielőtt totálkárosra vágom az új kocsiját. Ne vágjak képeket, hanem legyen hálás, hogy tanít vezetni. Mit csináljak, ügyetlen vagyok, mindig csalódást okozok neki. Pedig igyekszem. Vagy nem eléggé? Jusz se bőgök! Az olyan lányos.

Apa rosszkedvűen búcsúzik. Igaza van, borzasztóan viselkedtem. A vécében sírok, nehogy nagymama észrevegye. Akkor nem engedne el legközelebb. A hányást viszont visszatartottam!

Lugosi Viktória 1962-ben született Budapesten. Első regénye, az *Ajvé* 2000 óta már hét kiadást ért meg. A *Dafke* 2009-ben, a *Vándorhomár* 2018-ban, az *Akit itt felejtettek* 2023-ban jelent meg. A *Hümmögő* c. gyerekregénye elnyerte az Év Gyerekkönyve lbbj-díját.

Válaszom a kérdésekre

[A] világról szerzett tapasztalatunk belső tapasztalat: a világra mindig sajátos nézőpontból tekintünk.

Carlo Rovelli (Balázs István fordítása)

A problémafelismerés (vagy pontosabban a problématudat) – homályból indul.

Almási Miklós

Kérdezitek, mi bajom van. Nos.

Láttam a barátaimat hazudni.

Láttam, bizony, és ettől boldogtalan lettem, és keserű.

Addig vakon bíztam bennük, de tényleg, a barátaimban, mivel magamban úgysem tudtam soha, így aztán füllentéseken, csúsztatásokon, ilyen-olyan pálfordulásokon felnöve nem én voltam a szavahihetőség vagy a megbízhatóság élő szobra.

Bezzeg barátaim szépek és okosak voltak, és én irigykedtem rájuk, és büszke voltam, hogy éppen ők a barátaim, hogy nekem ilyen barátaim vannak – felemeltek és megnemesítettek az én szép és okos barátaim.

Aztán egyszer csak eltűnt a fény a barátaim szeméből – helyén kiszáradt feneketlen kút. Igencsak nyugtalan lettem akkor.

Láttam kiégni a barátaimat. Az első döbbenetet követően máris kristálytisztán láttam.

Még harcoltak az idővel, még szerettek és gyűöltek, még hittem bennük.

Akartam is hinni, csak úgy van értelme a barátságoknak. Csak így volt értelme, csak így volt barátság.

Láttam a barátaimat küzdeni és csalódní, csalódní és küzdení.

Könnyű nyári estén kutyát sétáltatni boldogan.

Láttam őket kutyát sétáltatni fájdalmasan nyirkos, késő novemberi estén, a jeges szél a bőrük alá kúszott, remegtek és libabőrösek voltak a kötött sálak és nehéz kabátok alatt, de milyen jólesett a forralt bor az utcai árus bódéjánál, vagy a szeretettől is túlfűtött lakásban a hideg barna sör.

Láttam a barátaimat gyereket várni, aztán nevelni.

Elszontyolodni és kétségbeesni.

Elakadni, elvadulni.

És akkor láttam magamat lemondani róluk.

És amikor lemondtam róluk, meg kellett kérdeznem magamtól, barátaim-e még a barátaim, ha képes vagyok lemondani róluk.

Hiszen láttam őket hazudni, hiszen engem is érintett a hazugságuk, hiszen belevontak, belehúztak a hazugságukba, a becstelenségükbe, közös valóságunk meghamisításába. És nekem igen rosszul esett kitapogatni és érinteni a mimikrit, az álcát, a maszkot.

Eladdig barátaim érdek nélkül tetszettek nekem.

Csupa őszinte vicc, játék és öröm a barátság, csupa gyönyörű csillogás. Csupa béke a háború üzemananyagával, az árulás rádióhullámaival, az állandó csalódás és örökös kudarc mannájával működő világban.

De ha viszonyom vagy kapcsolatom érdekből születik, érdeken alapul, legyen a viszony vagy kapcsolat gyümölcsöző, sosem barátság. Soha.

Ezért ezen viszonyokat és kapcsolatokat egy másodperccel vagy milliméterrel sem tartom tovább, mint ameddig feltétlenül szükséges vagy életbe vágó.

Mert csak a barátság életbe vágó, mert csak a barátság élet-halál kérdése.

Hát nem is tudom elmondani, mit éreztem akkor, amikor láttam a barátaimat hazudni. Nem tudom elmondani, mit gondoltam utána, és hogyan próbálok életben maradni azóta.

Nem tudok beszélni a barátaimról, nem tudok mit mondani a barátságáról.

Nem tudok beszélni és nem tudok mit mondani. Nem találok a szavakat és meg vagyok kövülve.

A barátaim, akarom mondani, de nem jutok tovább. Nincs az a pillanat és nincs az a négyzetmilliméter, ami kezdő- és kiindulópontja lehetne annak, hogy elmeséljem, milyen volt egészen, amikor hazudni láttam a barátaimat.

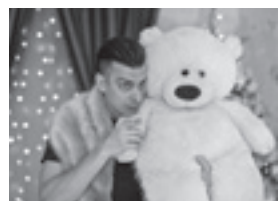
Nem tudták, mit cselekszenek, ebben biztos vagyok. Azt hitték, elég egy kis furfang, hogy saját kezükkel irányítsák az életüket. Mindent. Mások életét. Furfang furfangot követett, de nem az életük lett jobb, hanem ők rosszabbak.

Ekkor felmerült bennem, hogy minden mindegy, hogy nem számít semmi.

Bárcsak ne roskadtam volna össze, bárcsak jobban figyeltem volna, bárcsak nagyobb önuralommal bírtam volna, bárcsak egy másik ember lettem volna, bárcsak. Bárcsak. Egy olyan, akinek ezek nem is a barátai, talán csak hosszabb-rövidebb ideig érdekből fenntartott viszonyai és kapcsolatai, olyanok, akik nem is számítanak, ha jobban belegondolok. Nem is barátok.

Én meg nem is az vagyok, akinek képzeltem magam miattuk, hanem más, vagyis én nem is én vagyok. Nem az az én.

De mi lesz velem, ha látom a barátaimat meghalni?

Lex Pénz

Lex Pénz

Minél több kereke van egy járműnek, annál stabilabban áll. Patrik szerint az ő vonatuknak kurva sok kereke lehetett, mert már legalább fél órája álltak. Az előtérből figyelte, ahogy az elhízott kalauz benyit a kocsni túloldalán, és sietve végigcsoszog a folyosón. Messziről is látta, hogy gyöngyözik a homloka, pedig április elején még nem volt olyan nagy meleg. Persze ekkora belet cipelni felér egy komplett edzéssel, gondolta Patrik, és elhátrált a nyíló ajtótól, de a kalauz újtából nem lépett el.

– Hé, Lábnap, miért állunk?

– Égnek a talpfák – az ajtó becsapódott a kalauz mögött, mégis úgy tűnt, Patrik Bundesliga-frizurája láttán rezzent össze.

– Alattunk? Olyan gyorsan biztos nem jöttünk.

– Nem alattunk. A megálló mellett. Rákosrendezőn.

– Akkor miért nem megyünk?

– Mert égnek a talpfák Rákosrendezőn. Valószínűleg vissza fogunk menni az előző megállóba.

– Hát persze, hogy visszafelé megyünk. Ajtót amúgy nem akarjátok kinyitni, hogy aki akar, leszállhasson?

– Nem lehet, nem biztonságos.

– Mi az, hogy nem biztonságos? Itt állunk már fél órája. Mindjárt beesteledik. Miért nem biztonságos?

– Mert égnek a talpfák.

Patrik belátta, hogy ezt nincs értelme folytatni. Amúgy is túl ideges volt, mert három hete nem látta a barátnőjét, és fogalma sem volt, mit fog mondani neki. Elállt az útból. A kalauz megtörölte a homlokát, és átbicegett a másik kocsiba. Patrik bement a vécébe. Lehúzta az ablakot, és kihajította a táskáját. Ekkor indult el a vonat.

– Hát ezt nem hiszem el!

Kimászott az ablakon, pár másodpercig csak lógott az egyre gyorsuló vonatról, aztán elrugaskodott, és a földre zuhant. Felállt, és leporolta magát. A tűz nem látszott innen, csak a terjengő füst. Narancssárga volt. Csípte Patrik szemét.

PénzLexPénzLex

Niki már egy hete nem hallott Patrik felől, amikor egy péntek délután hazaindult a munkából, felszállt a buszra, és mintha mellkason vágták volna, jött a felismerés, hogy egy üres lakás felé tart, sőt, az egész emelet üres. Egyedül fogja tölteni a hétvégét, a következő hetet, hónapot, évet, és egyedül fog meghalni. Pár lépéssel a sofőrfülke után elkapta az egyik kapaszkodórudat, és úgy szorította, mintha végtelen úr lenne alatta, és attól rettegne, hogy belezuhan. Érzelmi kilengésekkor Nikinek enyhén megkeményedett a mellbimbója. Most szinte átdöfte a melltartóját és a topját.

– Elnézést, átmehtek? – kérdezte egy férfi Niki háta mögül.

A nő hátrafordult, és csak akkor vette észre, hogy még mindig áll a busz. Az utasok nem tudtak felszállni tőle. Mégis, ahelyett, hogy elengedte volna a kapaszkodót, és hátrébb ment volna, azt mondta:

– Eltűnt a barátom.

A hangja remegett, az orrát csípte a kitörni készülő sírás. A férfi próbált udvarias maradni, még egy együttérző mosolyt is megeresztett, majd megfogta Niki vállát, és finoman oldalirányba fordította a nőt.

– Sajnálom – mondta, és átslisszant a busz vége felé.

A következő utas egy középkorú nő volt.

– Sajnálom.

Niki biztos volt benne, hogy a nőnek fogalma sincs, mit sajnál. Valószínűleg nem is hallotta, mit beszélt a férfival, de már jött is a következő, az is megsimogatta a vállát, és mondta, hogy sajnálom, mintha valami béna, szótovábadós játékot játszanának. Jött még egy sajnálom, aztán egy részvétem. Erre már kibukott Nikiből a sírás, és ez csak erősítette a felszállókat abban, hogy jól értik a helyzetet. Részvétem. Fogadja őszinte részvétem. Aztán jött egy férfi, aki nem mondott semmit, de *véletlenül* pont annyira nem fért el Nikitől, hogy pont a melléhez kellett nyomnia a karját. Ha ezt Patrik látta volna, tutira beverné a férfi képét, gondolta Niki, de ettől csak még jobban sírt. A többiek már nem mondtak semmit, nem értek hozzá, a busz is elindult, és a következő megállótól minden visszarendeződött normálisba. Niki is egy kicsit összeszedte magát, és beállt a kiszélesedésben a babakocsijelre.

A harmadik hétre elmúlt a sírhatnékja. Még mindig nem értette, mit rontott el. Kibékült Patrikkal, kezét is rázták rá (jó, az furán jött ki, gondolta), aztán a férfi eltűnt, a cuccai egy részét is vitte, nem lehetett elérni, a szüleit sem. Annyit azért kiderített, hogy a barátja (volt barátja?), jól van, nem rabolták el, egyszerűen csak lelépett. Három hét csönd és több ezernyi addig olvasatlan karakter után Patrik aznap egyetlen kérdéssel válaszolt, amit aztán pár perc múlva kitörölt. Hát bassza meg!

Az addig különleges alkalmakra tartogatott streetfood egyre gyakoribbá vált Nikinél. Csak a gyorskaják gyorskajáját, a gyrost utálta még mindig.

Amíg a két sajtburgerét várta, az ATV Youtube-csatornáját böngészte. Ráment egy hárompercesre. Beletekert. A riporter arról kérdezte a mi hazánkos képviselőt, hogy *a Néger kutyák terrorizálják a kerületet – a helyi fideszes képviselő nem tesz semmit* című posztjában miért négerezte le a kutyákat, ennyit számít a borszín kétezerhuszonnégyben? A képviselő elmosolyodott.

– Ha már kukacoskodunk, egyrészt a kutyáknak nem a bőrük, hanem a szőrük lehet fekete. Másrészt a néger szó a *fekete* latin megfelelőjével cseng össze, tehát nem et-

nikumot, hanem színt jelöl. Különben meg nem a színük miatt négeztem le őket, hanem mert kiették a kukából a szemetet.

Ezek a mi hazánkosok nem érzik a fekete humort, gondolta Niki, de érezte, hogy a gondolatai megint Patrik felé húznak, pedig egyszer már túl volt a nehezén. Mindenképp el kellett terelnie a figyelmét. Visszalépett a főoldalára, és a Különös történések a Szondi utcában Youtube-csatorna új animációs videóját indította el:

A hattagú tanácsadó testület két férfiből és egy nőből állt. Arcukon macskamaszkot és mindkét kezükön zoknibábot viseltek. Rajtuk kívül még Piktör úr volt a teremben, amikor az ajtó kinyílt, és belépett egy férfi.

– Jó estét! – rázta meg a kezét Piktör. – Jöjjen-jöjjen! Szólíthatom a keresztnévén, kedves...

– Legyen.

Piktör és Legyen úr leült a tárgyalóasztal két végéhez. A hattagú tanácsadó testület csendben figyelt. Egy fehér macska bújt elő az asztal alól. Piktör lábához dörgölözött. A férfi felkapta, és az ölébe vette.

– Mennyit tud? – kérdezte Piktör.

– Maga nem bízik a bankokban, ezért az EU-s pénzeket Németországig kamionnal, onnan hajón szállíttatta haza. A fedélzeten volt még egy bérelt építkezési daru. Amikor a kapitány fürdőjében a tartalék bojler felrobbant, kitört egy ablak, ami a túlsúly miatt eleve víz alatt volt. A legénység úgy döntött, megszabadul a darutól, hogy súlyt veszítsenek, elkerülve ezzel az elsüllyedést. Amíg az épület el nem készül, a pénz a hajón marad, és amíg a pénz a hajón marad, a hajó nem tud visszafordulni a többi pénzért. Az óra ketyeg, a határidő fix, ha kicsúszunk belőle, ezt a pénzt is visszaviszik. A daru talán még menthető.

– Legyen úr, úgy tudom, ön kiváló problémamegoldó. A testület azt tanácsolta, magához forduljak segítségért, márpedig én mindig hallgatok a tanácsadóimra. Nem igaz, Kettes?

A Kettesnek nevezett férfi felemelte az egyik kezét, de Piktör rászólt.

– Nem te, a másik te!

Kettes felemelte a másik kezét, a zoknibáb tátogott, Piktör mély hangon beszélt tovább:

– *De igaz, főnök!* – majd Piktör Legyen úrhoz fordult, és normális hangon folytatta. – Ne kelljen csalódnom önben! Mit tud felajánlani?

– A Mázló Zrt. nyerte meg a pályázatot a pénz tárolására szánt Piromis felhúzására – Legyen úr nem foglalkozott azzal, hogy az építmény gúnyneve hallatán Piktör rosszallóan nézett rá. – Tegyen a cég élére, és holnap hozom a saját alvállalkozóimat!

– Nem is tudom. Te mit mondasz, Hármás?

A macskamaszkos hölgy felemelte az egyik kezét, Piktör magas hangon folytatta:

– *Tudnunk kell, mire készül, mielőtt pozícióba helyezzük.* Nos igen, ez jogos. Szóval?

– Elintézem, hogy amit az embereim raknak estig, az ne omoljon le reggelre. Ehhez azonban még valamire szükségem van. Helyezzék újra hatályba a halálbüntetést!

Piktör gondolkodott egy sort. Ölében a macska mosakodni kezdett a szájából előbukkanó négy nyelvvel.

– Hadd aludjak rá egyet! Holnap értesítem.

Legyen úr névjegykártyát húzott elő zakója belső zsebéből, és mielőtt távozott, Piktort elé tette, aki bármily hanyagul és fölényesen viselkedett is, egyszerűen nem tehetett úgy, mintha észre se vette volna a névjegy elegáns, tört színét, ízlésesen és vonzón vastag papírját. A telefonszám fölött az állt: KÖMÍVES KELEMEN TÁRSASÁG.

Niki csak a második szólításra figyelt fel. Megállította a videót, átvette a pultnál a papírzacskót, és kísértelt a Burger Kingből.

Besötétedett. A Keleti szélén lévő buszmegállóban kisebb tömeg várakozott. Niki a telefonját szorongatta. Majd a buszon nézi tovább a rajzfilmet. Korgott a gyomra. Majd otthon megeszi a sajtbургert, egyedül.

Amikor először találkoztak, Niki az utolsó egyetemista bulijába indult (Valentin-napi Ladies Night). Még három hétre voltak attól, hogy megjelenjen a covid az országban, és egy hónapra a vírus első magyar áldozatától.

Patrik a kocsijában ült. A lámpa piros volt, a Patrik előtti furgon halványkék, amiről eszébe jutott, hogy éppen tíz éve dugította el a vécét a hasonló színű alkalmi munkavállalói kiskönyvével.

Kétezerhúsz eleje volt, a rádióban mégis Britney Spears húszéves slágere szólalt meg, a ...Baby one more time. Patrik csatornát akart váltani, amikor észrevette a járdán Nikit a barátnőivel. A lány derékig érő kabátot viselt, és úgy feszült rajta a farmer, hogy Patrik azt várta, melyik lépésnél buggyan ki az a szép kerek segge. Felbőgte a motort. A lányok odafordultak. Erre még jobban bőgte.

– Istenem, mekkora egy tahó... – hallotta az egyik lány tompa hangját, majd még egyszer felbőgte a motort, leengedte az ablakot, és maximumra tekerte a hangerőt. Show me how you want it to be, üvöltött a hangszókból, és ahogy Niki közelebb lépett, látta, hogy Patrik úgy kornyikál és vonaglik az ülésen, mintha rohama lenne. Előbb Niki nevetett fel, majd rögtön utána a barátnői is.

– My loneliness is killin' me, and I – vonyította a férfi.

A lámpa zöldre váltott, de Patrik sem ezzel nem törődött, sem a mögötte dudálókkal.

– When I'm not with you, I lose my mind, give me a siign – az anyósülés fölött Niki felé nyújtotta a kezét. A lány behajolt az ablakon. Már ő is énekel.

– Hit me baby one more time!

A hideg ellenére a harmadik randin fagyizni mentek. Niki csokit és mangót kért, Patrik két gombóc barackot. A nőnek nem ízlett, amit kapott, Patrik pedig csak megvonta a vállát, amikor Niki megkérdezte, az övé finom-e.

– Kérhetek egy nyalást? – kérdezte a nő.

Patrik felröhögött.

– Valamikor az este folyamán fel akartam ajánlani, csak gondoltam, előtte kicsit leitatlak.

– Lökőöött!

Kiáltotta Niki, közben nevetett, és lesütötte a tekintetét, mert úgy érezte, túlságosan elpirult. Csöndben sétáltak. Csak Niki cuppogott néha a nyelvével. Patrik ilyenkor mindig a nőre pillantott. Amikor Niki ezt észrevette, megint elnevette magát.

– Idegesít?

– Csak amikor csinálod – válaszolta Patrik, de közben ő is mosolygott.

A nő abbahagyta a cuppogást. Megint rövid csönd állt be közöttük. Niki megfogta a férfi kezét, de nem nézett rá, mert rögtön elszégyellte magát, amiért ilyen megmondhatatlanul nyomult. De amikor Patrik a hüvelykujjával simogatni kezdte a kézfejét, nemcsak megnyugodott, hanem majdnem elkezdett ugrálni örömeiben. Még a hidegnek is örült, mert a dzsekitől nem látszódott, hogy megkeményedett a mellbimbója.

Amikor elfogytak a fagyaltok, Niki végre Patrikra nézett.

– Akkor iszunk valamit?

Patrik egyedüli gyerek volt. Ha akart valamit, azt vagy megadták neki, vagy legalábbis megpróbálta elvenni. Nikit is el akarta venni, de előbb dűlőre kellett jutniuk egy másik kérdésben. Patrik gyereket akart, Niki meg azt, hogy ne csesztesse ezzel, vagy ha ennyire akarja, hordja ki ő. Ez a téma mindig veszekedésbe torkollott.

Niki barátai folyton azt kérdezték, mikor hagyod már el azt a parasztot, ő pedig folyton mentegetőzött, hogy csak egyedi a stílusa, meg a szülei nagyon lazán nevelték, hogy életrevalóbb legyen. Aztán idővel már csak annyit mondott, túlzottan öszszeszkotak, így egy ideig békén hagyták. Végül belátta, egyszerűbb a barátaival megszakitani a kapcsolatot.

Huszonnégy elején Patrik még a töröknél dolgozott Angyalföldön. Mindig azt mondta, furák ezek a törökök, száz évbe telt kidobni őket az ajtón (százötven, javította ki eleinte Niki), erre visszamásznak az ablakon gyrost árulni. Niki hiába nem volt oda a gyrosért, folyton ott ettek, mert a török azt mondta Patriknak, az alkalmazottaknak kedvezményük van. Patrik ezt úgy értette, ő is, Niki is ingyen ehet. Éppen csak a főnökének nem kötötte ezt az orrára. Niki a végén már egyenesen rosszul volt a gyrostól. Patrik mástól volt rosszul. A frufrus lányoktól, Niki mégis levágatta a haját. Nem azért, hogy felhúzza a férfit, hanem mert akkora homloka volt, mint egy autópálya (ezt Patrik mondogatta), amit hajjal próbált leburkolni (ezt Niki gondolta hozzá). Erre Patrik Bundesliga-frizurát vágatott magának. Pusztán azért, hogy felhúzza Nikit.

Patrik nagy nőcsábásznak tartotta magát. Azt állította, ezért hord Puna márkájú cipőt, pedig csak olcsón adták, és a diszlexiája miatt csak sokára vette észre, hogy átverték. Úgy tartotta, heti háromszor illik megmászni a Cicihegyet. Huszonnégy március tizenhatodikán, a névnapja előtti este is erre készült. Niki nem volt hangulatban, mert pár napja megint megkapta, hogy amikor élvezi, úgy visít, mint egy csapágyas betonkeverő. Azóta kínosan ügyelt rá, hogy csöndben legyen közben. És amíg arra koncentrált, hogy ne adjon ki hangokat, arra nem tudott, amitől addig a hangokat adta ki. Ettől függetlenül, ha Patrik szexelni akart, inkább belement, csak hogy elkerülje a kanosférfi-hisztit. Azon az estén Patrik kísérletezős hangulatban volt. Kutya-pózban csinálták. Éppen csak belekezdtek, amikor a férfi Niki derekára tett valamit. Amikor a nő hátrapillantott, látta, hogy egy antikvár vicckönyv. Patrik szex közben lapozgatott, és kissé akadozva felolvasott belőle. Arra volt kíváncsi, meg tudja-e úgy nevetetni Nikit, hogy szorosan összehúzódjon a hüvelye. Olyanokat mondott, hogy:

– Mit ne mondj annak, aki HIV-szűrésre megy? Küldöm a pozitív energiát!

Niki egy darabig színelte a nevetést, egy kicsit rá is feszített, csak hogy túl legyenek már ezen a hülyeségen, és már éppen rá akart szólni Patrikra, hogy elég lesz, folytassák normálisan, amikor a férfi elélezett, gumi nélkül. Szex után Niki kiszaladt a fürdőbe. Letusolt. Bár tudta, hogy ez már nem segít, kelleni fog a gyógyszer. Megtörölközött, bugyit és pólót húzott, visszamászott az ágyba, és lekapcsolta a lámpát.

– Niki... ébren vagy? – suttogta Patrik negyedóra múlva.

Csönd. Niki ébren volt, de azt remélte, ha nem válaszol, Patrik békén hagyja.

– Nikiii!

– Mi van?!

– Most mérges vagy?

– Nem! – förmedt rá a nő. – Most *ébren* vagyok.

Befordult a fal felé, de a haragtól még sokáig nem tudott elaludni. Reggel viszont felébredni nem bírt az ébresztőre. Patrik igen.

– Niki... ébren vagy?

Niki felébredt.

– Mi van?

– Boldog névnapom.

Niki összekészült, és anélkül, hogy Patriknak is mondta volna, a háziorvosához sietett, aki aznap betegség miatt nem rendelt. Végül munkaidőben bejelentkezett egy magánrendelésre, munka után pedig elszaladt kiírtni és kiváltani az esemény utáni tablettát, így már nyugodtabban készülődött az estére.

Kocsival mentek a névnap randira, de annyi ideig köröztek parkolóhely után, hogy mire az étterembe értek, levették a foglalt táblát az asztalukról, és átadták a helyet másnak. Patrikot különösebben nem érdekelte, Niki viszont csalódott volt.

– Ugye most nem fogsz emiatt egész este durcázni? – kérdezte a férfi. – Ha időben hazaértél volna, időben elindulhattunk volna. Bocsánat, hogy nem tudod tartani magad a megbeszéltekhez!

Bocsánat, hogy nem vagy képes gumit húzni a farkadra, gondolta Niki.

Kellemesen hűvös este volt. Patrik rágyújtott egy szál cigarettára az étterem előtti téren. A nő szívesen sétált volna egy kört, de a férfi csak állt, ezért Niki is visszalépett mellé, és egy darabig csöndben tűrte a cigifüstöt.

– Jöhettünk volna villamossal. Ideértünk volna időben.

– Azt hittem, azt akarod, hintóval furikázzon a szőke herceg.

– Egyáltalán miért kell mindenhova kocsival menni?

– Van az a görög filozófus, a Némó.

– Zénón.

– Az. Neki volt az a rejtvénye Herkulesről és a nyúlról.

– Akhilleusz és a teknős paradoxonja.

– Most akkor te mondd el, vagy én? – emelte fel a hangját Patrik.

Niki úgy érezte, mintha arcon vágták volna. Legszívesebben elsírta volna magát. Inkább nem is mondott semmit, csak felhúzta a dzsekijén a cipzárt. Pedig csak egy finom vacsorára vágyott egy szép helyen, hogy megünnepeljék Patrikot. Különben meg Zénónt is tőlem hallottad, fortyogott magában.

– Szóval a csávó valami olyat talált ki, hogy Akhilleusz előnyt ad a teknősnek, aztán megindul, de közöttük a táv mindig csak feleződik, vagyis soha nem éri be a teknőst. Na, ilyen vonattal utazni. A villamos meg vonat kicsiben.

– És a busz?

– A busz az busz, okoska. A lényeg, hogy a tömegközlekedés egy szar. Ha már van kocsim, használjuk!

Patrik a cigi végére ért. Három méterről egy műanyag kukába pöccintette a csikket, aztán szétnézett, és megakadt a szeme egy másik éttermen.

– Az a mexikói tők üresnek tűnik. Megnézzük?

Niki bólintott. Egy kicsit még örült is. Este majd mondhatja, hogy a Cicihegy gázzívárgás miatt határozatlan időre zárva. Úgyis ráférne Patrikra egy kis leckéztetés.

A túl erős fényű mennyezeti lámpák, a fehér falak és csempék miatt az étterem olyan steril hatást keltett, mint egy magánkórház. Mivel ők voltak az egyedüli vendégek, a pincér rögtön kiment hozzájuk. Mindketten quesadillát rendeltek. Amíg vártak, Patrik elővette a telefonját, és rákeresett a helyre. Az értékelések nem voltak túl biztatóak. Három csillag, a top komment ez volt: *Háááát... A legújabb pedig ez: A chilis bab úgy nézett ki, mint egy hányás, ami beszart!*

– Néha azért bókolhatnál egy kicsit – szólalt meg Niki kisvártatva, mire Patrik eltette a mobilját.

– Mit mondjak, hogy jó a hajad? Nem fogok hazudni.

– Ja, mert a te hajad mellett labdába se rúghat az enyém.

Patrik érezte a gúnyt, de nem esett le neki a Bundesliga-utalás. Némi szünet után Niki folytatta.

– Mondhatnád, hogy fokhagymafenekem van.

– És az miért lenne jó?

– Mert a fokhagyma kerek és kemény.

– És bűdös. Látod, ez a baj. Hiába te végzel szellemes munkát, néha nem gondolod végig, mi jön ki a szádon – Patrik megkocogtatta a halántékát. – Olyan vagy, mint a lakásod. Látszólag mindent tud, csak hát a kretén kivitelező az ajtón kívülre szereltette fel a kapcsolószekrényt. Még jó, hogy csak te laksz az emeleten.

– Mondja ezt az, akinek a legmagasabb iskolai végzettsége egy B kategóriás jogosítvány.

Patrik ledermedt, a szeme kikerekedett, mint egy ugrásra kész macskáé. Legszívesebben már lendítette volna a kezét, aztán felfogta, mit is hallott, és úgy érezte, ő kapta a pofont.

– Azért nem akarsz tőlem gyereket, mert hülyének tartasz?

– Mi? Nem! – vágta rá Niki, és érezte, hogy folytatnia kellene valami meggyőzővel, de nem jöttek a szavak.

Pár másodpercig csak néztek egymásra. Teljesen egyedül voltak. A pincér is hátra ment a konyhába. Patrik felállt, és egyszerűen kísétált az étteremből. Niki utána sietett.

– Most meg hová mész? – kérdezte, de közben magát szidta, amiért ilyen ostobasággal még jobban elrontotta ezt az amúgy is elrontott estét.

Mire a pincér kiért a két tányér quesadillával, már megint csak ő volt az étkezőben.

Aznap este érezték igazán először, milyen nehéz két ember egymásnak feszülő csendje. A helyzetben csak rontott, hogy Nikiben dolgozni kezdett az esemény utáni tableta, és bár vérzése alig lett, a görcsöktől alig tudott aludni. Másnap reggel, amikor Patrik még a konyhában kavargatta a kávéját, Niki végre megszólalt. Munkába indult, az ajtóból lépett vissza.

– Szerinted van ennek értelme?

Patrik még soha nem látta ilyen fáradtnak és elgyötörnek a nőt.

– Nincsen.

– Akkor fejezzük be!

És bár Niki keze reszketett, odanyújtotta a férfinak. Patrik furcsállotta is. Még soha nem fogtak kezét, de azért megrázta. A gondolat csak azután jött, hogy Niki magára

hagyta. Most szakítottak? Nem értette, mi történt. Nikinek talán mégis igaza van, és Patrik túl hülye ahhoz, hogy gyereke legyen. De mégis, így zárta le? Kézfogással? Meg akkor miért nem mondta ki? Ha Patrik túl ostoba ahhoz, hogy megértsen dolgokat, akkor miért így közli vele? Végül elment munkába, de a műszak felénél úgy döntött, délután összeszedi a cuccát, kivesz egy hét szabit, és hazavezet Szegedre a szüleihez. Niki hiába hívta este, Patrik nem vette fel, és az üzenetekre sem reagált. El sem olvasta őket. Előbb meg akarta emésztetni, hogy ennyi volt. Elmesélte a szüleinek is, mi történt. Attól kezdve ők sem vették fel Nikinek a telefont, egy alkalmat leszámítva, amikor Patrik anyja belekiabált, hogy ne hívogass már, majd kinyomta. Hát hogy lehet így, kézfogással szakítani? Ki hallott már ilyet? Ezt ismételtették a fiuknak.

A hatodik otthon töltött napon Patrik elfurikázta az anyját a hétvégi nagybevásárlásra. Az apja addig végre ránézett a konyhában arra a csöpögő könyökidomra. Patrikék a mosogató alatt találtak rá. Hanyatt feküdt, összeszorította az állkapcsát, a nyála mégis a padlóra folyt. Infarktus. Patrik vitte kórházba, még időben. Pár nap múlva hazaküldték helyhiányra hivatkozva. Mindenesetre Patrik felmondott a töröknél, és keresett valami munkát Szegeden. Egy sportszereket árusító cég raktárába vették fel, de ahogy az apja állapota javult, és túl voltak az első ijedtségen, Patrik már egyre kevésbé volt óvatos. A próbaideje elején el is köszöntek tőle. Nem jelentették fel, de azért odafordították a monitort, hogy megmutassák a raktárból eltűnt, a Facebook Marketplace-en viszontlátott ütöket, pumpákat, sátrakat és a többit.

Ez a kis kellemetlenség semmi nem volt ahhoz képest, amikor három hét szünet után végre elolvasta Niki üzeneteit, és kiderült, a nő nem szakított vele, nem érti, mi történik, azt hitte, kibékültek a férfival, és teljesen kétségbe van esve, mert hiába ír, hiába csörög, nem éri el, Patrik anyja is csak lerázta. A férfinak eleinte fogalma sem volt, mit válaszoljon. Bármit ír vissza, már menthetetlenül kiderült, hogy egy idióta barom. Számtalanszor nekifutott, de mindig kitörölte. Aztán egyszer megbolondult a telefonja, alighanem a koszos, repedt kijelző miatt, a kurzor összevissza ugrált, és mielőtt kitörölhetne volna a teljes szöveget, valahogy elküldött egy kérdőjelet. Annnyira ideges lett, hogy teljesen összezavarodott. Csak percekkel később jutott eszébe, hogy akár törölhetné is, amikor azonban kitörölte, nem emlékezett, hogy olvasott volt-e az üzenet. Elég a töketlenkedésből, gondolta. Kocsiba ült, hogy felvezessen Pestre, de mintha az egész világ összeesküdött volna ellene, az autó nem indult.

Ekkor döntött úgy, akár tetszik, akár nem, vonattal fog utazni. Egészen addig nem is volt gond, amíg Rákosrendezőn ki nem gyulladtak a talpfák. Röviddel az után, hogy kimászott a vonatból, és beért Angyalföldre, bedugta a fülébe a fülhallgatóját, és Spotifyon elindított egy magyar rapválogatást, hogy egy kicsit lenyugtassa magát. Az első track egy új szám, a Gege-rege volt. Zenehallgatás közben rágyújtott.

*Lássátok feleim, hogy hat-három-hat-három,
Átlépett a hetedhét határon, határon!*

Ahogy közeledett Niki lakása felé, elsétált egy templom előtt. A bejárathoz vezető lépcsőn egy hajléktalan férfi ült a lába körül néhány vászonszatytorral, a kezében széles szájú műanyag boroskannát tartott. Nagyot húzott belőle, majd visszaengedte az ölébe. Patrikot istentelen szarszag csapta meg. Elfintorodott. El akarta takarni az arcát, de a kezében volt a csikk.

*Váry, megyek a vármegyébe, ha MÁV nem jár, Volánnal,
Nagy elánnal, vagyis mennék, de mondom, nagyobb gondom,
Hogy amikor apád baszott anyáddal,
Nem volt a faszán se disznóbél, se komdom.*

Ahogy a kannára pillantott, úgy döntött, játszik egyet. Ha beletalál, Niki és ő gond nélkül kibékülnek. Elpöccintette a cigit. A hajléktalan fejét találta el, onnan az alsó lépcsőfokra pattant.

*A Soros-elnökséghez is értesz valamicskét?
Hiába van koronád, ha beletört a Bicskéd!*

– Bassza meg, ne haragudj! – kiabálta Patrik, de a részeg férfi éppen csak megérintette a homlokát, majd lassan felállt, és lebotorkált a csikkért. Mielőtt eltűnt volna a szemé elől, Patrik még látta, hogy a férfi üveget sem vet rá, befejezi a cigit, visszaül a lépcső tetejére, kiissza a kanna aljáról a maradék bort, és beleejti a szűrőig szívott cigit.

Amikor megérkezett, az utcáról látta, hogy nem ég a lámpa Nikinél. Bement a lépcsőházba, fel a negyedikre, és zörgött egy sort a kulccsal.

– Tiszteletem!

Patrik összerezte a karcos férfihangra.

A folyó sodrása miatt képtelenség volt kimenteni a darut, ezért a Dunát leaszották. A főváros tömegközlekedését negyven százalékra csökkentették. A kieső buszok a munkásokat hordták mindenfelől a Parlament melletti építkezésre. A lakosság felháborodását felkarolta az egyesült ellenzék, és csúcsra járatták a kampányt. Addig mentek, hogy nem egy, de mindjárt két hölgyet is indítottak. Noha főpolgármester-választás volt, mégis azt írták a plakátjaikra a két jelölt alá: MINISZTERELNÖK. Úgy tűnt, teljes a káosz, Legyen úr mégis nyugodtan sétált az ONLY FOR PUSSIES feliratú ajtó felé. Miután a Parlament elfogadta a Lex Pénzt, a salátatörvényt, melyben átcsúszott a halálbüntetés is, Legyen úr a vállalatába olvasztotta a Mázló Zrt.-t, megalapítva a LEGYEN-KÉSZ zártkörűen működő részvénytársaságot.

A Parlamenttel szomszédos épület piros is volt, rom is volt, joggal csúfolták hát Piromisnak. Csakhogy Legyen úr felbukkanása óta minden megváltozott. A Piromis nemcsak megépült, de a terveknek megfelelően már nem csupán vörös, hanem szintenként felfelé narancs, citrom, zöld és kék is lett. Árnyéka a Parlamentre vetült. Mellette üres zászlórúdként állt a daru.

Mégis amikor Legyen úr benyitott a Soknyelvű Cicapárt klubhelyiségébe, Piktör úr kitérő dühvel fogadta.

– Mégis mi a francot művelt?!

A teremben csak két macskamaszkos férfi ült az asztalnál, kezükön zoknijákkal. A hölgy hiányzott.

– Ahogy ígértem, felépítettem a Piromist.

– És eltüntette az egyik legjobb emberemet.

– Őt bármikor pótolhatjuk. Ideiglenesen beülhetek én is a helyére.

– Csakugyan? – csendesedett el Piktör úr, magához ciccegte fehér macskáját, egyik kezével felfeszítette az állat száját, másikkal könnyedén kitepte az egyik nyelvét. Még

így is maradt három. Aztán elhajította az ernyedt húsdarabot, az öltönye belső zsebébe nyúlt, egy hüvelyében tartott tört húzott elő, és az asztalra hajította. – Akár el is végezhetnék a szertartás. Nem igaz?

Legyen úr nem jött zavarba.

– Előbb talán vessen egy pillantást a Piromisra. A rakományt behordattam. A hajót nemsokára visszaküldjük Németországba.

– Mégis hogyan? Üres a folyómeder!

– Már nem sokáig. Egy másik folyót vezetünk ide.

Piktor úr hitetlenkedve meredt Legyen úrra, aki annyi nyugalmat és magabiztosságot sugárzott, hogy a miniszterelnök kénytelen volt belátni, kezd hinni neki. Aki ilyen macskalelkűen intézi az ügyeit, annak kijár a kutyabőr, gondolta.

Legyen úr laposüveget húzott elő öltönyzsebéből.

– Pohár?

Piktor, ha nehezen is, de felocsúdott, az egyik sarokban álló vitrinhez sétált, kinyitotta, és két felespohárral tért vissza az asztalához. Legyen úr mindkettőbe töltött, felemelte a sajtját, és így szólt:

– A Kőműves Kelemen Társaságnak vége. Csatlakozzon hozzám, és alapítsuk meg az Illumináltak Társaságát!

Koccintottak és ittak, majd Legyen úr így folytatta:

– Kívánja megtekinteni a pénzt?

Pénz. A szó hallatán Piktor úr végre megadta magát. Legyen úr kíséretében izgatottan totyogott ki az épületből, keresztlútvágott a téren, és felküzdötte magát a Piromis tetejére. Mire felérték, Piktor úrról ömlött a víz, alig kapott levegőt. Legyen úr nem fáradt el.

– Szabad? – Piktor szeme csak úgy csillogott.

– Ez egy szabad ország! – Legyen úr utat mutatott Piktornak, aki megtörölte a homlokát, a falnak támaszkodva betámolygott, és elnyelte a sötétség. Csak a hangját hordta ki a visszhang:

– Mennyi pénz!

Legyen úr becsukta és kulcsra zárta a Piromis kapuját.

– Szabadság az, amikor eldöntheted, ki mondja meg neked, hogy mit tegyél – kiáltotta, de nem érkezett válasz. Nem jutott be a hangja a zárt ajtókon át. Ki sem jutott többé semmi és senki.

Nyitott, csíkos köntöst, alatta narancssárga pólót és sötét mackónadrágot viselt, az orráról hatalmas lencsés szemüveg csúszott egyre lentebb. Folyton meg kellett igazítania. Másik kezével kopott fémmankóra támaszkodott. Hatvan körüli lehetett. Büdös volt. Azért nem annyira, mint a nemrég látott hajléktalan a templom lépcsőjén, de semmiképp sem ingatlanom-van-Angyalföldön-szagot árasztott. Ez bérlő, állapította meg Patrik.

– Csak gondoltam, bemutatkozom, ha már ilyen jól elzörgeti azt a kulcsot – és bár úgy tűnt, az öreg viccnek szánta, mégsem mosolyodott el.

A folyosón álltak. Ez volt az első alkalom, hogy Patrikot leszólította egy szomszéd.

– Patrik – és miközben a nevét mondta, oda is lépett kezét fogni, de a másik nem viszonzotta.

– Jól van – mondta az öreg. Még bólintott is, mintha nyomatékosítani akarná, hogy megértette, csak éppen nem érdekli. – Csak halkabban! Késő van már.

Azzal megfordult, bebotorkált a lakásába, és bezárta maga mögött az ajtót.

Mekkora suttyó, gondolta Patrik. Bement a lakásba, ledobta a táskáját, és munkához látott. Remélte, hogy belefér az idejébe minden. A konyhába sietett ollóért, aztán a fürdőbe, és találomra levagdosta a fűrtjeit a tarkójáról. Volt, nincs bosszantásfrizura.

Amikor Niki hazaért, és meglátta Patrikot, másodpercekig meg sem tudott szólalni. A mellbimbója beszélt helyette. Patrik ismerte a nyelvet.

– Nyugi!

A férfi eltűnése miatt érzett mély szomorúság eszetlen haragba váltott. Talán azért, mert Patrik végre ott volt előtte, szólt hozzá, vagy csak azért, mert Niki utálta, ha azal nyugtatták, hogy nyugi.

– Te hol a faszban voltál? – ordította, és Patrik felé hajította a sajtburgeses papírzacskót, de csak egy fém cipőkanalat vert le egy polcra, ami hangosan csörömpölve pattogott végig a padlón.

Mintha csak erre várt volna, a szomszéd rögtön átdörömbölt. Niki ledermedt. Az arca még égett a dühtől, de a tekintete már értetlenséget tükrözött.

– A szomszéd – segítette ki Patrik.

– Milyen szomszéd?

– Van szomszéd. Nem tudad?

– Szerinted tudtam?

– Nem tudad. Van szomszéd. Jej!

– Három hétre eltűnsz – emelte fel a hangját Niki. – Három kibaszott hétre. Nem válaszoltál az üzeneteimre. Miért nem válaszoltál az üzeneteimre?

– Azt hiszem, csak büntetni akartalak.

– Büntetni? – ordította Niki, mire megint átdörömbölt a szomszéd, de a nőt nem érdekelte, felkapott mindent, ami a keze ügyébe került, és Patrik felé hajította.

– Azt hittem, szakítottál velem – védekezett Patrik.

– Mi van?!

– Azt mondtad, fejezzük be.

– A veszekedést fejezzük be!

– Rendben, fejezzük! – helyeselt Patrik, mire a nő artikulatlan ordításba kezdett. Toporzékolt. Már nem is Patrikot dobálta, csak úgy leverte a dolgokat a helyükről. A férfi nem akarta leállítani, mert azt hitte, hamar véget ér a roham, de amikor tíz perc után is csak ordított, már kezdett aggódni.

Csöngettek.

– Biztos a szomszéd – mondta Patrik, inkább csak magának, és ajtót nyitott.

A folyosón két rendőr állt. Kicsit úgy néztek ki, mint Bud Spencer és Terence Hill a Bűnvadászokból. Bud a küszöbön, Terence pár lépéssel hátrébb.

– Jó estét! Bejelentést kaptunk.

– Nem mi hívtuk magukat – felelte Patrik, és már be is csukta volna az ajtót, de a rendőr azonnal válaszolt.

– Nem maguktól. Maguk miatt. Csendháborítás és családon belüli erőszak.

Niki még mindig lihegett a háttérben, de a rendőrök láttán elszállt a haragja. Kisé zavarodottan hallgatta a beszélgetést, közben megigazította a haját, a ruháját, és pár szédobált holmit visszatett a földről a helyére.

– Hölgyem, válthatnánk pár szót?

Niki az ajtóhoz ment, végre a rendőrökre nézett. Patrik várta a folytatást, mire Bud rendőr hozzá fordult.

– Négyszemközt.

Patrik hezitált, hogy visszakérdezzen, vagy simán csak engedelmeskedjen. Végül az utóbbi mellett döntött, és besétált a konyhába. A rendőr halkán folytatta.

– Bántotta önt ez a férfi?

Niki annyira meghökkent a kérdéstől, hogy először észre sem vette, hogy nem válaszolt.

– Hölgyem?

– Nem.

Erre Terence rendőr kérdezett vissza a háttérből.

– Biztos?

Majd felemelte az egyik kezét, mintha pacsit akarna adni, aztán a hüvelykujját behajlította, végül rákulcsolta a többit. Erre megint pislákolni kezdett Nikiben a harag. Ismerte a kézjelet, látta cikkekből, videókból, de neki soha nem volt szüksége a bántalmazott nők jelnyelvére. Ezek ketten viszont a szájába akarták adni a szavakat.

– Mondtam, hogy nem. Jól vagyok!

– Az úr a férje?

– A barátom.

– Itt lakik?

– Itt lakok – szólt a háttérből Patrik, és kérés nélkül előbújt a konyhából. A kezében pénztárcát tartott, előhúzta a lakcímkártyáját, és az ajtóban álló rendőr arca elé tartotta.

– Ide vagyok bejelentve.

– Hölgyem, *biztosan* nem bántotta önt ez a férfi?

– Biztos – felelte Niki, és nagyon kellett uralkodnia magán, hogy ne emelje fel a hangját.

– Ha nem akar itt maradni estére, megvárhatjuk, amíg összepakol, és lekísérhetjük a kijáratig.

– Ez az én lakásom – nem bírta tovább, elismételte sokkal hangosabban. – Ez az én lakásom!

– Kényszerítési eljárással jó esetben harminc napon belül kirakhatja innen. Roszszabb esetben a folyamat további harminc nappal meghosszabbítható. Csak hogy tudja. Szükség esetén.

Niki elkapta Patrik kezét, aki még mindig a rendőr felé tartotta a lakcímkártyáját, eltolta a bejáratból, aztán becsapta és kulcsra zárta az ajtót.

– Ma este minden férfinak elgurult a gyógyszer?!

A nő folytatta a szétdobált holmik összeszedését. Patrik eltette a pénztárcáját, Nikihez sétált, és megölelte. A nő egy darabig nem viszonzta. Talán ha akart volna, sem tudott volna mozdulni. Az orra Patrik mellébe fúródott. Három hét után először érezte a szagát. Már nem volt dühös. Magához szorította a férfit, és hagyta, hogy a sírás végre felbugyogjon belőle. Eleinte csak halkán, aztán szipogva, érthetetlenül motyogva, a végére pedig a motyogás is artikulálatlan bömböléssé torzult. Patrik a pólójával törölte ki a nő szeméből a könnyeket, az orráról a taknyot, és amikor megpróbálta lehúzni magáról a felsőjét, mert pár perc után annyi trutyit kentek bele, hogy kényelmetlenül érezte magát benne, Niki nem engedte. Szorosan kapaszkodott a férfiba, a körmei a hátába fúródtak, és odatűzték a pólót is. Csak amikor enyhült a sírás, és Niki végre Patrik hajába túrt, akkor lett volna lehetősége megszabadulnia a felsőtől, de ak-

kor a nő végre felnézett rá. A szeme vörös volt, az arcán elmosódott a smink, a frufruja csapzottan tapadt a homlokára.

– Te levágattad a hajad?

– Én vágtam le, mielőtt ideértél. Szent a béke?

Niki válasz helyett a férfi hajával játszott, beletúrt, az ujjja köré szorította, elengedte, aztán lábujjhegyre állt, és szájon csókolta Patrikot. Nem is csók volt ez, úgy odanyomta a fejét, mintha be akarná szippantani a férfit. Patrik felkapta a nőt, csukott szemmel a konyhába támolygott vele, útközben nekiütköztek a falnak, egy szekrénynek, levertek pár dolgot, de végre csak megtalálta a konyhapultot, és ráültette a nőt, aki mintha csak erre várt volna, lenyúlt, kihúzott egy fiókot, és vakon előkotorta az ollót, amivel Patrik nemrég megcsönkította a frizuráját. Nyiszálni kezdte Patrik pólóját. A férfi nem ellenkezett. Ő is cibálni kezdte Niki felsőjét, ami lassacskán megadta magát, és szétszakadt. A melltartóval már könnyebb dolga volt. Finoman rámarkolt a két kosárra, széthúzta, és azonnal kettészakadt. Amint Patrik a kezébe fogta Niki mellét, a nő hangosan felnyögött. A mellbimbók, mint egy parancsszóra, ismét megkeményedtek. Tovább csókolóztak, Patrik egyik kezével Niki fenekénél matatott, pár dolgot lelökött a földre, de még akkor sem nyitotta ki a szemét, amikor valahogy véletlenül elindította a mikró.

Csak akkor álltak le, amikor meghallották azt a másik zajt. Zúgás. Csönd. Megint zúgás. Megint csönd. A folyosóról jött. Az ajtóhoz szaladtak, rápróbták, de nem nyílt. Forgatták a zárban a kulcsot, de hiába.

– Befürtam az ajtót – mondta a túloldalról a szomszéd. – Majd most megtanulják, hogyan kell csöndben lenni. Gondolkodjanak kicsit!

Csikorgott valami, mintha széket húznának a kövön, aztán megint csönd, majd egy kattánás hallatszott, és a lakás sötétbe borult.

– Ez lekapcsolta az áramot – suttogta Patrik, a hangja egészen magas lett, mert nem akarta elhinni, hogy tényleg ekkora szemétládába botlottak. – Ez a csávó kattant!

– Ez lekapcsolta az áramot... Ez a csávó kattant! – ismételte meg kintről az öreg, szintén magas hangon, Patrikot parodizálva. – Még mindig hallom magukat! Ideje befogni a pofájukat!

– Most mit csinálunk? – suttogta Patrik olyan halkán, hogy még Niki is alig hallotta.

A nő egyszerűen benyúlt a férfi nadrágjába, megragadta a farkát, ami még mindig olyan kemény volt, hogy agyonverhették volna vele a tuskó szomszédot, és az utcáról beszűrődő félhomályban botorkálva a nappaliba húzta, ahol közös faluk van az öreggel.

– Három hete nem szexeltem – magyarázta Patriknak. – Nem hagyom, hogy ez a kretén elcsessze az estémet. Mi fogjuk elcseszeni az ő estjét.

Lehúzta a nadrágját, bugyiját, és a falnak arccal várta, hogy Patrik beléhatoljon, és torka szakadtából üvöltessen, nyögessen, sikíthasson. Mindegy, csak hangos legyen, és idegesítse ezt a vén szemétládát.

– Várj! – mondta Patrik, és kiszaladt a szobából. Egy székkal és egy párnával tért vissza, a széket letette, és egészen a szegélylécra tolt.

– Ülj rá!

Niki ráült, Patrik a nő elé térdelt a párnára, és végre becsúsztotta a farkát. Már az elejétől nem finomkodtak. A szék úgy csattogott a falon, hogy a festéket is leverte, de ezt csak másnap reggel vették észre. Niki most őszintén büszke volt a barátjára. Az arcát simogatta.

– Látod, milyen okos vagy?

Beszéd közben kiszaladt egy halk sikkantás is, ami új ötletet adott a férfinak.

– Csináld a betonkeverőt!

Niki hangosan nyögdecsejt, aztán megállította Patrikot. Kicsit eltolta magától. A férfi nem értette, mi történik, majd a nő lehúzta róla a gumit, és visszaengedte magába. Niki olyan hangerővel nyögött, mint még soha.

– Remélem hallod, papa! Mától ez lesz! – kiáltotta Patrik. – Ingyen pornó csak magának. Nyugodtan recskázzon rá! Ha elfogyott a testápolója, használjon Canestent!

Niki felröhögött, és nem is bírta abbahagyni. Úgy nevetett, hogy kicsordult a könnye, a mellbimbója keményen meredt Patrikra, a hasa is belefeszült, és most először olyan szűk lett a hüvelye a nevetéstől, hogy Patrik azonnal elélezett.

– Nem baj? – kérdezte lihegve.

A nő magához húzta, és megsókolta. Nem rohant zuhanyozni, nem pörgött az agya esemény utáni tablettán. Az járt a fejében, hogyan izgassa fel úgy Patrikot, hogy rövid időn belül folytathassák.

– Menj hidratálni! Én teszek be zenét. Pár órát még kibír a telefonom. Vésztöltöm is van valahol.

– Legyen a vatizlav! Jó hangosan!

– Nemsokára folytatjuk – emelte fel a hangját Niki, hogy a szomszéd hallja. – Ugye nem gondolta komolyan, hogy mi vagyunk bezárva ide? Inkább maga van összezárva velünk.

– Ja – helyeselt Patrik, de még mindig levegő után kapkodott. – Diszkópatkányok. A klub, ahol a kint van bent, és a bent van kint.

– Azok után, hogy szétfurkálta az ajtómat – folytatta Niki –, rendőrt sem hívhat, úgyhogy jobb, ha hozzászokik. Ha még egyszer átkopog, reggelig fogunk dugni! Ez a mai csak a bemelegítés!

Elindult a zene.

What is love? Baby, don't hurt me! Don't hurt me, no more!

Ha megunják, bármikor eladhatja a lakást, gondolta Niki. Abból lesz pénz vidéki házra, gyerekekre, mindenre. De miért unnák meg? A Cicihegy csak most nyitott újra. Itt az ideje mászni, és ha elérik az egyik csúcst, irány a másik. ■■■

A szöveg tartalmaz egy rövid részletet Bret Easton Ellis Amerikai Psycho című regényéből (lásd: névjegykártya). A novellában megjelenített Különös történések a Szondi utcában-rajzfilm és 6363-szám fikció, csupán tisztelgés az említettek munkássága előtt.

■ **Ádám Gergő** (Narin): 1988-ban született, Kiskőrösön nevelkedett. Szegeden járt egyetemre, jelenleg Budapesten él. A khg_megmondja etimológiai képregény (Instagram, Facebook) üzemeltetője.

a gyönyörök kertje

egyeknek
kő
csupasz és sima
mint a babapopsi
és a világ
gleccserének
szakadékába
gömbölyödik

másoknak
extravagáns
víz tátott szájak
örök össze-
mosódása megint
másoknak tűz
vagy
levegő

és másoknak
akik csak ragokban biztosak
egy szóelem amit egész
életükben kutatnak

éden

nekik
egy próba

álom a második eljövételről

mária egy mezítlás öregasszony.
nem hiszi el.
még akkor sem, mikor hasa bugyogni kezd,
s egy ujjlenyomat marad ott,
ahova férfikéz nem ér el.
még akkor sem, mikor elolvadnak tincsei.
még akkor sem, mikor az idegen, akire várt,
megjelenik a konyhaasztalnál,
és ruhája tiszta fény.
ő csak egy öregasszony, és
nem hiszi el.

mikor egy éjjel Valami a lábujjára cseppen
rókának nevezi
de enni ad neki.

far memory

újra *vers hét felvonásban*

1

kolostor

térdeim nem felejtik el
a zsebeket, miket kőpadló koptatott
ujjaim, ahogy a falon kutatnak
régie nevek után, emlékeznek még
a téglák hideg simítására a
szagukra is poros és nyirkos
és a fényre ahogy átszökik
a fenti rácsok között

és a nővérek énekére is
hajnalban, édes zene
a békés mindenség hangjai
és a gyertyákra a fényük a fény
a teremtés kezdetéről
és az ima gyönyörű egyszerűségére
ahogy a fagyöngyök köre simul
és bekapcsolódik.

2

valaki emlékszik bennem

hogy a térdeimet el kell rejteni
a hajamat rövidre nyírni
hogy ne kísértsen a hiúság vétke
hogy az ujjaim imára valók és
megtisztultak
és hogy a testem odaigérték
valami nálam
biztosabbnak

3

újra

a háború évében születtem
a Mindenkor Segítő Szűz napján

a mozdulatlan csend
házából jövök
egy szótlan anya lágy
kapuján keresztül

egy áruló apához érkezem
egy férjhez megyek aki egy nap majd
felkel és egy szent házba lép

azért jövök, hogy megbirkózzam veled,
szenvedély, öreg és engedetlen barát,
leküzdjelek újra egy másik élet
világi éjein s nappalain át.

4

ez élet értelmezése

kit hagytam cserben, kit
nem védtem eléggé
hogy büntetésül minden reggel
a hideg északra nézve ébredek?

egy szekér, tele gyerekekkel
egy réges-régi nap
„nővér, ments meg minket”
sírják, s ő némán elhalad

és öreg habitusát vonszolva besétál
az álmaim közé.
reszketve elfordulok
hogy új délutánt kezdjek
menteni, menteni kell.

5

a bűnös

egy este vízszintesen
a hideg kövön
mellkasomba kereszt ég
vajon álmodtam-e
a fátylon át
a földet kaparó ujjait
és ez az az álom-e
újra, ő, szabad nyakkal
felém hajolva, visszahív
vissza e világ köveihez
vissza a saját elsuttogott
hosszannámhoz?

6

karma

a habitus súlyát
száz éven keresztül cipeled
bokádra tekeredve érzed
hogyan húz lefelé

nyakadból megtört eskük
szógyöngyei lógnak
minden lépésednél
melledbe vágva

és még most is
ha meghallod a szót
véd
őríz
viszlát
elveszett
magány
egyenlő
szomorúság fog el

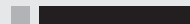
és ebben az életben
nincs visszavonulás
nincs menedéket nyújtó szentély
nincs örökké veled maradó
nővér.

7

gloria mundi

tudni
mi tudható?
hogy csomagjainkat
tölcsérré formált kezünkben hozzuk
mikor keresztültörünk
anyáink vizein.
hogyan van aki megszületik
s van akit világra hoznak
ebbe a dicsőségbe
hogyan egyszerűbb hinni mint
egy hivatást
egy elköteleződést
egy hívást követni
egy életet át.

Fordította: Beke Sára D.

Lucille Clifton amerikai költő, író és oktató a New York állambeli Buffalóból. 1979 és 1985 között Maryland költő díjasa volt. Clifton kétszer is döntős volt a költészeti Pulitzer-díjért.

Beke Sára D. fordít, olvas, él, ír (néha & verseket), tanul, beszél (sokat). A hosszúversek és a panelházak megszállottja 2003 óta. Az ELTE-n végzett magyar szakon, most a Három Hollóban tengeti mindennapjait.

Szív. Roham

(egy visszapillantó tükör emlékezete)

Úgy ébredt, mint akit egy hegyesre tört söprűnyél és acéldrótos súrolókefe keresztezésével szögeztek a kanapéhoz. Az első, ami belé hasított, ez volt, meggyilkolták, leszúrták. Kitapogatta a mellkasát, nem döftek belé semmit. Ha megmozdult, egy ismeretlen kéz megforgatta mellkasában a más célra használatos szerszámokat. Semmiben sem tudott megkapaszkodni, a tárgyak a szobában ridegen és szenttelenül meredtek rá, semmi kapcsolatuk nem volt vele. Nem szorongás vagy rettegés tört rá, hanem egy eddig sosem tapasztalt mély szakadék támadt a tudata és a világ között. A tudatába már régen beleférközött egy nagyon mélyen gyökerező félelem, mint mindenkinek, csak neki legfeljebb többször tört felszínre, félelem a megsemmisüléstől és attól, hogy elveszíti azt a biztos tudatot, hogy így és így hívják, rettegés, hogy megszakad a kapcsolata a gyönyörrel vagy akár a kinnal. Mindazzal, ami az övé, amit ismer. Vagy ismerni vél. Egyszer a végére kell járnia, futott át az agyán, hogy létezik-e valami ezen a szakadékon, a védtelenségen és a teljes bizonytalanságon túl, amely úrrá lett rajta. Hogy van-e valami valóságosabb, ha az agya egyszer csak nem tölti meg ideákkal, elméletekkel, ötletekkel, tervekkel, elvekkel, fantáziával, különféle képzetekkel, vágyakkal és érzelmekkel? Valamiféle csönd lehet ez, amely először úgy jelentkezik, mint ragacsos félelem, mint pánik ettől az űr és a tér keverékének némaságától. Nem tudta tovább folytatni, mert rájött, ebben van: túl az életen, de a halálon még innen. Akinek nincs semmi fantáziája, annak semmi-ség meghalnia, de akinek van, annak már nem kellemes. Soha nem fogta fel ezt ilyen világosan. Üvöltözött benne a gyerek. Az egész arra hasonlított, mint amikor tízéves korában szemműtétje után fölébredt rácsos ágyában, és azt hitte megvakult. Mint kiderült, a csipa olyan erősen ragasztotta le szemhéját, hogy nem tudta kinyitni, akkor

érezte utoljára így magát. Mint aki sűrű takonyban lebeg, és nem tud megmozdulni. „Csak a bajok ébresztik föl bennünk a gyereket, akik voltunk, hogy megmutassák, milyenek vagyunk” – olvasta valahol, de nem jutott eszébe, hol.

Infarktus, ez infarktus, szívszélhűdés, hasított belé (és jutott eszébe egy váratlan szinonima), meg fogok pusztulni, tennem kell valamit, mielőtt még teljesen beleesek a kétségbe. (Észre sem vette, hogy ezzel a szófordulattal, „beleesek a kétségbe”, négyéves unokáját idézte.) A telefon, mint valami elérhetetlen, nyertes lottószelvény, karnyújtásnyira hevert a kanapé melletti kisasztalon. Érte nyúlni egy örökkévalóságnyi jajgatás, miközben az ismeretlen kéz okozta nyilallás exponenciálisan megsokszorozódott és éles sajgássá módosult. Hirtelen mozdulattal elkapta fekete, lapos, rabszolga-tartó készüléket, most mintha egy kötőtűt is belé szúrta volna, mutatójával föloldotta a telefonzárat, és megnyomta a zöldszínű tárcsázót.

Nem tudom, kit hívtam először, mesélte később, Milát, a kedvesem vagy a házi orvosomat, azt hiszem, a doktor urat, sőt biztos, hiszen amikor Milával beszéltem, akkor esett ki a kurva mobil a kezemből, amit utána nem tudtam fölvenni, csak kiabáltam, hogy leesett, nem bírok lenyúlni érte. A doktorom azt mondta, nem tud tenni semmit, hívjam a mentőket. Hogy Mila mit tett, azt csak később tudtam meg.

Innentől filmszakadás. Nem filmszakadás, inkább filmkadozás. Mint amikor dőcög a net, rövidebb-hosszabb időre ki-kihagy, filmnézés közben. Többször telefoncsörgésre riadt, de nem tudta elérni a gravitáció sújtotta telefont. Párszor csöngettek, kiabálni próbált, hogy nem tudott fölkelni, de csak rekedten hörgött.

Kora tavasz óta attól szorongott, hogy kórházba kerül. Uram, csak most ne, sóhajtott föl olykor. Félt átmenni az úttesten, véletlenül sem rohant át a piroson, autóba nem ült, buszra is csak városi járatra, lépcsőkön fokozott óvatossággal lépkedett, késő ősszel, télen, ha meglátott valami jegesedést, messze elkerülte, kávé és teán kívül nem főzött semmit, nehogy leforrázza magát, kizárólag vonattal közlekedett, mégis csak az a harmadik legbiztonságosabb közlekedési eszköz a repülőgép és a hajó után, ám a bar-na sörről, a vörösborról és a whiskyről nem tudott lemondani, végül ez lett a veszte.

Kafka hátára esett bogara voltam, és semmi sem jutott eszembe a múltamból, arról a decemberi, keddi napról meg pláne semmi. Hideg verejtrék lepert el, olykor kirázott a hideg, kábulatból estem kábulatba. Kimerített a kín. Arcomra égett, gondolum, a halálfélelem maszkja.

Lassan bealkonyodott. Nem tudta, mihez tartozó felet ütött a város toronyórája.

Aztán valami zörgést, matatást meg női és férfihangokat hallott a bejárati ajtó felől, végül egy csattanást, kinyílt a kétszárnyas ajtó, a légvonat féktelen duhajkodással csikorgatta meg az ósdi ablaküvegeket, lábak tompa robaja pufogott, majd nyikorgva kirobbant szobája ajtaja, és becsörtetett rajta kettő vagy három vörös ruhás jelenés. Meglehetősen érzékeny építmény volt a ház, a magassföldszinten, ahol lakott, a tárgyak különböző rezgésekkel válaszoltak a határozott léptekre, összekoccant néhány pohár, megremegtek az ablakok. Egyikük az ágyához trappolt, egy fiatalember, és megkérdezte, mi a baj.

Nagyon erős mellkasi fájdalom, mondtam neki.

Talán infarktus, tette még hozzá.

Félt. Nagyon félt.

Nyugodjon meg. Maga ivott?, kérdezte, mert érzem az italszagot.

Jobb kezével az orra alá terelte a levegőt, mint aki szúnyogot hesseget el az arcáról. Az ablakban, mintha vesztét érezné, zümmögni kezdett egy álmából fölriadt, nyughatatlan darázs, de gyorsan elhallgatott. Megsűrűsödött körülötte a levegő.

Bevallott egy üveg bort. Végül is ennyit megihat egy egészséges férfi, különösen, ha gyászol, gondolta. Sorra haltak meg barátai, kollégái és közeli ismerősei. A dögvész nem válogatott. Arra a kérdésre pedig, hogy megütötte-e magát, nemmel válaszolt. Nem emlékezett semmire. Akkor. Még. Fekete gyémántporral teli pohár volt az a nap. Ekkor vette észre, hogy ott állnak a szomszédai, Vilma, a szingli rajztanárnő, Ili, cégének könyvelője és Seczy, a számítógép-kereskedő, Ili férje. Nem tudta, mikor jöttek be. Sajnálkozó és riadt szemük kikerekedett, úgy méregették, mint Stefánia-szeletből a főtt tojások. A praktikus Vilma megkérdezte, hol van a telefonja, fölvette a padlóról, azonnal hozott egy ilyen külső kútyút, és rácsatlakoztatta.

Hogy tudjál telefonálni, mondta, hogy tudjuk, mi van veled.

Mint valami ócska horrorfilmben, persze, hogy most volt lemerülőben.

A fiatal mentős közben adott egy maszkot, és megcsinálta a vírusesztet, nem volt olyan szörnyű, ahogy mesélték, elkérte az igazolványát és a társadalombiztosítási kártyáját. Pénztárcája a farzsebében lapult, ruhástul aludt el, legalább ezeket nem kellett keresgélni. A két dokumentum sose lett meg. Elvesztek létezésének alapvető kártyái. Ő is elveszett volt. Mint aki mindent föltett egy szenvedéllyel teli pókerpartira (pénzt, házat, értéktárgyakat, az életét), és vesztett, tántorog egy szakadék szélén, és se hegy-mászó-fölszerelése, se ejtőernyője nincsen.

Nem, nem tudjuk felvinni az Óváros térre, semmiképp, fel kell gyere, hallotta a mentős hangját. Tudom, hogy kurva meredek, nem én építettem ilyenre, tolass csak fel, meg tudod csinálni... Nemsokára megérkezett a hordágy, nagy nehezen fölrakták túlsúlyos testét, és a mentőautóba tolták. Innen már csak a sürgősségiról vannak emlékei. Szirénázott-e a mentőautó? Leszedték a hordágyról, kényelmetlen, műanyag székre ültették, átvette egy orvos. Ugyanaz a kérdés hangzott el. Ivott? Ugyanaz a szúnyoghessentő kézmozdulat, biztos tanítják valahol, gondolta. Igen, egy liter bort. (Természetesen hazudott, no nem szándékosan, hanem azért, mert nem emlékezett semmire, arra viszont igen, hogy körülbelül ennyit fogyaszt naponta. Mint egy egészséges, szabadelvű borosgazda. Majd később, mint afféle föltes én, később elmondom, mi közelíti meg az igazságot.) Kétellyel teli undorral fürkészte, mikor az ügyeletes orvos könyökhajlatába szúrta az infúziót, ahogyan az emberek többsége néz egy alom frissen született, kopasz patkányra.

Fájdalomcsillapító, mondta, és egészen közelre tolta maszkatlan arcát, mintha a nyaki ütőerét vizslatná, akár egy vérszívó denevér.

Elsőre nem lehetett megállapítani, szerepet játszik-e, vagy egyszerűen viszolygva gyűlöli az ittas egyedeket (vegetatív idegrendszerem nem tűri a mesterkéltség bizonyos megjelenési formáit, ahogy Böll mondaná), sőt az embereket, akik gyógyítására, megmentésére végül is fölesküdt, még úgy sem tudta másként látni, hogy a doktor mellkasa alól egy hedonista domborodott bele ebbe a szolgálalkú és szenvedéssel teli világba, amelyet a bő, zöld orvosi köpeny sem igen tudott eltakarni. Örömlvű lévén, szerette az élvhajhászokat.

Hiú fiú, gondolta. Nem tudja még, hiszen fiatal, hogy az a gyereköklömnyi izomköteg, pumpáló húscsapat, a szív tele van ellentmondással, kegyetlenséggel és hiúsággal. A hiúság pedig olyan, akár a tolvaj, semmi sem szent előtte, föléri a legnagyobb

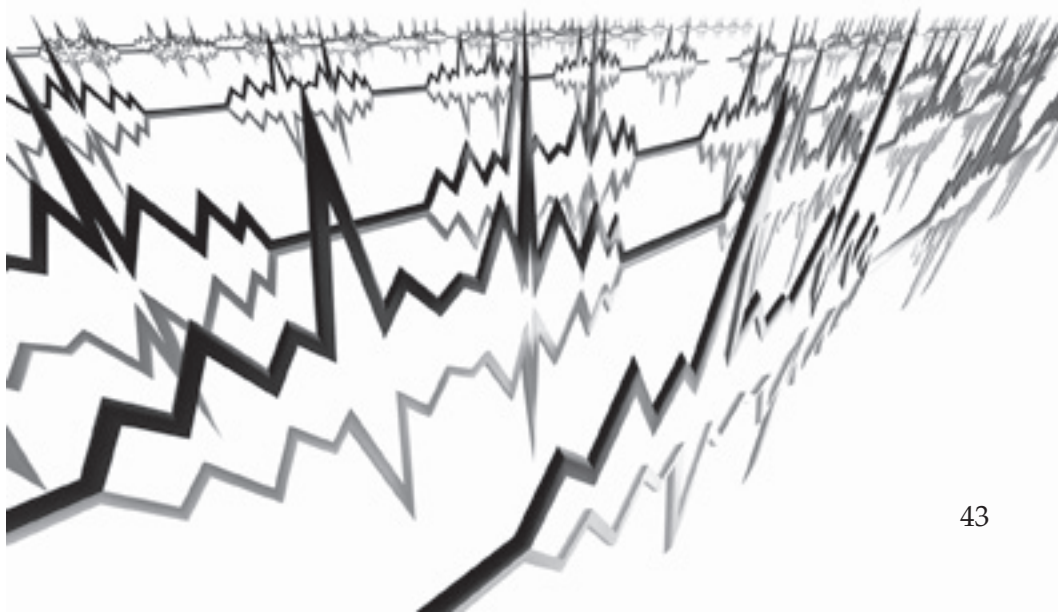
bat, ám lehajol a legkisebbért is. Minden csodálat egyformán édes neki, nem válogat az eszközökben, hogy hozzájusson. A hiúság mindent elsöpör. A legváratlanabb pillanatban töri át a diszkréció és a mértékletesség gátjait. A hiúság buta, mert ösztönös.

Kezdett hatni a szer.

Túl sokat olvasok (bár nem eleget), elmélkedett, az emlékek és idézetek olyan hirtelenséggel torlódnak föl benne, mint a savas böffetés vagy a visszatarthatatlan okádás. Pedig ez ember könnyen eltéved, amikor a múlt emlékei közt tapogatózik. Ijesztő, mennyi mozdulatlanra dermedt ember, tárgy vagy szövegmorzsa bujkál mindenki múltjában. És az idő sírboltjába helyezett élők olyan jól megférnek a holtakkal, hogy már őket is ugyanaz az árnyék borítja be. A képzelet világában az ember bizonyos mértékig kénytelen megalkudni a logikával.

Szétnézett. Néhány sürgősségi eset kókadózott körülötte, némán, néha föl-fölsóhajtva süppedtek vissza bajaikba. Nem voltak sokan. Arcukat jótékony homály fedte. Amikor ereibe csöpögött az infúzió, az önhitt Tomi, Roli vagy Romi (nevét nem hallotta rendszeren, amikor egyszer megszólította egyik munkatársa) behívta a rendelőbe. Elektrokardiográfia. *Az EKG segít megállapítani, hogy a szív ritmusosan ver-e, normálisan terjed-e az akciós potenciál. Elemezni lehet általa a szív ritmusát, az ingerület kiindulásának helyét, az ingerületvezetés sebességét, a szívízom vastagságát, a szívízom esetleges vérellátási zavarát, következtetni lehet esetleges tüdőembóliára.*

Nincs semmi baja a szívének, mondta Tomi, Roli vagy Romi a vizsgálat után, de várjon még egy kicsit, majd később megvizsgálom még egyszer. Visszaült a kibaszottul kényelmeden székre. Miért nem lehet csak egy kicsit komfortosabb székeket tenni a kórházakba? Nem fotelokra gondolt, nem akart beköltözni, ahogy honfitársai általában, akik még a kávéházakba is behurcolkodnak, ellentétben a franciákkal, akik mindent ideiglenesnek tekintenek. Ki is írta ezt? Kosztolányi? Hirtelen fulladozni kezdett, hiába lélegzett mélyeket, úgy érezte, véresejtjei nem szállítanak elég oxigént. Bepánikolt. Fölpattant, alagutat vágott magának a sűrű, kórházi levegőben, akár patkányok a szalmakazalban, és a kijárat felé rohant. Az ajtót zárva volt, de egy kedves portás kiengedte a szabadba, mélyeket lélegzett a csípős levegőből, nem vett tudomást a fájdalom rás-

polyáról, megnyugodott, és – meghunyászkodó eb – visszatért a helyére. Tomi, Roli vagy Romi újra berendelte a rendelőbe. Meggyanúsította, hogy kiosont cigarettázni. Hősöm ekkor összeszedte maradék büszkeségét, és visszautasította a vádat, mondván, hogy képzeli a cigarettázást, amikor alig kap levegőt, és minden lélegzetvétele egy sajtóság. Az orvos ingatta a fejét, mint aki hiszi is meg nem is. Megint valami masinára kapcsolta, és egy mellette ülő fiatal, csinos arcú, civil ruhás nőhöz kezdett beszélni. Hogyan került ide a hölgy? Bejövet nem látta. Vagy csak nem vette észre? Meglibbentek az asztalon a leleteket és diagnózisokat tartalmazó papírkupacok. Mintha szakítás, veszekedés vagy ideiglenes kibékülés szagát fújta volna a bakonyi szél. Micsoda feszültség, gondolta, ha szikrái kipattannak, leég az egész kóceráj.

Nincs a szívével semmi baj, mondta Tomi, Roli vagy Romi, üljön le, pihenjen még egy kicsit.

Nem lehetne, hogy hazamenjek?, kérdezte alázatosan.

Haza szeretne menni?

Igen.

Jó, még megvizsgálják a kollégák, és ha áldásukat adják, akkor mehet.

Nem tudja, mennyit kellett várnia. Az idő szétfolyt és terjedt, mint drapp szőnyegen a vörösborfolt. Gondolatai lassan gomolyogtak, mint kánikulában kigyulladt traktorgumi füstje. A fájdalomcsillapító, ha tompává is tette, hatott. Fájdalmat csak akkor érzett, ha a maszkjába kellett köhögnie, a dohányosok jellegzetes köhécselésével.

Mintha a nevét hallotta volna. Hegyezte a fülét. Hívták? Hallucinál? Újra szólították? Talán. Bement egy ajtón, a hangfoszlányok felé. Két nő ült vibráló monitorok előtt, puha zsírpárnáik homályosan folytak le gurulós székeikről. Mi ez a szürkeség? Ez az alkonyati hangulat? A fejében uralkodik vagy a valóságban?

Bozsinovszki úr?

Igen.

Milyen név ez?

Bolgár. Az őseim bolgár kalauzok voltak.

Vetkőzzön le derékig és feküdjön fel az ágyra.
Ha föl tudok...
Levetkőzik.
Némi segítséggel (karon fogás és a Voltaren) sikerül fölmásznia az ágyra. A szokásos kérdésekre a szokásos válaszok.
Panasza?
Mellkasi fájdalom.
Nyomásra érzékeny? (Megnyomja a mellkasát.)
Nem mondhatnám. Kicsit.
Cigarettazik?
Igen.
Mennyi cigarettát szív?
20-25 szálát.
Jeszusom.
Sikoltottak föl mindketten.
Az sok?
Hát eléggé!
De én rendes dohányt szívok, nem azokat az egyforma ízű dobozos szarokat, amiket vegyszerek tömegével kezelnek, hogy gyöngébbek legyenek...
De ezt nem mondta, csak gondolta. Az jutott még eszébe, hogy gyerekkorában a 40-50 számított soknak.
Öltözzön fel, és várja meg a főorvos úr aláírását.
Negyed óra múlva megjött a főorvos.
Jobban érzi magát?
Igen.
Szeretne hazamenni.
Igen.
Rendben. Elbocsátom. Itt írja alá.
Egy pillanatig hiányt érzett. Mit keresek. Ja, a kabátom. Az otthon maradt. Kilépett a kórház épületéből. A Bakony felől megcsapta a jéghideg szél. Mínusz öt fok volt. Futás mutáns, mondta magának, és öles léptekkel elindult haza a kihalt weissbrunni éjszakában.
Az csak később derült ki, hogy valószínűleg szegycsonttörést szenvedett, amivel már nem ment orvoshoz.
Mert minek. Olyan, mint a bordatörés, azzal sem lehet mit kezdeni.
Az viszont egy másik történet, hogyan derültek ki a részletek, amelyben a sától való búcsú lakozik. ■ ■ ■

Aranykor

Altató!

Nem jó az öregség és főleg nem szép, kivéve engem. Jó volna moziba mennem, de apa nem engedi. Elmarta az udvarlókat, pedig lógtak rajtam, fürtökben lógtak. Csak a legjobbat tartjuk meg, mondta, a legszebbnek a legjobbat. Bécsbe adott intézetbe, drága hely, a Stubenringen. A legszebbnek a legdrágábbat.

Délelőtt iskola, délután város, a Kunsthistorisches, a Prater. A császár! Láttam, ahogy az ablakon kihajoltam. Szegény Sisi akkor nem élt már. Pedig olyan szép volt és olyan jó. Abbáziában nyaraltam, ott se jöhettek közelebb hozzám, apa nem engedte.

Nehéz volt eldönteni, mi leszek, azon kívül, hogy gyönyörű. Festettem, táncoltam, sokat báloztam, kivágott ruhákban, bosztonkirálynő voltam! Apa kísért, ha utaztam, az udvarlóimról sorra lemondtam. Nem jó az öregség, most is csúszom lefelé, érzem, de még így is csodálnak, fotóznak, ecsetvégre kapnak!

Nagy baj nem lehet, ha eperrel, szederrel, málnával traktálnak, órákig el tudok nyámmogni rajta. El tudok nyámmogni a sok-sok vőlegényemen, a rólam lecsúszottakon, a majdnem megvalósult énekesnői karrieremen, a korán megboldogult férjemen, aki imádásig szeretett, pedig akkor már vénlánynak számítottam, amikor hozzám mentem; az ikerlányokon, akiket hamar elvámolt tőlem a cukorbaj, az akkor gyógyíthatatlan, az elkótyavetyélt földjeimen, a híres földjeimen, a felmenőimen: a bútorgyároson, a gályarab prédikátoron, aztán elnyom a buzgóság.

Ebédre kiültetnek az eresz alá, aztán kitesznek a kertbe, ott heverek a nyugágyban, mint egy zsák vagy egy farönk, csúszom egyre lejjebb, szólok, nem hallják, csúszok még lejjebb, már nincs alattam semmi, elnyom a buzgóság, néha letakarják az ar-

comat, ne süssön a szemembe a nap, tovább álmodhatok, átalszom a napot, csúszok lejjebb és lejjebb, apa hol van?

Jó a levegőn, jó ezen a szigeten, ezt is magamnak köszönhetem, akárcsak a tanítványaimat, a polgármestergyerekeket, a hírlapírófiakat, pistákat, feriket, lacikat, egytől egyig kétbalkeszesek, bot a fülük, nem ismerik a hangjegyeket. Jobb, ha csak én zongorázom ebben a házban, a Zenedében is én áriáztam, én adtam hozzám a kíséretet, én avattam az épületet: *Du bist wie eine Blume, so schön und hold und rein.*

Álmomban siratom egyetlen szerelmemet, a kórházvonal-parancsnokot; már ki volt tűzve az eljegyzésünk, amikor a szerelvénnyel találkoztam. Felébredek, hát nincs még egy kis eper?, nincs még egy kis szeder? Hát én nem kaptam, én megint kimaradtam, sajnálják tőlem?! Jó nagy lármát csapok, toppantok a bottal, egy kis bort kapok, pirosat. Hűl a levegő, kezdek fájni, betámogatnak, leültetnek a szobavécére, végre ágyba bújhatok, nézhetem a tévét, apa mikor jön meg?

Nézem, közben szidom a cselédem, ha rosszul igazítja el a fejem alatt a párnát, ha késve adja a vacsorát. Rá is húzok a botommal, ahhoz van még bennem erő, a cseléd mosolyogva tűri, próbálna csak ellenállni! Hozzám nőtt, mint fához a gomba, igaz, hogy az a világ, amikor megesett lányként hozzám került, már nincs sehol, elsüllyedt, mintha sose lett volna. De mi itt egy kis szigeten élünk, robinzonkodunk, minket idevetett, partra sodort a múlt, csak apa nem jön.

Mi kimaradtunk a történelemből, én meg a házibútoraim, akiket, mondhatni, magam faragtam: a lányom, az unokám, a dédunokám, az egész *vintage* bútorbolt. Újabbban házitanító is lakik nálunk, nem értem, hogy engedhetik el ilyen hosszú időre, de hát olyan jól bánik a gyerekekkel, hozzám is van egy-két jó szava mindig, felemelletes, vigyázva. Úgy hallok, kórházban is dolgozott, de hogy férfi léte re mos, mos a pléhteknőben, ilyet még nem láttam.

Hol az altatóm, hogyhogy sehol, kilencvenévesen ne aludjak? Ha nekem így kell végig éjszakáznom, én ordítani fogok! Legalább egy fél altatót adjanak! Én ebbe belehülyülök, ha nem kapok! Okleveles zongoraművész vagyok. Ez emberkínzás, amit itt csinálnak. Ilyen cirkusz egy altató miatt! Elhánták az orvosságomat!

A legjobbnak a legjobb élet?! Adjanak egy altatót! Meddig kérincseljek?! Nem koldusnak jöttem én ide! Dehogy kétszer, dehogy kaptam! Ne nézzenek hülyének. Már olyan szívdobogásom van. Ha beledöglök, a maguk lelkén szárad. Mindjárt szólok az édesapámnak! *Hogyha a nap újból felkel, ölelhessük egymást reggel.*

Vigaszágon

Plátói vagyok, plátói kisnagysága, anya, nagymama, tizenöt évet bármikor letagadhatok, tizenöt plátói évet. Tolsztojt olvasok, Hamvasnak hiszek és *Nők Lapját* nézek plátóian. Tizenöt évet éltem le együtt az anyámmal, a combnyaktöréssel, tizenöt értékes évet, a második válásom után. Valami megfordulhatott volna, ha hagytam volna, de nem hagytam.

Tizenöt évig túrtem az anyám rigolyáit, hisztériáit, az elnéző mosolyt gyakoroltam. Kellemetlen, de nem rossz, az ember végül is fölényben van. A fiatalságban hatalom van, frissesség a megrögzöttség, hajlékonyság a csontritkulással szemben, fölény minden lélegzetvételben. Az anya árnyék, a gondozása béklyó, de közben paraván is az öregasszony, felmentés és fedezék.

Felment az alól, ami nem hiányzik, aminek átéltem már a nehezét. Kétszer váltam el ugyanattól, aki elrángigált a főiskoláról, anyává tett és kiszorított a pályáról. Elegendő lett a férfiakból, a szó összes értelmében elegendő. Beszélgetni tessék, tisztelni az intellektusom, csodálni a műveltségem, szeretni a kedvességem, élvezni az előzékenységet! Ezt velem mind lehet, idáig elmenni lehet, de ne tovább!

Tizenöt értékes évem hová lett, hová a nőiségem? Kiszolgál, eltart, mint egy anyakirálynőt, az elvált férjem, viselem a nevét, mintha nem váltam volna el tőle kétszer. Szerencsés összetartozás, anyámmal és a volt cseléddel mi hárman, együtt fürdünk a falusi nyárban, a cseléd mos, én fürdök, anyám raplizik. Beragyogjuk a házat, három grácia. Múltból font glóriánk diadém, én vagyok rajta a gyémánt.

Gyerekkorom óta van ez a fény, a fényem. Ez is egy szerencsés összetartozás, én és a szépségem. Egy úrilányé, mondja megvetően a lányom. De én nem úgy nézem, mintha az enyém volna, mintha én volnék a szépségem. Inkább mintha a világ egy műterem volna, egy fényírda, egy mosolyalbuma, és én lennék a szépségfigura beállítója.

Ami bennem szép, modellszerűen az. Én ennél több vagyok, ebből csak élek. Egy nőnek, ha van mivel, megnyerőnek kell lenni, de ettől még nem nyerő a nő, sőt annál inkább préda. A nő önmagában semmi, maximum egy céda. A nőt be kell állítani, igen, de valami másra. Én, miután másodszor is váltam, a szellemmel léptem házasságra.

Már nem nagyon utazom testben, annál többet az éterben. A láthatatlan történetben. Az enyém is láthatatlan. Fent írják. Felülírja a láthatót. Úgy írnak minket, mint költők a verset, a konstellációk. Én ebben vagyok jó, horoszkópban, jóslatokban, családi viszonylatokban, büntudatébresztésben, lelki gyakorlatokban.

Felül vagyok, felül a világon, mint Buddha, mint Plátón. Magasra ível a morálom, kicsit kiszedtem, akárcsak a szemöldököm, olyan, mint egy felajzott íj. A gonoszra lövök, a gonoszsgot megbocsátom. Hát baj az, hogy nincs bennem vád, hogy kibékültem a rendszerrel, akárcsak a férjemmel? Baj az, hogy csak vekengek, a fülem mögét masszírozom, a kezem kozmetikázom?

Egyet tudok: nem elmerülni tovább ebben a létben, ez egy próbamenet. Jön a következő futam, az csak jobb lehet. Csak azért kell most lennem, értetlenséget, szeretetlenséget szenvednem, hogy éteriségem megdicsőíthessem, családom fölé emelkedhessem vigaszgón, és mint valami lézengő, bölcs bráhmín ítélkezhessenek a páriákon.

Majd ők is rájönnek, a lányom, az unokám, a vejem, hogy az égi hierarchiában feljebb van a helyem. Ők ott lehetnek, ahol akarnak, csak ott nem, ahol én. Ez egy meghívásos út, nem te választod, téged választanak: nem mérhető a teljesítményeden, a szépségeden, a bölcsességeden, csak amit ők, a láthatatlan erők annak tartanak.

Két hónap alatt kétszer átrendezem a házat, a szobámat. Áthelyezem az anyámat, az unokámat. Szorgosan járok a turkálóba, gyomlálgatok a kertben, napozok és cigi-

zek, Tolsztoj után Proustot olvasok. Jól festek. Foltokban rakom fel a színeket, nem nagyon vonalazok. Hobbifestő vagyok, mondja megvetően a lányom. Nem bírja nézni a szépségem, a pizsmogásom.

Fényszerepben

Amit megfogok, azt el is veszem. De akkor sem a megfoghatatlannal kezdem. Meg se fogjam? Akkor miért születtem? Mivégre? Engedjem el, mikor még kézbe se vettem? Mit kezdhetek az anyamellel? Mit az anyai tekintettel? Ez elvetett, azt el kellett vetnem. Nincs mibe kapaszkodnom. Felnőtt lettem.

Kapaszkodom a parkettába, a kövezetbe, az aszfaltburkolatba, a kerti gyepebe, a fodrozó vízbe, a természetbe. Ez mind van, ez bennem mind van, akarom, hogy legyen, hogy ilyen legyen, sivár vagy idegen, elnyeléssel fenyegető, de létező. A létezés velem: ebbe estem, ez van, ez mind van, az emberekben nincs bizalmam.

Idegenben nőttem, dajkamelegben. A nagyanyám szerint az anyám ott se volt, mikor megszülettem. Ezt hogy értsem? Hogy értsen bármit, akit nem szeretnek? Csak a lányuknak, az unokájuknak neveznek. Mutogatnak a rokonoknak, a szomszédoknak. De mikor nekem kellenének, a dajkára bíznak, magamra hagynak.

Vad álmaimban velük szeretkezem, akik nem adtak szeretetet nekem. Az álmok hódítások, kitolódnak az énhatárok. Mindenkit meghódítok, anektálok. Amikor nem rám támadnak az álmok. Amikor rám támadnak, valóságok. A valóság mindig támad. Én helyt állok, mégis áldozattá válok. Ebben is kitűnök, ebben is kiválok.

Vékony a bőröm, vastagon kenem. Órákig festem, hogy nagyobbnak látsszon a szemem. Pirositót teszek az arcomra, túl fehér. Púdert az orromra, túl piros, túl nagy. Mindent megteszek, hogy ne tűnjek rútnak. Holott mindenki szépnek mond, szépnak lát. Csakhogy ez hazugság. Az, ha mondom. És úgy van, ahogy én. Különbem nem festeném az arcom.

Az ördög nem alszik, én sem alszom, a világ hazug, a hazugsággal nem szűnik a harcom. Ha máshol nem, belül folytatom, ecsetvonásról ecsetvonásra. Az ördög megfog és veszít. Megfogom és elveszejtem. Ott tombol a színeimben, színről színre felmutatom, kékhez mint sárgát adom, vöröshöz mint zöldet, az ördög a complemterem, az ördög a lélekmélyi többlet.

Én több vagyok, én belül jó vagyok, mások legfeljebb kifelé azok. Őket tömi a világ, ők kapnak díjat, ők törnek át, csak róluk írnak, ők szállják meg a főiskolát, övék a katedrák. Ők a mesterek, a trendiek, a hivatalosok. A választott én vagyok, én, akiben Dürer szeme, Leonardo szelleme lakik, aki Rembrandt ecsetjét örökölte.

Vagy ők vagy én: vagy leborulnak eléem, vagy ott forgok, lepke a tű hegyén. Vagy megkövetnek vagy megköveznek. Fáj a mások valósága, fáj a világ gonoszsága. Fájnak a szemeim, nem tudom, mibe vájnak, tényleg mibe, a semmibe?, a valamin túliba? Hogy merik rám azt mondani: ügyes, ügyes, na de üres, tiszta akadémia?! Pedig juszt is – mágia!

Ami elmúlt, visszahívom, ami elhagy, megállítom: csak így lehet *vera ikon* a valóság, csak így lehet újra ép. Nem más hétfőn, nem más kedden, nem vált jelmezt, mint Picasso. Aki összetöri az ép arcot, amit a természet alkot, szétszabdálja, eltorzítja, az barbár, képromboló. Érinti ez vajon istent, hogy a teremtménye gonosz?

És én vajon, én hol vagyok? Csak a nagyság vágya vagyok? Az se vagyok? Vagyok-e? Mi van az izzásom mélyén? Csak annyi, hogy erőltetem? Vagy valami mélyebb értelem? Majd kiderül a végén? Mi ez az egész? Pszichedelikus álom? Nem szedek szert. De ahogy a színekkel koloratúrázom, ott táncolok a giccshatáron.

Fény vagyok a sötétségben, magamat így látom. Nem fogadtak be, nem ismertek fel, nem kellett a tanúbizonyúságom. Gyereket szültem, rossz előérzettel, az elvárásnak eleget tettem, ez a nő dolga az életben, de nem a művészetben. A művész nem oldódik fel semmiben, csak a fényszerepben, a főszerepben.

A szemem a sugárvetőm, egyben a magánvádlóm. Csak egy ideje már a bűnöst nem találok. Keresem az igazolásom, a létem alapját. Nincs sehol, nincs meg a magányom. Már ott van a gyerekben némelyik vonásom. El is nevezem, mert énrám hasonlít: ő a kis imádóm. Odaadom a mellem, aztán el kell vennem. El kell vetnem, hogy az ő szemében, egy idegenében az a fény lehetne, ami az enyémben.

Nincs ott, valami más van ott, valami másnak a hiánya. Lehet, hogy én vagyok? Valami, amit nem lehet megosztani. Valami, ami összefügg a nem tudással. A nem-tudom-hovatartozással. Királynő vagyok, csak csodálhatnak, csak csodálhatok. Ámde nem szerethetek. Szeretni csak egyenlőt lehet, olyan pedig nincsen.

Magamra bízott, elhagyott az isten. Kislány vagyok. Nem tágtítok. Tágra nyílok annak, ami megvet. Az ürességnek, a hidegségnek, a jeges félelemnek, a komplementeremnek. Ezt szülöm magamban, ezt nevelem, ez a második énem. Göggel takarom irtózatom. Fiam az áldozatom. Mit érez, amit én nem? Mitől irtózhat ő? Magamtól kéne félnem?

Valami helyettem

Klónok. Egymás klónjai. Hogy tudnak ilyen soká tartani? Mindegyik tegnapi. Dédmami, nagymami, mami. Én vagyok a holnapi Einstein. Majdnem zseni. Majdnem? Mi az, hogy majdnem?! Zseni. Csak meg kell tanulni érteni. Ezek nem tanulnak. Magukból indulnak ki, nem belőlem. Nem emberek, ők nem: szentképek, olajnyomatok.

Másolni lehet őket, felülmúlni nem. Úgy néznek rám, mint macskák az egérre. Milyen édesen szalad. Milyen ügyesen cikázik! De nem menekül. Szájukba kapnak, megcsócsálnak: majdnem olyan szép, mint ők, majdnem olyan okos, mint ők. A nyakamat szorongatják, a torkomat harapdálják. De cuki zsákmány!

Úgy hajolnak fölém, mintha nem is volna körvonalam, mintha folyékony volnék, valami víztükrök. Csak magukat látják, de még csak nem is bennem, valami felületben, valami helyettemben, ami tökéletesen elfed engem. Fedezékül szolgálók nekik, fedezem őket, én vagyok a jóságuk fedezete.

Csak a jóságuk van, a mázuk, én nem létezem. Mozgok, érzek, a családba tulajdonképpen beilleszkedem, angyali az eljövetelem, az ő üdvösségük hirdetem, előre és visszamenőleg, manósapkában, steppelt palástban, óvodásból preparált kiskirályban, tulajdonképpen beilleszkedem, bár nincs helyem.

Fel vagyok függesztve, mint a cél a lövészetben. Egy holnapi Einstein ma mit csináljon? Verje a falba a fejét tizenkét évesen, ha nem jut eszébe semmi egy nyári délutánon? Tessék, ott a fénysebesség, azon medítálgon! Van-e gyorsabb a féynél ezen a világon? Van-e nagyobb a jónál? Nincs? Akkor is meg kell haladni: gondolatban.

Nagyanyám meg se nézett, mikor világra jöttem, jobban hitt a planéták fényszögének, a rám húzott asztrál-ruhának. Mindjárt szétkürtölte a világnak: vagy filozófus leszek vagy hadvezér. Vagy Einstein vagy Hannibál. Mindegy, be vagyok nevezve, ki vagyok nevezve, a bolygók tettek rám. Én meg vagyok kérdezve?

Cseszd meg, egy műegeret miről kérdeznek meg? Egy macskalabdát miről? Passzolnak egymásnak, feldobnak, megunnak, ráhagynak apámra. Nekem ő a dajkám, ő azonnal ugrik. Ugrik és robog, mint egy lendkerekes autó. Fut, mint egy agár, kilométereket. Magaslesről leszed. Vagy órákig cipel. Alszom a nyakában.

A lovasa vagyok. Nem érti, mért ordítok talpig két évesen az idegenekre, mért fordítom el a fejem, hét-nyolc-tíz évesen, ha rám mosolyognak eladók a boltban. Mért cövekelek le a nyitott ajtóban, ha locsolni megyünk húsvét hétfőn. Mondják, hogy szép vagyok, helyes szőke gyerek, de én csak rettegek. Na, most kit másolok?

Nem bírom a gyerekeket, a felnőtteket se, de velük szóba állok. Ilyenkor triumfálok. A zenetudóst kioktatom a *Varázsfuvoláról*, a műtörténezt Picasso kék korszakáról. Helyből megugrom a felnőttiséget, támaszaim a kinyilatkoztatások. Persze, nem veszik zokon, nem haragudhatnak az anyám fiára.

De azt már nem látják, hogyan igazítom húszszor egymás után a hajam választékát. Hogyan húzok fehér kesztyűt, amikor tömegközlekedem. Hogyan nézem az üres papírt a gimis felvételimen: nem baj, egy hang belül ezt mondja, legalább nem ártom magam a magyar irodalomba. Pedig azt gondoltam, be fog válni, ha úgy ülök be oda, hogy én vagyok Kosztolányi.

Sokáig hízeleg, hogy anyámnak hízeleg, hogy másnak hízeleg, hogy a gyerek rajzol. Egy újabb hajtás a családfán, ami ceruzában és ecsetben végződik. Ez se tőlem tevődik, nem az én választásom. Anyám firkál folyton borozás közben, lapszélre, sajtécédulákra. Lehet, hogy szoptatás közben is ugyanezt csinálta. Ezt utánzom.

Végül leszokom róla. Átszokom a szókirakóra. Zseniket verek meg a scrabble-versenyen. Bajnok leszek fent az interneten. Élőpontjaim száma, mint a Himalája. Mindenki a digitális éneket csodálja, a *nickname*-met. Kimaradok az iskolákból, nem maradok ki az anyagokból. Nem fogyok ki a vádból, a haragokból, a rád mutogatásból, az anyázásból.

Nem ismerek határokat, mindig kimegyek a sorból. A járdáról először lelépni se merem, sziklatetőnek tűnt, aztán mindez eltűnt, apámat otthagya a piacon, mikor épp fizetett, áttoltam az úttesten keresztül a babakocsim. Húsz centire állt meg tőlem egy kamion. Mikor be vagyok löve, mikor épp nyalcsizom, ugyanez van. Angyalszárnycsikorgás.

Megyek tovább, mások meg vigyáznak. Nevezzük ezt fékezett szívásnak. Amúgy nincs más, mint helybenforgás. Vagy félszabadesés és közben tántorgás. Az iránytűnek kéne hozzám igazodnia, nem fordítva, mert az nekem már nem megy. Ha kitették volna időben a tiltó táblát ezek a lököttek, most volna a fejemben KRESZ.

Azon a tájékon, ahol én járok, anyám, apám, nagyanyám, dédanyám és én jövök szembe velem. Mindenki ellenségem, mindenki ármánykodik, csejt szó és fondorkodik, el akarja venni, amim van, el akarja orozni mindenem. Egyiküket sem ismerem, de azért mindegyiket felismerem. Nehezíti a dolgom, hogy én sem vagyok azonos magammal, csak velük.

A jobb lator

Kasztrált apa. Asztrál férfi. Egy menhelyi gyerek és egy dezertált falusi fia. Vörös üstőke pittoreszk, mint Hádészé, mikor sikerült Perszephonét elrabolnia. Csak neki nincs kocsija, se lovai. Meg a rokonai se a halál rokonai. Nem született hat ujjal, úszóhártyája sincsen. Úszni tud, főzni tud, pelenkát mosni tud, de nem isten és nem zseni.

Zsenírozza, hogy nem az. Nem született annak, nem mindenki születik annak, ez igaz. Minek született? Művészfannak? Valamiket fogalmazgat, valamiken kotal. Ha kérdezik tőle, mit írsz, csak ötöl-hatol. Nehogy már azt hidd, hogy Ady stb. után még verset írhatol! Legyél inkább a jobb lator, és még ma velünk leszel, elég, ha mi megemlékezünk rólad.

Szenvedni utólag, értelmetlenül? Ki frusztrálta ennyire halálra, hogy idelógatták mellénk? Mi különbet érdemelnénk, sokkal különbet! De csak feszüljön a helyén, jól mutat így is. Mi középen szülünk és feszülünk, a Golgota csúcsán, a közös kereszten. A gyerek fája értelemszerűen tőlünk balra esik, más hely nem juthatott neki, valakinek gyaláznia is kell minket. Ő az apja, ő van jobbra. Örüljön, hogy passiónkba bekerülhet.

Értelem nélkül nem kerül horogra senki emberfia. Meg van írva, még mielőtt a kéjvágó kilótt volna, még mielőtt az anyja kilökte volna, meg van írva a sorsa. Meg van írva, hogy majd mehet jobbra, csak előtte kanyarogjon egy sort, lázadozzon egy sort, legyen elveszett, magát vesse meg, büntudatért álljon sorba. Legyen gonosztevő saját szemében.

Ezt nem mi mondjuk, ez benne van a sors könyvében, benne a személyiségfejlődésben. Ez egy lomha lator, lassú felfogású. Zord a képe, görcs a lelke, de a teste jó szabású. Majd leesik neki egyszer, hogy miről szól a rá vonatkozó félmondat, félvers, addig is a krónikásunk. Felkaptuk, horogra kaptuk, hadd tátogjon, hadd ámuljon. Mi utat az égbe ásunk.

Neki adtuk a lányunk, illetve, nekiadtuk a lányunknak, lényegében magunknak adtuk, nagyvonalúan befogadtuk, ahogy egy menekültet szoktak, felfogadtuk házitánítónak, a gyerek mellé, mellékes, hogy az övé. Érdekes ez a kettős szerep, egyszerre Télemakhosz és Nesztór, valakit folyton keres, talán az apját; várja, hiába, hogy útba igazítsák.

Nem egy Szindbád, könyökéből jön ki az önvád, ezt mi elég jól sejtjük. Elnézzük neki, hogy magára tékozolja a drága időnket, hogy magáról próbál írni, magáról is, ahelyett hogy csak rólunk. Megbocsátjuk, hogy a gyatra verseiben egyelőre fel se tűnik, ahogy mi ott fölötte lógunk, háromságosan, családságosan, barátságosan.

Elég girbe-gurbának látszik az útvonala, amin ideért, bár egy szóval sem emlegeti, mintha nem is volna múltja neki; eléggé görbének és árokszerűen mélynek, mintha nem is egy személynek volna az útja, a sorsvonala, hanem egy hozzánk vezető kelléknek, egy lehetnéneknek, egy szabadnéknak, egy szabadulhatnéknak. Hát, szabad neki, ő is lóghat.

Lógnon, ha egyszer meg van írva: de milyen szaggatottan! Mennyi törés, hiátus ebben a sorsvonalban! Állandó irányvesztés, megszakítottság! És lehet, hogy jó lesz jobb latornak, ha egyszer ez van írva, de hol van a szívonalban a gonoszság? És ez a szívósság az életvonalban, nem egy fáté? Ez nem gonosz, ez nem rohan a végzete felé, sokkal inkább totyog. Ez egy málé!

Ne bántsuk őt, mama! A keze, nézzétek, nézd, Karamazov Aljosáé! Nem szép, nem arisztikus, nem egy nemes, nem egy polgár. Egy lapát, foghatna kapát, de azért megfelel. Nem bánt, még meg is ölel, nézzétek, nézd, ez kíváncsi rám, kíváncsi ránk! Az arc félrehordhat, tűnhet zárkózottnak, a kezek nem hazudnak. Ez a kéz fog, ez a kéz kísér, néha merev, de alapvetően jóra szolgál.

Nem követett el semmit, inkább ez a baj vele. Vagy azt titkolja, hogy magát gyilkolja? Hát azért abban is le van lassulva. Nem talál címkét a sebének, a sebnek. Mások ebben leleményesebbek, módszeresebbek. Pedig ez a kulcsa az életnek. Keresz-ten utazás, szögfelkutatás, sebfelmutatás.

Egymásba vert szögek vagyunk. Minél jobban vernek, annál mélyebbre hatunk. Ő nem ver minket, nem is hat ránk. Hozza csak a festőállványt, az is kereszt: a családfánk. Golgotai kiskertünkben üljön modellt, viselkedjen. Sütkérezzen, sütögessen, sarlózgasson, olvasson. Mért néz ilyen veszjóslóan? Aranykor van, minden jól van.

Halasi Zoltán 1954-ben született Budapesten. A szegedi egyetem bölcsészkarán végzett 1980-ban. Azóta szabadfoglalkozású költő, író, műfordító.

Elhagyták a helyszínt, avagy az „Apró képek balladája”

Cigánybájrón, Czipi és Pityesz, a piktor emlékére

1.

Csak elvétve beszéltük meg találkánk helyét és idejét. Igaz, sürgős dolgunk ritkán akadt. Tudtuk egymásról, kicsoda, mikor s hol van. Nem volt túl nagy választék: néhány mulatóhely, söröző, kocsmá, kávéház; melegebb napokon a parkok és a Duna part.

Kezdem talán a kocsmával. Cégtáblája kopott és jelentéktelen: Hostinec Fajka. A piszkos és dohányfüstös hely nevével játszadoztunk. Pipa vagyok a Fajkára, mert szűken mérik a piát. Volt még pár szó-leleményünk, de az is hasonlóan kongó és unalomszagú volt. Az egyik elhízott prostit teliszájjal röhögve, hol Pimpadúrként, hol meg Pipadúrként emlegettük. Ahogy beléptem a kocsmajánra, észrevettem Cigánybájrón és Czipistát. Söröskorsóik fölött révedeztek. Cigánybájrón vékony átmeneti kabátja kigombolva, felülről a második gomb leszakadt, s a cérnaszálak úgy állnak ki a kabát anyagából, hogy vékony szirmú, fonnyadt virágra emlékeztetnek. Czipistából (barátainak a továbbiakban: Czipi) először a bajusza jelent meg a füstben. A bajusz olyan tétova egyensúllyal lebegett az asztal rendetlensége, mocska felett, mint egy lebombázott városka egében egy szép szőke madár. Madár, de suhanásra, repülésre, szárnyalásra alkalmas könnyűség nélkül. Leültem az asztalukhoz. A profi professzor jól orrbavágta az ismeretelméletet, mondta Cigánybájrón (vasár- és ünnepnapokon: Ciron; nőknek: Cironka; sőt: Cironka-Maronka), s ezzel végzett egyetemi élménybeszámolójával. Vizslattuk egymást csendesen, s mivel az arcokon semmi változás az utolsó találkozásunk óta, a torkunkban formáló mondatainkat (Mikor vetted ezt a zöld pulóvert? Nahát, megnyiratkoztál!) visszanyeltük. Kitettem egy cigarettásdobozt az asztalra.

– Gyújtsatok rá!

– Sört? Iszol-e? – kérdezte Czipi.

– Hol a büdös fenében cselleng az a pincéző? – méltatlankodott Cigánybájrón, hogy leplezze a várakozás unalmát és a kocsmasztal idegesítő témaszegénységét.

– Noé, Noé, kedves Noé, jó öreg buddhista! – kedélyeskedett Czipi, és megveregette a vállamat. Tényere jóindulattal és súlyosan lapogatta a lapockáim tájkát.

Tengermélyi félhomály. A füst némán elbomló indái, medúzái, koralljai, polipjai köröttünk. Egy sarokasztalnál üldögélünk, az abrosz sörfoltos, közepén, közvetlenül a hamutartó mellett egy pirosas ragacos folt, a véletlenül kilötytyintett édespálinka több napos maradéka. Másutt hamufoltok, égésnyomok. A szomszédos helyiségben, ahol az italpult is van, emberek fecsegnek, kárálnak s talán suttognak is. Az egyik asztalnál egy Hitler-bajszos emberke danolgat elszántan. A harmadik helyiséget, az éttermet a mi asztalunktól viszont nem lehet látni. Pedig lehet, hogy 1910 óta ott üldögél Theodore Roosevelt és sörözget a magyar Apponyi Alberttel, Éberhardról ide kirándulva. Bár akkor a krimó felirata is más lenne. Bor. Sörmérés. Pipához. Meg: Wein-Bierschank Pfeife.

Már előttem a teli söröskorsó. Fölötte nézegetem, vizsgálgatom az embereket. Oda-kint villamos csönget. Ciron egy vékony kötetkében lapozgat, majd váratlanul becsapja a könyvet. Czipi borostás állat simogatva tűnődik valamin. Hallom a szakállszőr sercegését. Meglehetősen idegességgel, némán, akadozva araszol az idő. A gondolatok egymást akadályozzák, egymásba siklanak. Hamupernyék hullanak szakadozott abroszunkra. Cigarettaamat – mióta itt vagyok, már a negyediket szívom – belefojtom a csikkekkel, szétépett számlákkal, papírgalacsinokkal púpozott hamutartóba. S ekkor váratlanul sikoltás csap a füstös levegőbe. Egy cigánylány veri a fejét a falba. Torz fintorba rándult arca elveszti emberi formáját. Csak a sikoly gyűrűzik onnan vakítóan.

– A roham. – Czipi lehunja a szemét és sóhajt.

– Mit szenvedhetett ez a lány. – Krákogok zavartan.

A kövér kurva, Pimpadúr, a rángatózó, sikoltozó cigánylány kezét simogatja, de szegény nem vesz tudomást a nyugtató szándékról. Az elefánttestű pincérnő, aki az első sikoly után egy pillanatra megmerevedett, tétován megáll az ajtóban, a kifliskosarak, kiürült söröskorsók, és a pénztárgép mellé tenyerelve, most újra megindul, mintha kilépett volna ebből a térből. Oda slampog egy gyűrött ingű, műanyag nyakkendő öregúrhoz, aki pislogva forgatja a fejét, hogy felvegye a rendelést. Pár pillanat múlva hallható a pénztárgép kattogása. A hangoskodás, a lárma csillapodik. Az örült, sikoltozó lányt valaki nyugtatva kivezeti.

–Pivo a rum! – kiáltja Elefantina. A csapos bólint.

A pult előtt a futóvendégek isszák a sörüket. Oda kintről villamoscsöngetés. Autófék sikolya. Az sötét idő előnti a teret, csobolja a testeket, mint tengervíz az érző parti sziklát. A szavak kemény burookban hullanak egymás után. Hallani vélem koppanásukat az olajos padlón.

Az öregúr előtt már ott vár a söröskorsó és a pohárka rum. Látom, hogy a vendég szokott mozdulattal, szögletesen, de erélyesen szájához kapja a korsót. Majd a rumospoharat. A kupica szemérmesen tapad ajkaihoz. Krákogás jelzi, hogy az ital a helyére került.

2.

Szemgolyó siklik a verssorok párhuzamosán. Nyomában ellobbanó képek. Már jó ideje mocorog bennem, hogy *szemgolyó* meg a *siklik*. Meg lángoló képek, színek. Elővezem a jegyzetfüzetemet, a piros golyótollat, elsétálok a legközelebbi neonlámpáig, és leírom. Majd csak elpártol tőlem ez a képtelenség! A tér melletti óra tíz ötvenet mutat. Havas, szikár hideg, kristály keménységű éjszaka. S én benne: eleven zárvány. A csontjaim üregében hópolyhek táncolnak.

A piros vaskapu zárva. Az ablakra dobált apró kavicsok csörrenése visszhangtalanul oszlik szét a sötétben.

Szitkozódva, fújtatva baktatok vissza a trolimegállóhoz, és nekidőlök a Grassalkovich-palota, az úttörőház kerítéséhez. Hajdan itt Haydn zenélt. Hajde régen az vala! Fázik az ember valaga.

Trolik suhannak, emberek lépnek föl a kocsik meleg terébe. A közeli mozi éppen kiöklendezi az utcára az olcsó szerelmi történettől kábult embereket. A térbe torkoló Posta utcát figyelem mereven. Minden kései járókelőt Czipinek vagy Cironnak vélek. Fázom. Remegek.

Újabb troli jön, a megállóban várakozók felszállnak. A busz elindul; áramszedője, szikrázik, csattog. A közeli kávéházból zene pattog az utcára. Pampampa-tamtamta, üzen a bőgőgitar. Szédülten dohányszom. Reszketek az idegességtől és a hidegtől. Kínomban nyüszítve követem a melódiát. A lábammal ütemre topogok. Hótánc. Patata-tamm, patataaam, gyorsult a basszus kényelmes ritmusa. Hallani a zongorát is, majd a szaxofont. Tamtatta, padatatum.

Ekkor vettem észre Cigánybájrnt. Ingadozva jött fölfelé az utcán szivacsbélésű télikabátban.

– Mit csinálsz te itt?

– Hát Czipi? Nem volt otthon.

– Ki tudja, hol és merre.

Csikorogva nyílik a nehéz vasajtó. Lassan csoszogunk fölfelé a lépcsőn. Cigánybájrón a fal mellett oldalazik.

Kinyitja a bejárati ajtót, aztán körbe kémlel.

– Csendesebben! A házínéni még ébren. – mondja a folyosóra kihajolva, és rám vi-gyorog.

Óvatosan, lábujjhegyen tipegem végig az előszobát. Belépünk az albérleti szobába. Ketten bérelik Czipivel, én vagyok a megtúrt vendég. A nagy ciradás szekrényben alszom. Derekam alatt koszos pulóverek, ingek, zoknik, gyűrött nadrágok. A szekrényben éjszakázom, ha beengednek, állandó félelemben, rettegésben. Ha a *lírái* házínéni rájön, hogy van egy potyalakója, Czipiéket könnyen kirúghatja. Nem gyújtok vil-lanyt. Az utcáról beszüremelő fényben tájékozódok. Cigánybájrón még az előszobá-ban motoszkál, a papucsát keresve. Czipi részegen hortyog az ágyon. Megágyaztam a szekrényben, pizsamaként magamra vettem egy szabad mackónadrágot. Majd belülről behúszom a szekrényajtót. Érzem, hogy Ciron cigarettázik. Arcomra, tarkómra lógnak a kabátok, nadrágok, sálak. A szekrényajtó résén át látom, hogy az utcán kövér pelyhekben hullong a hó. A szekrény rövid volt ahhoz, hogy kinyújtózzam. Ciron, ó, a Cigibájrón! még mindig cigarettázik, aztán krákgova dől be az ágyba.

3.

ahol önnálósulhat a szép. Önmagából kihajt, leveledzik. Út a szavak édenébe, a szüz rendez. Az ábécé előtti csendhez, térhez?

Nem tudhatom. Milyen öröm ebben élni.

A továbbélők szent küldöttjét, vándorát lehámozták a lóról korcs káromlóit, a tyúkeszű vajásokok. Leköpködték a tiszta utast, lármáztak, csörömpöltek, csimpolyáztak, és a dühös nép házaikból kibuggyant a pocsolás térre. Öklüket rázva hujjogattak. Szitkozódtak eelkeseredetten.

A múzsa vigyorogva rám meresztette szemét. A szemét! Azt hitte vigyorával megijeszt, hogy hátraköti a sarkamat. Hiszi, aki már nem vagyok. A halott gyerek. A vín kölyök.

Egyik oldalról a jegyzetfüzet, lapjain a fentiekhez hasonló bejegyzések, olvashatatlanságok, talányos jelek, szédületek, vázlatok és versfélék is. Másik oldalamon a napilap korrekciói. A két papírpárt között egy kopott karszéken ülök. Kint esik az eső. Cigaretázom, sajnos.

A megsörrenő telefon hangja összeférceli a valóság és képzelet két darabját. Megmarkolom a kagylót.

– Halló, szerkesztő elvtárs! Az ötödik oldalon van tíz sor fölöslegünk.

Valamit ki kéne onnét dobni.

Cigaretázva lebukdácsolok a szedőterembe.

– Most látom, nem tíz, hanem tizenöt sor lenne.

A mettőr elém rakja a festékfoltos kutyanyelvet. Elolvasom a cikket. Nyakatekert mondatok, hamis, érzélgős sorok. Sok érdektelen és értéktelen adat. Közben kattognak a szedőgépek. Át kéne írni ezt a bugyuta cikket! De arra sem időm, sem felhatalmazásom. Végül sikerült kidobnom a fölösleg tizenöt sort. Így sem lett jobb, de legalább rövidebb már.

Felvágtatok az irodámba. Kicsi és szűk, akár egy cella.

Hosszú ideig visszajárt álmaimba. Keskeny, rövid, tér, de ijesztően magas. Ahová halni járt belém a lélek. A mennyezeten a magasban egy neonlámpa sercegett, szikrázott, s a cellám csaknem felrobbant ettől a fénytől. A falhoz nyomva két régmódi, ormótlan íróasztal, két kopott karszék, egy faredőnnel zárható aktaszekrény meg egy üvegezett könyvespolc. Marx, Lenin meg a többi gané. Az ajtó mellett ruhafogas. A bejáráttal szembeni íróasztalnál szoktam dolgozni. Az előttem levő falon, egy fából készült tolóablakocska, itt teszik be a lap javítandó kefelevonatait. Mint raboknak a csajkát. Miután átnéztem egyik-másik oldalt, kinyitva a tolóablakot visszaadom a javított példányt a nyomdai lektornak. Ő Száraz elvtárs, a volt spanyolos. Önkéntes volt a harmincas években. Önkénytelenül ez jut róla eszembe minden este. A mellettem levő, tehát az ablak felőli íróasztal fölött függött egy kép, a tátrai serpentin egy kanyargós szakaszát mutatta, az előtérben stílusosan egy régmódi Tatra személyautó. A kép alatt szöveg is volt, de hogy micsoda, elfelejtettem. Ekkoriban gyorsan kellett felejtennem az olvasott szövegeket. Heveny szövegfertőzésem (textitis) volt.

Kihajolva az ablakon, csigolyasorként villogtak alattam az ívfénylámpák. Néha kései villamos zakatolt el, autóbusz berregett tova, vagy személykocsi várakozott türelmesen a főútba torkoló utcácska kereszteződése előtt.

A munkaasztal szélén könyvek halmozódtak. Egy-egy újságoldal javítása közti időt olvasással, cigaretázva töltöttem. Ha fárasztó volt a napom, végighevertem az íróasztalon,

kinyújtózva, behunyt szemmel. Egy kicsit kemény volt eme rögtönzött dikó. Az olvasásba belefáradt agyat pihentetve kicsinyég, folytathattam a munkát. Az abnormalizáció része lettem. Porszem meg fogaskerék a gépezetben. Ebben a nagy bűdös gépezetben.

4.

A zsongás zsvij és lárma füsttel vegyül különös szag- és hangkeverékké. Nehéz, az agyra burokként ráfeszülő anyaggá. Ím: az unalom szürke szellemét megidéző délutáni szeánsz.

Hárman ücsörgünk egy szürke műanyaglappal fedett kávéházi asztalka mellett. A lap oldalai feketék. Fekete műanyag sávok. Az asztal közepén nehéz üveg hamutartó. Szemben velem Wizeli vibrál. Egy kis tányérből falatozik pirospaprikával és sóval bőven meghintett tojásrántottát. Előtte műanyag kosárában másfél zsemlye. A hiányzó fél zsemle már Wizeli gyomrában. Érzem, hogy termelődik a nyálam. Mikor is ettem utoljára? Wizeli mellett Ciron pajtás gubbaszt; vastag íróblokk a keze ügyében, egy könyv meg tépett, szakadozott jegyzetlapok. Egyetemi előadása lesz. Mint hallgatónak. A bepárasodott söröspoharat tapogatom hüvelykujjaim begyével. Kortyolok a sörből. Utánatöltök a palackból. Wizeli befejezte az evést, feláll, mert a közeli asztalhoz egy kedves régi barátja telepedett, akit feltétlen üdvözlőnie kell. Mielőtt otthagyna minket, közli, hogy az öreget néhány éve Nobel-díjra javasolták. S az, hogy mégsem kapta meg a Nobelt, csupán szerénységének és közismert félszegségének tulajdonítható. Wizeli elmegy. Kíséri a tekintetem. Látom, kezét ráz az öregúrral. Mosolygok. Ciron pajti olvas.

Wizeli jó, ha tíz percet kibír egy asztalnál. Ha megunja az ücsörgést, márpedig ez gyorsan adódik, felpattan. Egy ismerőse várja, mondjuk. Mondja ő. Sürgősen véccére kell mennie. Két perc múlva általában visszajön. Elhelyezkedik nagydarab testével a párnázott széken és teliszájjal röhög, nyerít. Kérdészetlenül is elárulja fékezhetetlen jókedve okát, megesik, hogy éppen egy *anekdot'* ötlík eszébe, miközben a székére lehuppan, talán éppen a gyűrött ruhás tudós ismerőséről, vagy ha véccéről jön vissza, elmondja, hogy ismer ő itten egy észvesztően csinos lányt, aki a véccében időzve Mozartot dudorászik. Egy szép napon aztán megvártuk, amíg eltűnik ama bizonyos ajtó (*Ženy*) mögött a nótáskedvű szexbomba, benyomultunk a szomszédos férfírészlegre lökdösődve meg vihogva, de hiába hegyeztük a fülünket, nemhogy dúdolást, még az ürités hangjait sem hallottuk. Csak kisvártatva a víz zubogását. Wizeli kész volt a magyarázattal: hang- és székrekedése van.

Ciron logika füzetében a töméntelen jel és képlet között alig olvasható szavak, sorok, félbetört mondatok. Minden könyve (a sorok között, a lapszálon), a jegyzetfüzete is tele van rögtönzésekkel, észrevételekkel. Ír az utcán, a menzán sorbanállás közben, a filozófia és logika órái alatt, jegyzetelt a kávéházakban, presszókban, parki padokon, a villamoson is. Néha még állás közben is. Ciron testvér a pillanatok, pontosabban a pillanatnyi érzések, sugallatok, átélések, áthallások embere volt. Megrendelésre írni sosem tudott. De elég volt előkotornia valamelyik egyetemi tankönyvét, jegyzetfüzetét, ott voltak az ihlető szövegek. Néha oldalak lombosodtak egyetlen találó szóból.

Ciron pajtásnak voltak azonban furcsa szeszélyei, a mi kifejezésünkkel élve: húzásai. De mindeme *húzások* összhangban voltak az ő lelkiéletével. Mondjuk bepakolt

a táskájába egy önkiszolgálóban vagy tíz üveg sört, három doboz cigarettát, bezárkóztott zsákmányával az albréti szobájába, szédült gyorsasággal ürítette ki egymás után a söröspalackokat, láncdohányzott. Amikor már alig lehetett látni a füstben bármilyen eföldi dolgot, leült az írógéphez és verte szenvedélyesen a billentyűket, teleírt papírlapokat tépett cafatokra, tiszta lapot fűzött a gépbe, furulyázott, táncolt egy sort, átbotában átlapozott egy verseskötetet, anélkül, hogy beleolvasott volna. Újra leült a gép elé, írt dühösen, röhögve, visítva, megint széttépte a lapokat, káromkodott, hosszasan bámult ki az ablakon, majd végzett pár fekvőtámaszt.

Ha berúgott, elviselhetetlen lett, mindenkibe belekötött, mindennek nekiütődött, minden visszapattant róla, de az ötletei villogtak, sziporkáztak, néha lángoltak is. Történt, hogy az egyik borozóban a fizetőpincértől kunyerálta el a ceruzáját. Valamelyik délután, ha már egymást követjük, megpróbáltam följegyezni sziporkáit, vicceit. Félbe kellett hagynom, mert elfogyott előlem a papír. De ő nem hagyta abba. Mondta, mondta, hol magának, hol a társaságnak. Hol nekem, hol meg senkinek. Nevetésünk, röhöncsélésünk nem riasztotta el, sőt lovat adott alá. Mondott ő a vaskos trágárságtól a tündérien tiszta szavakig mindent. A szűz és a szodomita emberbőrben. Most sajnálom, hogy a teleírt cédulákat elszórtam valahol az éjszakában. Szerettem a barátomat és menekültem tőle.

– Sört kérek! – kiált rá Ciron a pincérnőre. Mikorra a pincérnő odaér a söröspalackkal meg a poharakkal, újabb taggal szaporodik asztaltársaságunk. Pityesz, a piktor közeledik felénk felsőtestét himbálva. Köszön, s mindjárt utána káromkodik egy szokásosat. Lehuppan mellém. Így meg is telt s négy személyre méretezett kávéházi boks.

– Fizessen már valamelyikőtök egy sört! Lőjetekek sört, hé! – Pityesz, a piktor ránk villogtatja szemét.

– Jó! De tudod-e, mért vijjog a saskeselyű? – kérdi tőle Cigánybájrón.

– Azért, mert hülye vagy! – válaszol Pityesz, a piktor.

Odaintjük a pincért és rendelünk három üveg sört. Wizeli narancslevet kér.

– Tegnap kuurrrha részeg voltam. – Pityesz a fejéhez kap, előkotor a zsebéből egy tablettát és sörrel leöblíti. – Bol som opítý, mint a *szomár*. Közben rám mered eszelősen. A karjaival hadonászik olyan vadul, hogy attól tartok, lekaszal valami az asztalunkról.

Cigánybájrón fölneszel.

– A Jaltában ittunk. Éjfélre már tökrészeg volt a társaság. Pityesz volt, én egy fényképész-riporter meg egy szerkesztő.

– A keskeny futószőnyegen ültünk. Hejhó! Törökülésben, persze, és gajdoltunk, vitatkoztunk. A pincérek idegesen pislogtak felénk. Részegek voltunk, de túrtuk a vádló tekinteteket. A fényképész, aki visszakapaszkodott a székre, időnként föl-fölriadt, beleröhögött a semmibe. Megpróbál felállni. Srácok, kiraknak bennünket. Kiraknak bennünket, srácok. Dadogja és motyogja, de meggyöngült térde hamarosan felmondja a szolgálatot, és visszahuppan a székre. A srácoksrácok, kiraknak srácok, minketsrácok már hozzákötődik a borospoharak emelgetésének ritmusához, beszövi a bár éjszakáját. A mámor előnti az asztalt. De a bor is ki-kiloccsan.

– Ez mind semmi – mondja tovább Cigánybájrón. Wizeli a fülét hegyezve várja a poént. Ő epilepsziája miatt nem iszik alkoholt. – Ez volt a kezdet. Amikor kitámolyogtunk a bárból, a fotóst meg a szerkesztőt odahagyva, mert a székükhöz ragadtak, láttuk: a szemben levő járdán hat rendőr várakozott. Vagyis hogy komótosan, hátuk mögött összekulcsolt kézzel sétáltak. Megálltak, egymásra néztek álmosan, majd

megint egy kis séta. Pityeszt, a piktort megbolondította a bor. Áttántorgott a másik oldalra, az egyenruhások közé. A zsaruk csak bámultak rá. Nem tudták, részeg-e vagy bolond. Vagy épphogy mind a kettő.

– Jeden, dva, tri, štyry, päť, šesť... – Olyan fényes jókedvvel számolta meg a zsarukat, mintha kiszámolósdi játszana. – Prečo tu stojíte? Chodte už domov! Hogy ne álldogáljanak már itten. Menjenek haza szépen, fiúk! Az egyikük, még tejfölös szájú egyenruhás legényke, csípős folyadékot spriccelt Pityesz szemébe, aki visítovza csapkodni kezdett. – Bassza meg, nem látok! Kurhaaa anyád!–Tenyerét az arcára szorítva nyüszített. Erre a zsaruk vérszemet kaptak. A magyar káromkodás is ingerelhet-e őket. Egymást követve ütemesen püfölték Pityeszt, a piktort. Csattogott a gumibot. Én egy lámpaoszlopnak dőlve, zúgó fejjel bámultam rájuk. Közéjük rohanjak? Meneküljek inkább? Átkoztam a zsarukat, Pityesz hülyeségét. Mér kellett neki odamenni? Visszafordulva már más színt láttam. Elkérték Pityesz személyijét kijegyzték belőle az adatokat. Hosszadalmasan, körülményeskedve. Hol laksz? Hogy hívnak? Ki vagy te? Ijedten vettem észre, hogy még mulattat is ez a hajnali közbű. Mintha semmi közöm nem lenne a történetekhez. Szemléletem. Szórakoztat. Azt azért mégsem! Arra gondoltam, gyáva vagyok, megérdemlem, hogy gyávanak tartson Pityesz. Szegény az egész utat végig káromkodta-üvöltözte hazáig, s csak nehezen tudtam lebeszélni arról, hogy ébresztőt ordítson a kora hajnalban kábán és morcosan ébredő utcáknak, tereknek.

Pityesz pulóverét felhúzza, megmutat testén egy hosszú véraláfutásos csíkot.

– Az egyik kiskirály névjegye. Hülye kézírása van...ugye?!

Szomorúan bólintok. Sajnálom a piktort. Ha pózol, akkor sem hiúságból, nem önmagáért. Amikor mások fensőbbeségen hiúságukba burkolódnak, ő magán gúnyolódik. Festő és mázó. *Maliar a natierač*. Ha történetesen egy olyan lánnyal beszél, akinek más gondja nincs az illemszabályok követele távolságtartáson kívül, számíthatunk arra, hogy Pityesz hamarosan a lány felé fordul, az arca töprengővé változik, és tettezett sértődéssel kifakad: Tudom, látom, hogy nem tetszek én neked. Kicsi a farkam, kicsilány! Csak ilyen! Farkinca. Farkocska. Hehe! És mutatja is rögtön a mutatójja két ízén. De még a legvadabb, nyelvjárási fordulatokkal fűszerezett káromkodás közben is önmaga marad. Kitérja szívét mindenki előtt, akiben egy sziporkányi értelmet, vagy egy kevés őszinteséget talál. A legtöbbször akkor borul fel vele a ladik, ha a barátja fogadott valaki beszéde közben fapofával néz rá, és egyedüli gondja az, hogy milyen szögben tartja a cigarettát. Pityesz könnyörtelenül leront minden efféle álnyugalmat.

Egy villanásnyira felfénylenek Pityesz kedvenc színei, alakjai. Az égboltra csapó vilámlám beleég kék terébe. Így lobbannak el alakjai is. Legtöbbet egy megfestetlen képről beszél. Két évig készült rá, hogy papírra vagy vászonra vigye. Egy hosszú barna fatörzsön negyven csontváz gubbaszt álluk alá szorított fényes hegedűkkel. Fehér *hedegűkkel*. A piktör szenvedélyesen, nagy lendülettel himbálja jobbját, mintha vonót futtatna a húrokon. Mintha *hedegűlne*. Nem bízik a szavak erejében. Olykor még a képekében sem. Nincs bennük *elég* mozgás. Készek. Pityesz gesztikulál. Fintorog, röhög. Játsszik. Befejezett képeivel nem tud mit kezdeni. Ami készen van, már nem érdekli őt. Barátainak, ismerőseinek adogatja. Elengedi. Nem dicsekedik soha a festményeivel. A tervek hajszolják őt. A kimondhatatlan. Az ábrázolhatatlan. A nagy elhatározások. A befogó keretből kibuggyanó befoghatatlan. Még egy faluképben is annyi mélységet, titkot, izgalmat sejtet, hogy a széplelkek röhej és megbotránkozás között tétováznak. Nem tudják,

mi van. Látni kellene öregasszonyos arcképeit, tájképeit a jellegzetes gömöri dombokkal, templomtornyokkal. Egyik képe egy rajzlapra festett alak, talán Ikarosz, vérében, bukásában fetrengve néz ránk. Cigánybájront megihlette a kép. Verset írt a festmény alá.

Örült hajóvonták találkozása.

– Tavaly Thurzó Gábor menyasszonya voltam. De még a nászutunk előtt szakítottunk, mert kiderült, hogy mindkettőnk passzív. Két döglött hal a nászágyban. Büdös egy jelenet von'. De Cironnal is majdnem eljegyeztük egymást.

– Csikaókorodba' amikaó meég lyány vaótál, te hülye! – mondja vigyorogva Ciron.

– De ebből se lett nászút. Ciron barátnője miatt. Nagyon féltékeny volt rám. Na de a múlt héten, ahogy fekszünk az öreg tengerésznél egy *sikos* lánnyal, csuklóiig benne az öklöm, csoszog felénk az öreg Matej részegen egy baltával, és megáll fölöttünk. Most aprítalak össze, te kokot, ha nem küldöd el ezt a picsát rögtön. Várjál, várjál, hé, drága Matej, mondom neki. Mire földre ejti a baltát, és köhög, krárog, majd megrázza a sírás. Fölkelek és megsimogatom.

Wizeli feláll, elbúcsúzik és elmegy. Ezen a napon utoljára. Mi is rendezzük egy idő után a számlát. Cironunknak az egyetemen van jelenése, de mi Pityessel ráérünk. Időnk dögivel.

Beülünk egy sörre a Kotvába. Régi tengerészlebuji, folyami krimó, ahogy a neve, a címere: a horgony is mutatja. Magunkba döntjük a két sört, fizetünk. Ezzel végére jutottunk kevéske pénzünknek. Mennünk kéne. Ehelyett Pityesz újabb sört rendel. Majd én is. Pityeszre, aztán meg a kiürült söröskorsóra nézek. Értve vagyunk. Pityesz feláll, én is. A véct érintve elhagyjuk a helyszínt.

Czipiék albérlete. Pityesz rádól a csengőre. Nekitámasztja a vállát, és miközben berreg a csengő, piktorunk gesztikulál. A lakás belsejéből visszhangzik türelmetlenségünk. Czipi szappanos arccal nyit ajtót. Éppen borotválkozik.

– Ciron is itthon van? – Pityesz zavartan krárog.

– Menjetek beljebb. Nemsokára kész vagyok! – Sarkig tárja előttünk a lakásajtót – Foglaljatok helyet! – mondja udvariasan, és eliramlik a fürdőszoba felé. Hallom a csapból ömlő víz ságását Kényelmesen belevackolom magam a sarokba tolt mély öblű, kopott fotelszékekbe. Pityesz az asztalhoz teleszik.

– Rágyújtasz? – nyújtom Pityesz felé a cigarettásdobozt.

– Most nem. Kösz.

Alig emeli fel a fejét egy zsírpecsétes újságból. Lekapok a polcra egy verseskönyvet, és olvasni próbálok. Kísvártatva megjelenik Czipi. Pitraloncsóvát húz maga után.

– Hogy s mint, fiúk, legények, ti éhes leventék?

Pityesz, a piktor elmeséli legutóbbi részeg kalandját, a rendőröset. Megmutatja Czipinek a véraláfutásos csíkot. Czipi káromkodik egy zamatosat, és átmenet nélkül panaszkodni kezd. Hogy képtelen megírni az újságjának holnapig azt a négy gépelt oldalt a mucsai könyvtár féltnótás vezetőjéről, és erről az egész agyalágyult históriáról. Hogy milyen példás! Már mint a könyvtár, ahol könyvek vannak. Meg olvasók vannak. Az olvasók olvasnak is. Mindez a bunkós-paraszt kormányunknak köszönhető. Meg a vezető kommunistáknak. De hogyan írja ezt meg? Elvesztette ugyanis valahol a jegyzeteit, az adatokat, a cikk vázlatát tartalmazó noteszt.

Pityesz jobb híján Czipi lelkiismeretét, megbízhatóságát piszkálgatja, elég ötlettelenül. Szerencsére Czipi tréfának veszi a kioktatást. Mert annak is lett szánva. Vigyorogva válaszol. Így kell ezt csinálni, motyogom magam elé. Példás lélek ez a Czipi!

Czipi inget húz magára, és ingben, alsóban nekilát falatozni. Állva eszik: kenyeret szel, szalonnát kockáz és karikára metél egy öklömnyi vöröshagymát.

– Egyetek ti is, társaim a búsban!

Elkésett. Pityesz már szelt magának kenyeret, felcsippentett hozzá a hagymából meg a szalonnából is. Amikorra Czipi kínálása elhangzott, már Pityesz foga között hergett a hagyma-szalonna-kenyér.

– Szemtelen vagyok. Marha szemtelen vagyok, mi? Kuuurhhha szemtelen vagyok.

Czipi leinti őt:

– Mondtam, hogy egyél. Most van, most fald! – Majd felém bök a kés hegyével.

– Cigizek.– Két ujjam közt kissé megemelem a füstölgő cigarettát.

Később én is társulok hozzájuk. Eszünk, amíg tart a kenyérből.

– Gyerünk egy pofa sörre! Szalonnára jól csúszik a serital.

Czipi meghívásának nem tudunk ellenállni.

– Azt a cikket meg majd megírom valahogy. Előttem a teljes setét, kommenista éjjel.

A Hron kocsmában kötünk ki. Én mint Dél-Garami atyafi kedvezem ezt a krimót. Pityesznek be nem áll a szája. Megint részeg.

5.

Az ifiklub zsúfolásig, dugig van ifinéppel. A fennmaradó hely az asztaloké, székeké. Köröttük füst kavarog. Mintha tárgyak is füstölnének. A szerencsésebbek ülnek, a többiek pedig az ajtó környékén rajzanak, bozsognak, ezért némi élelmesség, erőszakosság kell a bejutáshoz. Az asztaloknál többnyire összeszokott társaságok, egy-egy viccmesterrel. A szerencsésebb legényeknek lány is jut. Miután befurakodunk, ismerős arcok után vizslatok. Szemlém közben sorra megnevezem a klub nagyvadjait. Czipi áhítatosan figyel.

Egy ismerős társaságban még van két üres szék. Azt mondják, foglaltak, mert ismerőst várnak.

– Na, akkor vegyétek úgy, hogy az ismerősötök megérkezett. Sziasztok! Ő pedig a barátom, Czipi. – Leültünk. Nézelődtünk. Néha egy-egy szó. Át-átszökdösök más asztalokhoz is. Ott egy fiatal prózaíró, amott meg egy csoport egyetemista, köztük haverok is. Czipi ismerkedik. Mivel szokáskövető ember, az alapoknál kezdi. Hogy hívnak? Ismered-e Blachmainsterzwunzlaesert? Hát a feleségét, Blachmainsterzwunzlaesernét? Hát az öccsét, az ifjabb Blachmainsterzwunzlaesert? Később megjelent egy lányismerősöm. Nevezük Koboldkának. Kölcsönös üdvözlések. Szimatolgatjuk egymást. Aztán a szokásos: hosszan ecseteljük zseniségünk bizonyítékait, különös tekintettel az eddig meg nem írt műveinkre. Az öndicséret leghevesebb szakaszán valaki határozottan a vállamra üt. Ki az istenbarma zavar, na? Hátrafordulok: Czipi volt. Rettentően unta a társaságot, ahol hagytam. Ide menekül hozzánk. Engem legalább ismer. Bemutattam Koboldkának. Ő a kedves Kobi. Novellákat ír. Mágikusan realista. Ő meg Czipi. A költő. Nem mágikus és nem realista. A beszélgetés vontatottan, visszavonulásra készen indult, mert Czipi félt, hogy ismét az unalom csapdájába esik. Ám mikor kiderült, hogy Koboldkával földiek, azt hittem, elolvadnak az örömtől. Végre Koboldka olyat mondott, ami fölkelte az én érdeklődésemet is.

– Meghívlak benneteket egy üveg borra. Gyerünk innen, keressünk egy jó helyet.
– Sajnos, nekem nincs pénzem – mondta lapítva Czipi. – Ha lenne, már rég egy borozóban ülnék.

– Nem baj! ne törődj most velem! Van pénzem. Mondtam, hogy a vendégeim vagytok. – rikkantott Koboldka és, kinyitotta kezításkáját, hogy megmutassa, tényleg van pénze. Előkotort egy gyűrött százkoronást. Rajta a kohász férfi és párja a fejkendős marokszedő derűsen néznek a jövőbe, talán épp egy hajnalig nyitva tartó szocialista borozó felé.

– Ezt a zöldhasút rátok szánom. Meg a másoknak is a felét – mutat retikülje sötét gyomrába. Czipi egy ideig ellenkezik. Mégis, milyen az már, ha egy lány fizet a *pasinak*.

– Finnyás vagy? – nevetgélt Koboldka. Ezt már én sem hagytam annyiban. – Majd visszafizetjük, ha nekünk lesz pénzünk.

– A szerencse kereke, hű de forog! A szerencse kereke forgandó. – mondta fényes arccal Koboldka, mintha a szerencse állhatatlanságán (mint a zápor, mint a fürgeteg és mint az őszi idő), szóval a szerencse forgandóságán múlna mindegyikünk talányosan, vörösborosan mámoros jövője. Czipit meggyőzte Koboldka kedvessége, derűje meg az én kontrázásom. Nos, kalandra fel!

Vysoká 44. Magasút. Nincs üres asztaluk. Míg a pincében nézelődöm, Czipi a fönti termeket vizslatja át. A pince dugig tele. Czipi a kijáratnál vár elszontyolodva. Nincs hely. Még három pótszékük sem!

– Van Pozsonyban elég borozó. Gyerünk! – hívogat örömtől repeső hangján Koboldka. Zbrojnoš. A *fegyvernek*. Történelmi hely. Főleg málé vidékiek kifosztására szakosodott.

– A pince megtelt. – mondja szárazon a ruhatárosnő.

Nagy Ferencesek.

– Menjünk be ide! Majdcsak felszabadul egy asztal. Megvárjuk. – Egy kicsit javaslat, egy kicsit elhatározás, egy kicsit csalódás. Koboldkából felkuccan a jókedv. Öszszedörzsöli a kezét.

– Iszunk, gyerekek. Iszunk!

Itt sincs üres asztal. Míg legalább három szék megürül, leülünk a használaton kívüli bárpulthoz. Jó itt várakozni a piros műbőrbevonatú székeken. A műmárványpult közepén karnyi vastag, faggyúcsorgásos gyertya, mellette stukkóra emlékeztető viaszdarabkák. Hamutartót kérünk a pincéértől meg egy liter fehér bort. Rövid idő múlva megüresedett egy asztal a belső teremben, a jótékony félhomályban. Nosza, áttelepedtünk, prímán, kényelmesen kinyújtóztva.

– Igyatok csak, gyerekek! Ja, igaz is, nem vagytok éhesek? – Koboldka kedvesen ránk mosolyog.

– Czipi biztosan éhes. Pár órája mondta nekem, hogy ma még egy falat sem volt a szájában.

– Hát te talán ettél valamit azon a két tegnapi száraz zsemlelén kívül? He?

– Czipi bosszúsan füstöl.

– No, mindegy! rendeljetelek valami jó vacsorát. Nehogy éhen haljatok itt nekem. – Koboldkának ez is vicces. Megneveti.

Meresztgetjük a szemünket. Valami jót, valami olcsót vacsorázni!

Közben kiürült a borospalack is. Újabb litert rendeltünk. Czipi Koboldka fekte haját simogatta. A lány arcán fényes, földöntúli mosoly. Láthatóan belefeledkeztek egymásba. Most hogyan váljak láthatatlanná? Cigarettazó. A füst mögött rejtőzöm láthatatlanul.

Éjfél után óra kettő. Fölkászálódunk. Czipi arcot cserélt. Diplomataként tárgyal Koboldkával.

– Már nem kéne hazamenned. A villamosok sem járnak hajnalig. A taxipénzt meg eltapsoltuk. Gyere inkább velünk. Van két ágyunk. Három jóember kis helyen is elfér.

(Cigánybájrón már egy hete otthon van, a keleti végeken. Alighanem a vizsgáira készül.)

Koboldka bólint. Átfogta Czipi derekát és énekel. Kimondhatatlan gyönyörrel hullonganak szájából a palóc ák. Hogy almaja fajalatt, nyoári piros aalma. Megízlelte a szavakat, mint a gyümölcsöt. Ízesen beszélt, ízesen dalolt. Levetköztünk. Czipi pizsamában. Ágyba bújunk. Én Cironéba, Czipi és Koboldka pedig a másikba, a nászi ágyba. Elfüstöltünk még egy-egy szál cigarettát. Hiába próbálok elcsendesedni. Forgólódom. Érzem a vágyat a levegőben. Magamban. Ha több bort ittam volna, talán elalaszom, álomba ájulok. Bennem a látomások tornya nőtt borral tapasztva, ha eldőlt, csupa rom, csupa zúzalék lesz a lélek. Csak ez a lüktetés csillapodna a fejemben! A mellkasom, úgy érzem, behorpad.

Egy idő múlva hallom, hogy megreccsen Czipiéék ágya. Aztán újra. Kreccs! A recsegések egyre sűrűbben követik egymást. Ritmikus nyikorgássá válnak. Czipi szuszog. Krárog. Csend. Egy kéz cigaretta után tapogatva lesodor az éjjeliszekrényről egy könyvet. Sercen a gyufa. Megfordulok.

– Dobjál nekem is egy szálat, lécci!

– Hát te nem alszol?

– Lehet itt aludni? Állatok! A gyufát is passzold ide! Kösz!

– Remélem, nem haragszol.

– Mért is haragudnék. Egy ilyen szenvedélyes, mámoros éjszakád már úgyis rég volt.

Koboldka kuncog. Kér Czipitől egy szívást. Valamit súg egy férfigang a sötétben. Aztán már csak Czipi horkolása kavarja föl a csendet. Koboldka sóhajtozik.

Na, erre aludjunk egyet!

6.

Tudatosítottam persze, hogy a szövegtakaró a nyomdai munkámban igencsak rövid. Nem nyújtózhatok, nem foroghatok alatta kedvemre. Gépnek való ez a munka, és engem is átváltoztat. Nyikorgok, csörömpölök tőle. Kijavítok egy rosszul szabott mondatot, de hibásan szedik a nyomdászok újra. Nincs időnk ilyenekkel pepecselni, mondják. Vagy csak vállat vonnak. A vágyak égettek belül, a képzeletem is neki való teret, munkát akart. De ha ezt megmutatom magamból, a munkatársak, a buta vagy félművelt lektorok, különznek vagy eszelősnek néznek. Egy lenéző, lesajnáló mosoly, egy gúnyos tekintet, vagy egy megalázó vállveregetés elég volt ahhoz, hogy hetekig sértetten, holdkórosként járjam a várost. Ösvényt találva mégis a közönyös tömegben. A közönyös anyagban. Fél tizenegy tájban, amikor néhány frissen nyomott újsággal felszaladtam a nyomda teréből a kőlépcsőkön, ekkor este tíz után még nem tudtam, hogy hol fogok aludni. Hányszor volt, hogy sem Cigánybájrón, sem Czipi nem volt otthon. Ácsorogtam a Grassalkovich kastély mellett egy ideig, s aztán szomorúan, fáradtan vánszorogtam a vasútállomás felé. A főpályaudvar közelében lakott albérletben három ismerő-

söm, ha éppen szabad volt az egyik ágy, ott aludhattam. Néha vacsora is került az asztalra, szalonna, kenyér, lekvár vagy néhány száraz kifli. Esetleg egy kis maradék bor is.

Délelőttjeim nem kötődtek senkihez, semmihez. Úszkáltak, lebegtek, inogtak velem bizonytalanul, nem volt olyan otthonos hely, ahol meghúzhattam volna magam. Hogy telt el mégis egy-egy délelőttöm? Bevittem az oldalkorrektúrát a szerkesztőségbe, utána esetleg ebédeltem, ha a gyomrom úgy kívánta, meg volt is rá pénzem. Majd beültem egy kávézóba, de olvasni vagy írni nehezen tudtam. Sokszor megzavart valaki, az ismerősök vagy a barátok közül, az órák üres fecsegéssel teltek. Vagy pedig a kávéházi zsvivaj idegesített.

Zsvivaja a kürtnek, kopóúgatásnak.

Volt, hogy beültem valamelyik közkönyvtárba, és olvastam, amíg a szemem bírta. Ha valaki a társaságomban arról povedált volna, hogy a mai fiatalok lehetőségeikhez képest borúlátók, kiábrándultak, letörtek, balhitűek meg vészhiérnökök, nyilván nekiugrok. De nem vagyok én vadállat, sem embergyűlölő! Keserű voltam. Erkölcös és gátlásos. Meg élhetetlen kis hülye.

A kávéházakban mindig ugyanaz a beszéd. Nem méltányolnak engem. A másik: engem talán igen? De én nem panaszkodom. Minek?! Úgysem segít. A harmadik: De mit szóljak én? Verseim már évek óta a kiadó fiókjában. Pedig az én verseim nem holmi dibdáb! Szerencsétlen, aki költőnek születik itt.

- Csokonai. Haver.
- Miiii? – bámul rám a panaszos.
- Csokonai.
- Mi van vele?
- Mintha őt idézted volna az elébb.
- Vesztes, aki itt magyarnak születik.
- Ady.

Valaki mérgesen rám villan.

Engem mindenki félreért.

Téged mindenki félreért.

Őt mindenki félreérti.

Minket mindenki félreért.

Mindenki mindenkit félreért.

Ha a költőket sértik meg, a világ fog szenvedni akkor.

Szeretnék meggazdagodni, hogy rongyokban lófrálhassak az utcán.

Koszos lennék és szívnám rátartian a cigim.

Vakaródnék egy Ford volánja mögött.

– Mick Jagger – mondom.

– Ki az a Dzseggör? – kérdi az egyik semmibe vett zseni.

Valaki felolvassa újabb verseit.

A költészet, mint a kávé melletti dohányzás kitölti a semmivétség perceit.

A két ásítás közti időt.

És az önvigasztalások: bohém vagyok, mert csupa sznob nyüzsgő a világban; őszinte vagyok, és ezért nem szeretnek; az én arcom az egyetlen nyugodt ábrázat a sok vigyori közt; lerészegedtem, mert a világ józansága botrányos és nevetséges. A szép szavak és a káromkodások! Vágy a szép után és a züllött élet. A középszerrel szembeni mérhetetlen gyűlölet és a középszerűen eltelő üres idő. A tétlenség órái meg az űzött-

ségé. A mámor hajszolása és a másnaposság, a csömör. Az ösztön és a tudat szélmalomharca. A sok gondolat, látva, hogy *valójában* egyik sem lehet igaz. A pazarló, tékozló napok és az utolsó morzsáig kinyomott fogkrémes tubus. A beláthatatlanul sok végtelenbe futó párhuzamos, de nem futottuk végig az absztrakciónak e párhuzamosai közül egyetlenegyét sem. Mindegyik állomáson történik valami váratlan, végzetes. De nincsenek is állomások. Csak áldomások! Ünnepezzük a történelmi semmittevést.

Barátaim bejegyezhetnék noteszükbe: A gondolkodás a legrövidebb út a idegbajjig. Mert a gondolatainknak nincs igazi tere. Élettelenek. Mindegyikünk a boldog testi-lelki állapotot keresi. Hajszoljuk, üzzük magunkat, de mire utolérnénk azt, aki valóban vagyunk, megbotlunk az árnyékunkban. Megbotlunk a szavainkban. Önmagunkban. De hiszen nem is vagyunk! Csak egy képzet az ürességben. Csak formák, csak nevek.

Vagyunk? Echo: az agyunk.

Tudom, hogy milyen vastagok köröttünk a falak. Tudod-e? Akkor miért törik be számtalanszor a fejed, míg a többiek kikerülik az efféle akadályokat. Mondd, nem vagy te egy kicsit makacs?

S jönnek ráadásul sorban a csapások. A sáskák meg a vérré változott víz helyett a közőny, a kiszámítható szerelmek, a mindig egyforma szeretkezés. Néha úgy érzed magad, mint a Yehuk országából haza érkező Gulliver. Akit folyton lóvá tesznek a kancák.

S azt hiszed, így megtalálod a csodákat. Hogy a mesékben, varázslatokban lakhatsz tiszta szobák helyett. Aki bárhová megy, búcsúzni mindig. Ebbe a világba is. Eltölt egy kis időt, rágyújt, s már fel is áll. Megy tovább. Beszélni tanul. Írni tanul. Hogy búcsúlevelet írjon és tartson frappáns búcsúbeszédet. Csupa mulatság ez az élet. Csupa búcsú.

Varga Imre (1950) költő, író, műfordító. Utóbbi kötetei: *Bolond a parton* (Cédrus Művészeti Alapítvány, 2024) című verseskötet és a *Galagonya, giligán* (Anser, 2024) gyermekversek.

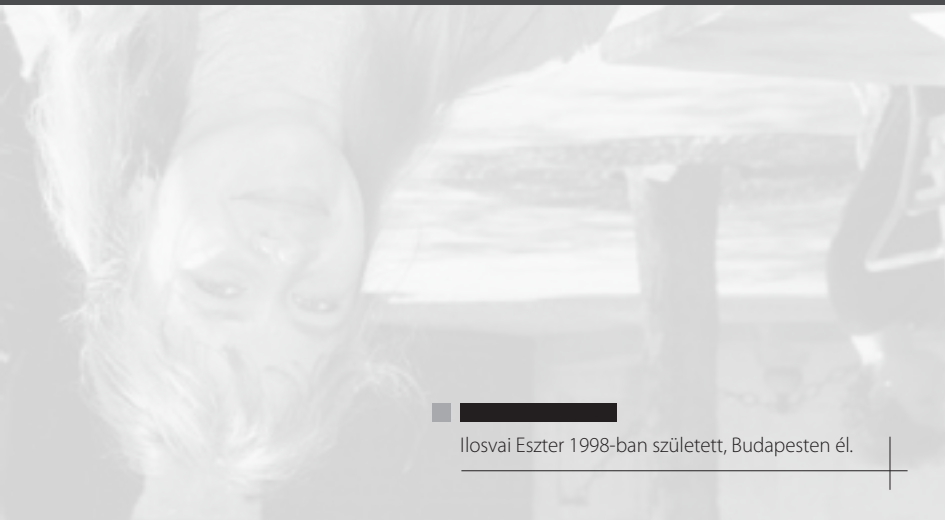

ILOSVAI ESZTER

az üresség eufóriája

addigra már elhullottak a barátaid mellőled,
mi hűségből és kíváncsiságból maradtunk.
az osztályfőnököknek ellenőriznie kellett,
hogy fogyasztó tea vagy víz van-e a kulacsodban,
pedig mit tehettél volna,
mikor hűsvérűséged akartad megzabolázni,
érezni, hogy van tested és van, mi elfogyjon.
szűlköltem én is a test utáni kétségbeesett vágyakozástól
a nyers zöldségek adta eufória mögé rejtőztem
hogy ne találjanak meg olyan könnyen.
üres volt a gyomrunk és végre üres,
bódítóan tiszta az agyunk.
elég tiszták lettünk ahhoz, hogy
először életünkben lábujjainkat is érezni kezdjük,
annak ellenére, hogy tehetséges kislányokként
állandóan a fejünkben kellett volna maradnunk,
verseket olvasnunk, nyelveket tanulnunk,
miközben a tisztaság ezen formája azzal járt,
hogy anyagcserénk ettől fogva
kizárólag a testben való létre
összpontosult.

én jobban lepleztem a hatalomra törés eszközeit,
te vadaskertbe kerültél, úgy elfogytál.
ott karámjából fújtatva kitörni akaró
csikóvá, valódi vaddá lehet válni.
te a kertben, én szabadon,
de mindketten vasszigorral és a titkot őrzők gőgjével
lőktük el magunktól minden szerettünk.
látogatásaim hozzád annak is szóltak,
hogy kíváncsi voltam, meddig lehet elmenni
a test fölötti totális uralom megszerzésében
mielőtt rám sütnék az abnormalitás
visszavonhatatlan bélyegét.
első látogatásomkor a vadaskertben a férfi gondozó
jelzésértékűen megszorította a kezem bemutatkozásor,
összemértük erőnket:
betörendő vad leszek-e én is,
vagy az emberek világába tartozom?
félmosollyal válaszoltam,
tudva, hogy kéznyomait később
leoldhatom a testemről,
és szabályai alá nem hajthat engem.

■ [REDACTED]
Ilosvai Eszter 1998-ban született, Budapesten él.

Konyhabútor

konyhabútor

Therautót béreltél, mert nem akartál senkitől szívességet kérni, hiába nyújtának segítő kezet sokan – ami fontos és megtartó erejű –, de most mindenkitől távol lenni az igazán nagy segítség. Persze, apádat, öcsédet vitted magaddal pakolni, konyhaszekrényt, ágykeretet szerelni a Pest megyei kislakásba, amit bázislakásnak szántatok a feleségeddel, ha a fővárosban van dolga a családnak. Most úgy néz ki, hogy ezen a 38m²-en kell életvitelszerűen átvészelnetek egy kamasz gyerekekkel, míg el nem adjátok a vidéki házat, ami persze sokkal kevesebbet ér, mint a fővárosban egy valamirevaló lakás, mert családi házról már álmodni sem mertek többé... Itt hagyjátok a napelemes, felújított otthonotokat parkosított udvarral, térkövezett két kocsibeállóval, szőlőlugassal, málna- és feketeszeder bokrokkal. Néha azon gondolkodsz, mennyi az ára, mibe kerül az élet, hogy tudj még kicsit maradni a többiekért s a vállalt feladatokért. Miféle tűzönfutáson kell keresztülmenni, hogy kibillentsenek végre egy toxikus környezetből, ahol már évekkel ezelőtt megbetegítettek a lefelé húzó energiák, velőtlen árnyékok. És te mihez is ragaszkodtál itt ennyire, mit kerestél ezen a tájon, városban, melóhelyen, mikor már rég tovább kellett volna lépni.

Három óra az út a két világ között, három óra idegenség útszükületekkel, sebességkorlátozásokkal, dugókkal, meg persze, egy böhöm nagy –, bútorokkal telepakolt –, bérelt teherautóval, amit te magad vezetsz két – az egyik még, a másik már – nem otthon között. *Kaland az élet* – mondhatnánk, de kiszakadni, elszármazni, hagyni el a várost, ahol felnőttél, értéket teremtve, és hagyni el a szülőket, testvéreket... talán csak hülye szentimentalizmus az egész, és lehetett volna több eszed húsz évvel korábban dobban-tani innen. Ha józanul belegondolsz, hogy micsoda karaktergyilkosság áldozata vagy, bele lehetne bolondulni a veszteségekbe. Most azt tanulod, hogy a világ fölfeslett szövődéke alatt más színes mintázatok rejtőznek, félelmetes és ámulatba ejtő összefüggé-

sekkel és jelentéktelenné váló korábbi fókuszokkal. Látni, hogy mi működik a szeretet végtelenítettsége felől, és miféle nárcizmus, önzés, számítás, jellemgyengesség és rémület szakítana meg összetartozást, látni, ahogy *elválik a szar a májtól*, és csak hálát érezhetsz mindenkiért, ahogy tisztulnak a viszonyaid, a barátságok, a kollegialitások, egyáltalán itt, a jellemek szigorú próbatételének idején.

Az új konyhaszekrényt, amit teherautóval a lakásba hoztál, kampós akasztókkal szerelték, aminek a falra fúrható sínparjait nem adták ide, ezért le kell menned érte érkezés után egy közeli barkácsboltba, holott hoztál magaddal másfajta szerelőelemeket. Valami hülye tisztelet nem engedi, hogy a gyárilag szerelt cuccot lebontsd a szekrényekről, és helyette a praktikus darabokkal szereld. Órákat szenvedtek ezekkel a sínekkel, fúrással, mikor végre fogod az összes kampós szerelvényt, és kivágod a piczába, kicse-reled az otthonról hozott szerelőszarkokkal, amivel végre haladni is tudtok. Úgy kell a falra felszerelned, hogy a csempe felső élét követed a szekrény aljával párhuzamban, de a vízszinttől nem térhetsz el, még akkor sem, ha a burkoló a csempéhez nem használta következetesen a vízmértéket. Nincs új a nap – sem a szekrény sor alatt –, a de-rékszögeket, vízmértéket máig nem ismeri az építőipari szakmunkások jelentős része.

Ezért nyílik a hézag a csempe felső éle és a bútor alja között, s ahogy csavarod fel az elemeket, egyre bosszúsabb vagy, mert az egyetemeset, a víz szintjét követed a szekrényekkel. Majd a LED-csík eltakarja a hibahézagot... Aztán össze kell húzni a felszerelt dobozokat, ha nem simulnak egymásnak az oldallapjai. Most ezt a simulást kell megtanulni, ennek az anyagszerúségnek a tisztánlátását. Senki sem spórolhatja ki az alázatos önfeladást, ha munkálkodó segítőként tartja magát valamire, tartja a szekrényt, míg fúrod a falat, tiplized, majd csavarod fel a marha nehéz bútorelemeket. Apád és öcséd fejére hullik a finom fal- és téglapor, miközben befelé haladsz fúrógéppel az anyagba.

Kizárólag a szeretetlenségben, a gyűlölettel élőknek szabad az alázatot figyelmen kívül hagyni, csak nekik van megengedve a károkozás, ha bútorlapokról, otthonokról vagy évelekről van szó. Rajtuk úgyszemint segíthetne sem a vízszintbe rakott csempesor, sem a hajszálpontos illesztésű felső szekrény, sem a türelmes és precíziós munkamenet. Nekik már csak a mindenképp fölötte önkény az Istenük, kár, hogy sosem féltél tőlük eléggé, hogy volt merszed iskolázni őket, pofán röhögni sárgálló irigységükben.

Félelmes hónapok után, beláthatatlan évek előtt, arra kell eszmélnetek a családdal, hogy végeredményben egy sajátos győzelembe billent át az életetek. Senki sem cse-relne vagy versenyezne veletek, senki sem állná többé az utatokat, irigyelné a sikereiteket, életstratégiáitokat. Elkerülnek benneteket, mint a leprásokat, vagy csodálnak, mint valami szentséget, mindenki eszményei szerint ítélkezik... Amit tudtatok családilag, szociálisan vagy közösségi életismeretek mentén, az mostanra érvényét veszítette, vagy újratematizáltátok. Mászt jelent ma szeretni, összezární, túlvészelní, többet jelent, és professzionálisabb egy hangsúly, egy mozdulat, egy gesztus egymás felé, mint eddig bármikor.

A kislakásra koncentráltok, meg új állást találni ebben az ezeréves városban, ahol előlről kezditek az életeteket, ami valójából nem igazi előlről kezdés, hanem életminőségváltás. Ezen a ponton még nem látható világosan, hogy ez az önszáműzetés a legnagyobb kegyelem számotokra, a legnagyobb áldás és lehetőség, hogy végre a helyetekre kerüljeteK. Kell még pár hét, hogy felfogjátok, mit vészeltetek át, micsoda tornyosuló rágalom nyílt ketté, szabdalt volna föl, mint égi olló, ha nincs veletek a gondviselés kegyelme. Az ellened folyó ügyeket bűncselekmény hiányában lezárták, az ellen-drukkerek jó esetben ledöbbennek, hogy milyen erős félrevezettségben gondoltak rólad bármi rosszat, a többiek bundát fröcsögnek, vagy meglapulnak, mint szar a fűben, hisz rágalmazásért még erősen megüthetik a bokájukat.

Így éltek, belátva és nem mérlegelve többé, nagy átalakulással a lelketekben, máglyára állítva, de még az utolsó pillanatban lerángatva onnan, megpörkölődve, kormosan és kisemmizve. A kislakásban minden szakmunkát átgondolsz, valójában képes vagy konyhabútorokat felszerelni, átszabni, ha valami oknál fogva nem stimmelnek a méretei, újraszabod világodat. Teherautókat vezetsz, bútorokat pakolsz, számot vetsz, hogy mennyi idő maradt mindent mégiscsak újrakezdeni, határidőre dolgozol, hiszen a kaución túl a kölcsönautóra 24 órás bérleti díjat fizettél. ■■■

konyhabútor

konyhabútor

konyhabútor

konyhabútor

tyúkszem

kinek a tyúkszemére léptél,
 hány vétlen mondat szólt ellened.
 hová adtad a voksodat akkor, kértél-e
 sőt, borsot szigorú csöndű ebédeken.
 melyik nőre vetettél szemet, hálót,
 életidőt. szabad volt-e álldogálni ott,
 vagy ki tartott, és mire számot, lesből
 vadra várva, míg te csak fütyörésztél
 céltalan. hány alku maradt el, mennyi
 térdhajtás, tapintat. jobb lett volna
 mindenért sorba állni, és talán az isten-
 telenek is hagyták volna a lánnglelkű
 hülyét, itt helyben, egy darabig
 írdogálni. ma összecuklasz akár
 egy szótól, hogy becsöngetnek hozzád,
 előre rettegsz. elég lesz mostmár
 a kegyetlen hóbertből, ahogy lesz,
 legyen. sósperec az önkény, gondtalan
 láb tapossa porrá, ami a bajból megmaradt.

hősiesség megrontója

hősiesség megrontója
 a büntudat, bátorságodé
 a komplex körülmények.
 mindegy, ha ártatlanságod
 éjig ér, földre ránt a gyűlölet
 vagy más csoportos érdek.

a névtelenség védelmező
 köntös, papucs helyett
 biztos otthon a csoszogás.
 mindegy, hogy háziúr
 vagy hívatlan gondnok,
 teádban a gaz, cukros-
 lében forgó kecskedarázs.

a versírás perverz dolog
 vagy inkább csak bizalom kell
 hozzá. akit szeretnek, ritkán
 szorong, verset ír, míg oldódni,
 viccet mesél a tompa acsarkodás.
 többnyire a súgott szöveg kell,
 nem a gázfűtött lakás. erkölcs
 vagy ihlet, ki mire lát, névre
 szólóan érkezik siker vagy
 a múltékony megaláztatás.

főzés

ízesítés örömeivel sózott ma a lányom,
hagytam a konyhát, hogy végre csatatérre váljon.
mire az anyja hazajön, vasárnapi rend lesz,
jótett helyébe az ebéd, kanál a leveshez.
egyébként öröm, hogy főz ránk, hogy értünk és nekünk,
kár hogy nem lesz új családként többé kisgyerekekünk. –
így tedd rá a fedőt –, épp most súgva magyarázom,
mire itt kell hagyni mindent, hitel sincsen a házon...
kár hogy úgy megyünk el mégis, nem kis adóssággal,
ami marad, nem mosatlan, emlék a családdal.
rágalmak után, nah, jól van, végre tiszta lettem,
vajon szerethetnek-e így, akiket szerettem?
veszteségeinknek csendje, felnőtt csendje marad,
levesben a tésztát együtt nézzük, ahogy dagad.

■ **Kürti László** 1976-ban született Vásárosnaményban. Költő, író. A *Vörös Postakocsi* folyóirat versrovatszerkesztője. Könyvei: *Félszavak* (1999), *Akvárium* (2003), *Alkalmi otthonok* (2007), *Testi misék* (2012) a csalásról (2017), *Ahogy én öleltem* (2020), *Apajegyek* (2022).

Nem túl gazdag mintázat

ha térképen kirajzolnánk
kettőnk közös útját
a tér hálózatában
nem túl gazdag
mintázat lenne az eredmény
először is ott a rengeteg fel-lelépcsőzés
a mi osztályunk órái általában
a másodikon voltak
a ti óráitok általában az elsőn,
így én feltűnően
gyakran jártam fel és alá
a második és az első emelet között
legalábbis osztálytársaidnak feltűnt
mert az idéetlen lánykák
ki-beszaladgáltak az osztálytermetekből
hogy lássák, az a kékszemű, szőke srác
már megint arra kolbászol-e
sóvárogva, idéetlenül
úgy téve, mintha csak véletlenül
járna arra, de hát ennyiszor
nem járhat arra véletlen
ha meg direkt, akkor igazán
odajöhetne beszélgetni
milyen idéetlen ez a gyerek
de mégis mindig jön
pedig mégse mond soha semmit
mégse közli, hogy az Ágival szeretne
beszélni
lehet hogy nem is Ági voltál
de a barátnőid időnként kitudskoltak

az osztályterem előtti folyosóra
hogy véletlenül arrajárva
véletlen rád pillanthassak
láthassam a kivörösödött arcodat
a kisgyerekes frufudat
a kisgyerekes szemedet
és mosolyodat, amibe
azt hiszem, belehabarodtam
ha ugyan habarodás az
ami ennyire idéetlen, céltalan, ügyefogyott
azt sem tudom utólag
hogy jutottam el
a lépcsőn való véletlen fel-lejárástól
addig, hogy szóba elegyedjek veled
hogy meghívhass magatokhoz
hogy nyárelei melegben izzadva
beállítsak hozzátok
és anyukád elnéző tekintetétől kísérten
bemenjünk a szobádba
és ott, a már nem is tudom, miről
folytatott beszélgetés közben
a falat borító Csőrike- és Mikiegér-poszterek
árnyékában omoljon össze nagy robajjal
a szerelmem, melyet nem is tudom
miféle illúziókra építettem
én, aki nagyanyám háborús történeteit
hallgattam és Dosztojevszkijt olvastam
egyszerűen nem tudtam mit kezdeni veled
a lépcsőn fel-lejáró sóvárgással
a friss mosolyoddal

Fotó: Falus Kriszta

a gyerekeségeddel
a korai esküvőnkkel
a gyerekeinkkel, akiknek a frufruját te vágta
én meg eltűrtém
mert akkor már nem tetszett a frufru
megcsaltál egy kollégáddal
mert untad a sznob dumámat
megcsaltalak egy kollégámmal
mert untam a gyerekeségedet
vagy összeértünk volna idővel
te megkomolyodsz, én elkomolytalanodom
találkoztunk volna félúton
csillogó szemmel hallgatod
ahogy Dosztojevszkijről mesélek
együtt nézzük a Mikiegér-filmeket
eljárunk bachatát táncolni, Pho-levest enni
megöregszünk egymás mellett
jegyet váltunk a Titanicra és elsüllyedünk
vele

átkelünk az Egyenlítőn és elesünk
Waterloonál
vízen járunk Jézussal
és kinő levágott fejünk mint a hétfejű
sárkánynak
élve eltemetnek és halva feltámadunk
leszünk egymásnak akik most vagyunk
önmagunknak
megtörténik velünk
minden, ami nem történt meg,
kemó és szalagavató és transzibériai utazás
és víkendtelek-vásárlás és
munkahelyváltás
és krokodilvadászat és bankrablás
és törlesztőrészlet-fizetés és
lottófőnyeremény,
miközben még most is ott lépcsőzők fel-alá
egészen véletlenül
egykori gimnáziumom emeletei mellett.

Hőlégballon

Mind eljönnek, mind eljönnek,
pedig nem is hívtuk őket,
én rád nézek, te rám nézel,
az a kosztüm, ez a blézer...

Mi ez itten, milyen ünnep?
Kapucsengő sose szűnhet...
Szia, drágám, ezer éve,
vonulás van, bizarr ünnep.

Papa fájlalja a hátát,
feltörte koporsódeszka,
hogymegnőtt ez a kis Ottó,
hogyszáradt ez a Pista...

Szemük állásából tudni,
mind rokonok, mert a lutri
vagy a nagy gép úgy akarta,
vér akart így egybefutni.

A vér sok kicsiny patakja
folyóvá duzzadt, egyetlen
lendületben egyesülve
vegülnék el a tengerben.

Itt a tenger, mind eljöttetek,
rázendítnek, énekelnek,
akkor is, ha fahangjuk volt,
Isten együvé terelget.

Becsöngettek, le is ültek
el is lepték mind a házat,
jönnek százan, jönnek ezren,
mégis elférnek, káprázat!

Dédapám ül zongoránál,
ahogy életében tette,
bált rendezett az ifjagnak,
sosem ivott, teringette.

Kiteregette kottáit,
bár ahol van, nem kell kotta,
gyémántporral hangjegy-erdő
írva angyalszárny-lapokra.

Mennyei adathordozó,
nem semmi, kérlek alássan,
a világ összes kottája
egyetlenegy szárnycsapásban.

Az ujjai táncot járnak,
futkározva, mint a mókus,
a ház felszáll: hőlégballon,
olyan forrón zeng a kórus.

Lackfi János 1971-ben született Budapesten. Nyolcvan könyve jelent meg, versek és prózák, fele felnőtteknek, fele gyerekeknek. Negyvenkét kötetet fordított franciából. Évtizedek óta tanít kreatív írást. József Attila- és Prima Primissima-díjas. Zsámbékon él, hat gyermeke és öt unokája van.

Kell egy ország az álmoknak

Élő Csenge Enikő első verseskötete 2024 májusában jelent meg, *Apám országa* címmel, de benne nem is egy országra, hanem egy különleges birodalomra és egy egyedi versvilágra lehetünk. A kötet legtöbb versét sajátos, személyes Isten-viszony lengi be, ami jóval közelebb áll a hithez, mint a vallásossághoz, jól lehet időről-időre felbukknának vallásos elemek is a verssorokban. Emellett a kötet emléklajstrom is, családi emlékképek, tárgyakhoz, helyekhez, szerelmekhez fűződő emlékek villannak fel a versekben. Ezek az emlék-villanások többnyire szabadulásvágy keltette feszültséget idéznek elő. A kötet dinamikáját a különféle viszontagságokkal viaskodó és megküzdő hit, a számtalan változás erőterében álló emlékek és a szabadulás vágya teremti meg.

A kezdet mindig döntő jelentőségű, az első kötet esetében akár sorsdöntőnek is nevezhetnénk, de az *Apám országa* első versét, a „Nálunk senki”-t olvasva aligha merül fel a kérdés, hogy érdemes-e folytatni az olvasást. A nyitóverssel belépünk annak az országnak – vagyis inkább birodalomnak – a kapuján, amely-

Élő Csenge Enikő:
Apám országa
Scolar Kiadó Kft.,
Budapest, 2024

nek határait, azaz inkább háttartalanságát a további versek rajzolják meg. Egyúttal az emlékezés első csomópontját is magában foglalja ez a vers, a gyermekkori szobával, a családtagok halvány körvonaláival, jellegzetes tárgyakkal és a hit és a személyes Isten-viszony első megnyilvánulásával:

„Azt hittem, a meszelt falak az égig érnek,
és ott él az Isten, pontosan
a szobám fölött.
Minden este megnézi
a bábjátékom,
nevet a félcárcú állatokon,
és megvárja, míg elfárad
a kezem.”

Ahogy arról is szó esik ebben a versben, hogy milyen erős a hit közegellenállása és mennyi próbát kell kiállnia, ébredésének legelső fázisában is, amikor gyökeresen más „hitek” hátlójában találja magát: „Amíg a Tüzed Uram, Jézust énekeltem, / anyám hol Buddhában, hol a csillagokban hitt, / az

Olümposzra másztunk imádkozni.”

Vagyis a „Nálunk senki” tekinthető úgy, mint az első láncszem, amelyre a további versek és tematikus elemek harmonikusan felfűzhetők, de úgy is, mint egy indító lökés, amely újtára indítja az emlékek és a gyermekkortól a fiatalokig felhalmozódott témák sokaságát.

A nyitóvers bizonyos értelemben a kötetet kívül áll, ajtót nyit a kötetre, amennyiben nem tartozik egyik fejezethez sem, ugyanis az első, *Apám országában nincsenek parancsolatok apámat egyáltalán nem érdeklík a parancsolatok* című fejezet a kötet első versét követi. Az első fejezet tematikus szempontból a veszteségekbe, kudarcokba sűrűsödik. Ugyanakkor a címadó „hely” jellegzeteségei is alakot öltenek. A témát tekintve nehéz a bibliai „Isten országa”-asszociációt kiiktatni, ám az első fejezetben a parancsolat hangsúlyos hiánya segít elvonatkoztatni ettől. Ebben az „országban” megbánás van, a veszteségek háttérben gyülekező hibákat pillanthatjuk meg a verssorokban, és talán arra gondolunk, lehet, hogy jobb lenne, ha mégiscsak lennének parancsolatok. Azt hiszem, a szakasz utolsó verse („Álmomban eljön a nagyúr”) a legbeszédesebb, bár a veszteségeket és a megbánást főként a korábbiak tematizálják, különösen az „Épp vasárnap” és az „Elhajtás”, mely utóbbi záró sorai a lírai énnel maradó fájdalmas emlékeket és a lélekben megatpadó veszteségeket

is ábrázolják: „[...] arról, hogy mindig kilöki magából a test / ami nem odavaló / te mégis belém száradsz”. A fejezetet záró líra viszont számot vet a hibákkal, szembenéz a megbánással, miközben álom és valóság határmezsgyéjén mozog, ahogy a kötetet nyitó versben képzelet és valóság határán táncolt a gyermeki lírai én. A személyes istenviszony színhelye ez a határvonal, kulcsa a határvonalon való egyensúlyozás. Itt, vagyis az álomban, viszont a „nagyúr” jelenik meg gyermekként, majd ez a róla alkotott gyermeki kép meg is marad, vagyis nehezen felülíratóvá válik, ez veszi el a parancsok élet is, miközben a személyes viszony előfeltételének is tekinthetjük. Ez a kettősség mutatkozik meg az ébren átéltekben, a leginkább istenélményre emlékeztető szavakban és gondolatokban: „azt mondom hiányzol / pedig arra gondolok / nincs igaz a / hogy nem nagy úr ő / csak nagy gyerek / és hiába a szó a parancs / harminchárom év ítélkezést / a jóisten sem tud lenyelni”.

Az első fejezet utolsó sorai, különösen a hiábavalóként ábrázolt szó és parancs a második fejezet (*Apám országában senki sem öl miatt tenné*) felé lendít tovább, egészen pontosan „A halhatatlanok” című vers felé, amely a kötetben fel-felbukkanó szabadulásvágy jellegzetes költeménye, lüktet benne a dac, a kívülállósággal együtt járó harc imperatívusza, a szabadság és a transzcendens hatalomtól való szabadulás eszményképe. Szinte mámoros

szabadság bontakozik ki itt, azonban hamar megsejtjük, már „A halhatatlanok” hangvételéből is, hogy ez illuzórikus szabadság, amit a fiatalságban tomboló düh gerjeszt. A második szakasz további versei pedig a választás, a döntés egzisztenciális kérdését, rétegeit és nehézségeit boncolgatják. Megjelenik a választásokkal járó felelősség, a döntések súlya és az azokat övező bizonytalanság motívuma, valamint az, hogy a döntéshozatal szerves részét képezi az elvesztés, valami(k) vagy valaki(k) hátrahagyása is. Azonban a döntési aktus nem elégséges feltétele a szabadságnak, ebben a szakaszban is újra és újra belép az istenviszony, olyan módon, hogy a szabadság garanciáiként nem a választások tűnnek fel, hanem Isten, aki engedi a szabad döntést, de olykor kereteket is szab ennek, mint például a „Most nem”-ben: „csak gurulunk, mintha isten gurítana, / és mondaná, ezek nem szédülnek, ezek gurulnak, szállnak, / annyira szabadok, / most nem szólhatnak nekik, hogy mindjárt vége.”

Azt is észre kell venni, hogy ebben a fejezetben egyfajta eltolódás, változás érhető tetten a szabadságfogalmat illetően, ugyanis itt már nem a teljes függetlenség és a szabadulásvágy uralkodik. Hanem valóban szabadságról lehet beszélni, amibe bizonyos kötöttség is beletartoznak, akárcsak az a felismerés, hogy a kötöttségek nem feltétlenül jelentenek megkötözöttséget, a hit és a hála felszabadító, a szabadság pedig nem szabadosság.

Viszont sem a szabadság, sem a hit, sem a hála nem olyan adományok, amiket elég egyszer megszerezni, s ezzel végérvényesen el is lehet nyerni. Az istenviszony egyik legfőbb mérföldkövei – amit már Ábrahám története óta tudunk – a próbatételek. Ezeket is magában foglalja a második fejezetet záró vers, a „Még egy napig”, előrevetítve a harmadik fejezet témáját: „kell hogy szorongass / kell a fuldoklás / folyton jól lenni unalmas / különben üres a hála / és kell a hála is”.

Kell a hála, de hogyan lehet hálásnak lenni a csalódások sorozatáért, a kudarcba fulladt szerelmi viszonyokért, amiknek vége szakadt ugyan, de mély nyomokat hagynak? A fejezet egyik legszebb verse az „Anyám szerint”, amiről talán Náray Tamás azonos című kötete jut először eszünkbe, s ez nem is teljesen irreleváns irodalmi kapcsolódás, ugyanis Élő Csenge Enikő versében is az édesanya az, aki a felhalmozódott, mindennapokból kihámozható, többgenerációs élettapasztalati bölcsességeket továbbadja. Ennek két központi mozzanata van, egyrészt a szemekbe írt igazság, az érzések igazsága és a bőrbe kerülő cérna beépülése vagy épp kilöködése: „[...] merthogy anyám szerint minden a szemembe van írva, / így mondta, a szemembe. [...] / anyám szerint magamtól is tudhatnám, / mi történik a cérnával a bőrben, a testben, / hogy bent marad-e, beépül-e, / a hámon keresztül, vagy kilöködik”. A versben végül e két kép egyesül, a lí-

rai én szemében nem odavaló, de mégis odacsomózott cérnaként feszül a régi, már elvesztett, de teljesen el nem múlt szerelem, ennél fogva már semmi sem lesz a régi – a szem sem. A fejezet többi verssora is a véget ért kapcsolatok és a nehezen múlt szerelem (szerelmek) emlékeit morzsolgatja, mint ha valamiféle iránymutató lenne kiolvasni ezekből, de ha van is irány, az végső soron a szakasz záró versben, a „422. dicséret” utolsó versszakában rajzolódik ki: „és gurulok évről / évre valamiért még / mindig feléd”.

A véget ért, de meg-nem-szűnt szerelem képkockáival kezdődik az *Apám országa néha virágba borul* című szakasz is, a fejezetcím ellenére azonban ez nem valamiféle derűt jelent, inkább halvány remény és boldog-szomorú nosztalgia hatja át az itt olvasható költeményeket. Emellett ez a kötet szakasz bizonyos értelemben szintetizál is, felöleli az eddigi témákat, egyszerre hozza mozgásba az emlékeket, ideértve a gyermekkori emlékképeit, a veszteségeket, a hátrahagyott, de nem feledhető szerelmeket, az otthont és annak hiányát, igyekezve az élettapasztalatok mélyére hatolni, bár az okok kifürkészése helyett inkább tanulságok sorakoznak fel a verssorokban. Nehéz lenne egyetlen verset kiemelve bemutatni ennek a fejezetnek a gazdagságát és tematikus sokszínűségét, így érdemes néhány reprezentatív költeményre figyelve áttekinteni ezt a verscsoportot. Az „Álmomban meg-

mutattam a tengert” című vers a szerelem rejtélyes és megfejthetetlen jellegét visszhangozza. Itt a tenger a központi kép, azonban végtelensége csak a lírai énben ébreszt izgatott vágyakozást, a szeretett személy perspektívájából az „iszonyat” jelképe. Így a tenger keltette gyönyörűség közös élvezete lehetetlennek tűnik, de a lírai el-

beszélő álma ezt felülírja: a másik úszik a tengerben, nyakig elmerül abban, ami számára iszonytató. Mégsem a vágyak beteljesülésének boldog hangján zárul a vers, ugyanis ahogy az álomban elmúlt a másik félelme, úgy múlt el – úgyszintén az álomban – a lírai én szerelme is, miután a másik az iszonyat érzésén felülkerekedve gyökeresen mássá vált. Ebben áll a különbség keltette összhang, a feszültség generálta működés és a taszításból eredő vonzás.

Ilyesmit, vagyis ellentétes erőkből keletkező dinamikát láthatunk a „Kétéltű” címmel

megjelent versben is, amely a Sopronhoz mint otthonhoz való menekülő ragaszkodás lírája. Hiány és kötődés, harag és visszavágyódás, keserű és édes emlékek váltakozásának mozgalmassága járja át a verssorokat. Az intenzív érzelmek sűrűsége még azt is megengedné, hogy ez is egy szerelmi líra legyen, egy megromlott, félig elvesztett kapcsolat verse. Erre erősít rá a „Félúton” egyik képe is, ahol a szeretett másik felé vezető út egy ponton „hónvány”-ként jelenik meg. A fájdalmas, de tanulságokkal teli kötődés a kapcsolódási pont. A IV. fejezet fő témáját a felnötté válásban lehetne meghatározni, annak reményeit, fájdalmait, tanulságait és az őszinte szembenézést sűríti magába. Ennek a témának emblematikus verse a „Falgöngyölítés”. Itt egymásba fonódik a gyermekkori „autópályás szönyeg” végleges felcsavarása és a múlt fonalának felgöngyölítése. Érintkezési pontjuk a jelenbe érkezés, életleckékkel felvértezten a jövő felé fordulás. Egy új életszakasz határához jut el ez a vers és ez a fejezet is.

Ám ezen a határon nem lép át az V. fejezet sem, hanem folytatja a múlttal való elszámolást. Az *Apám országát eltakarad szembenézés az étellel*, a megpróbáltatások folyamatosan érkező, különféle formáival, a veszteségekkel, a múlt örökségeivel és a gyásszal. A „Sum” a kötet egyik legérdekesebb és legmerészebb darabja, a kíméletlen kritika – és önkritika – verse. Egyes szám második személy-

ben szól, számonkér mindenféle gyarlóságot, de olyan módon, hogy a fenyegető kérdőre vonás sorait Krisztus történetét mesélő verssorok szakítják meg. A fejezetet – legalábbis tematikáját tekintve – mégis leginkább a „Kimarad” tükrözi. Ez a szüntelen tanulás, az élettapasztalatok lírája, ami végső soron az élet megtanulhatatlanságával néz szembe, jobban mondva azzal, hogy élethoszsig kell tanulni elveszteni, jól lehet „tudjuk hogy elveszteni könnyebb / mint megtalálni”. Az egyes szám második személyű, önmegszólító – és persze az olvasó öneszmélését is serkentő – vers a kudarc képével zárul, a veszteségekből való tanulás és a veszteni tanulás folyamatossága éppoly kudarcos, mint amilyen szükséges. Meg lehet tanulni „szebben”, jobban és „bölcsebben” élni, ez siker, végül győztesen nem lehet kijönni a veszteségek játszmaiból, az életből, talán a túl sok tanulás és „megtanulás” épp a megéléseket nyeli el.

A záró szakaszban két olyan verset is találunk, amelynek középpontjában az „apa” áll, a „Nem fiú” leíró jellegű, képzetársításokat halmoz, hol szép és harmóniát sugárzó, hol meglepő, megbotránkoztató, ijesztő, hol pedig merőben hétköznapi képekkel festi meg az „apa” alakját, ez az ábrázolás félúton van az absztrakció és a valós személy között. Az „Első madarak” az „Apám” megszólítással kezdődik, önvallomásra emlékeztető monológ formálódik a verssorokban, amelyek választ nem is várnak,

de szükség volt egy megszólítotttra. A szakasz zárását a fejezet utolsó három verse kovácsolja egységbe, a „6/1”-ben az életbe folyvást betolakodó elmúlás ismétlődése által ébresztett félelem dominál. Az ismétlődésben pedig megint a személyes istenviszony motívuma tűnik fel: „én például félni tudok a legjobban / mondjuk attól hogy ez már így marad / hogy lesz este és lesz reggel / sötét és világos / fagyok és égető meleg / és látja / persze / látja hogy ez jó / de arról mindig elfeledkezik / hogy engem is megkérdezzen”. Az „Álmomban fekete víz csorog” valamelyest hátrahagyja a félelmet, a teljes szabadság lehetősége okozta reszketés veszi át a helyét, a fekete víz mélyére való dolgok utáni vágyakozás uralkodik el a lírai én gondolatain, ismét előtérbe kerül a szabadulásvágy. A fekete folyó mélyével kontrasztot alkot a „Menetel” mint szakaszt záró vers, amelyben a fény, a fényhez való elérkezés látomásos képei tárulnak elénk, a kudarcok csalódások, fájdalmak, emlékek után „csak a fény marad” – hangzik a záró sor. Az örök élet fényessége?

A VI. fejezet egyetlen, de a kötetnek szép és méltó zárást adó verse és a zárófejezet címe csak erősíti a fenti kérdésre adható igenlő választ. Az *És akit senki sem szeretett az sem hal meg tudod apám országában örökké él* című, utolsó szakasz verse az „Apám országából egyszer küldtem egy táviratot”. A vers, azaz a távirat az álmok birodalmából, vagyis

„Apám országából” szól, vallo más hangján, az eddigi élet kritikus hangvételű összegzése és egy életszakasz lezárása. A távirat, úgy tűnik, kézbesíthetetlen, mintha a túlvilágra szólna, de talán épp innen nyeri az erejét, a nyíltságát és az őszinteségét. Vagy inkább a kötet korábbi, versekben összegzett élettapasztalataiból származik a záróvers megrendítő ereje? Nem tudom, de az egészen biztos, hogy a kötetet nyitó és azt lezáró vers tökéletes keretbe foglalja az öt fejezet költeményeit. Ahogy azt is tudom, hogy a táviratban uralkodó tagadás („[N]incs könyvem”; „[N]em akarok könyvet”) ellenére mégiscsak megszületett ez a könyv, és milyen jó, hogy így történt. Az *Apám országa* egy lírai birodalom, amely álmokból, emlékekből, csalódásokból, fájdalmakból, szerelmekből, kötődésekből és hitből épült. A kötet mindvégig bátor és személyes hangvételű, ám ez a személyesség nem gátolja, hanem inkább katalizálja azt a folyamatot, amelyben az olvasó ennek a lírai birodalomnak az élettapasztalatok révén egyre terebélyesedő határain belülre sodródik. ■ ■ ■

■ **Enesey Diána** (Budapest, 1998) egzisztenciafilozófiával és szépirodalommal foglalkozik, lírafordításokat, recenziókat, kritikákat és tanulmányokat publikál online és print folyóiratokban.

Boldizsár Péter fotója

Hullámok hátán

Földi tartózkodásom rövid története 04

A tenger létéről, s egyúttal a vízi utazás lehetőségéről *Babar utazásának* köszönhetően lett tudomásom. Bár olvasni csak évekkkel később tanultam, a könyv színes képvilága néhány alapvető képzetrel bővítette képzeletemet. Volt benne végtelemben vesző kék víz, sziget, szárazföld, bárna, és persze hajó, méghozzá gőzhajó, három hatalmas kéménnyel, továbbá halászbárkák, kikötő... Az ötvenes évek tágas és derűs francia világa tárult föl benne, aminek néhány valóságeleme később *Hulot úr nyaralása* láttán vált nyilvánvalóvá – a kávéházi körökben divó elborult egzisztencializmushoz képest. Egy olyan kultúrában keletkeztek, amely az óceánnal éppúgy érintkezik, mint a Földközi-tengerrel, a tengerentúli megyeiről nem is szólva.

A hajózás másik meghatározó képét, egy elég különös folyami változatát *A rendíthetetlen ólomkatona* történetének köszönhettem. A könyvben egy boltíves kőhíd alatt, a lezúduló vízáradatban egy papírból hajtogatott sajka látszik, benne szálegyenesen áll a mesehős, rendíthetlensége még akkor sem hagy alább, amikor egy hatalmas vízipatkány bukkan föl mellette, és az útlevelét követeli... Könnyű volt elképzelnem sorsa folyását, már

csak azért is, mert egy hasonló kőhíd ívelt házunk mellett, és alatta a patak ugyan nem zúgott, csak csordogált mély medrében, ám egy felhősszakadás után kiáradt és vize a kertünket is elborította.

A kép sötét tónusai nemcsak a történet borzongató légkörével voltak összhangban, hanem vélhetően alkotója, Jan Martin Szancer élettapasztalataival is, aki lengyel zsidóként élte túl országa kettős megszállását, a soát és a háború borzalmát. Ez az Andersen kiadás könyvészeti kuriózum, nemcsak illusztrációi miatt: 1959-ben jelent meg a varsói *Nasza Księgarnia* kiadónál, magyarul. Kellő összhangban volt a mindkét országban levert forradalmat követő nyomasztó korhangulattal. Amiről sejtésem sem lehetett, ám környezetemre nyilván hatott, és általuk rám is, olyan mélységben, amihez nincs hozzáférésem. De tudom, hogy „az első ezer napunk érzéki benyomásai, amennyiben stabil és strukturált a környezet, a pszichénkben létörömként rögzülnek.” Ahogy ellenkező esetben is, ha „a környezet sivár vagy erőszakos, a gyermek világtapasztalata keserű lesz.”¹¹

Nálunk megvolt ez is, az is. *Stabil és strukturált* volt a ház, egyik végén a lakásunk, a másikon egy osztályterem, s így az idő fo-

lyása is, amit az órák közti szünetek nyüzsgése tagolt. Ahogy a külső tér is, a hatalmas udvar, egy körülkerített és egy nyitott kerttel, a tulsó végén fészter, disznóól, a kapu mellett kerek kút, fölé nyúló diófával. A tágabb környezet sivár és erőszakos mivolta közvetlenül ugyan nem, áttételesen nyilván annál inkább érvényesült, mivel esetemben ez az ezer nap '57 tavaszától '60 teléig terjedt. Amikor is terror dúlt, bebörtönzések, akasztások zajlottak. Ami aligha enyhítette felmenőim szorongásait, ahogy a köztük amúgy is meglévő feszültségeket sem. Korábban ugyan már majdnem mindenüket elvették, ekkor a változás reményétől lettek megfosztva.

Ilyen kikötőből indulva aztán a kellően megalapozott kedély árapályának hullámaiban hajóztam sokáig az élet vizén.

Hajóépítés

A hellén hajósok hányattatásairól szóló eposz jóval később került képbe. Az *Odüsszeiát* csak az *Ürodüsszeia* után, felnőttként ismertem meg. Pedig leleményes Odüsszeusz alakja és a hajózás alapvető kultúránk alakulásában. A hajóépítés évezredek át a csúcstechnológia, a kezdeteitől fogva egyre kifinomultabb, találékonyaságot és tudást kívánó mesterség. Ami egy ideje, más szinten, az űrhajózás technológiájában folytatódik tovább.

Az antik művészet mesteri darabját a nicosiai Ciprus Múzeumban láttam közléről (pontosabban: a másolatát, mert az eredetit, Észak-Ciprussal egyetemben a türkök elorozták): a félbevágott kókuszdiót formázó hajótesten szinte nem volt derékszögű illesztés, minden szegletében a hullámokról évezredek át szerzett hallgatolagos tudás érzett.

A távoli tengereknél jóval közelebb eső vizetekhez korán közel kerültem, és a hajóépítésbe is elég korán belefogtam. A házunk mellett nyíló mellékutca földútjába esős időkben a traktorok széles kerekei mély és hosszú barázdákat vájtak. Az olykor hat-nyolc méteres

mélyedések aztán megteltek vízzel, és alkalmat adtak arra, hogy saját készítésű hajóinkat vízre bocsátva kalandos tengeri olvasmányaink kicsinyített mását megéljük.

Az első időkben ez a legegyszerűbb vízi jármű, a könnyen összeeszkabálható tutajok voltak, amiket könnyű fából vagy a halastavak mellett növe nából készítettünk. A hajótöröttekről szóló történetek útmutatásai nyomán árbóc és vitorla is került rá. Inentől kezdve már nem volt megállás, a környékbeli kiskorúak körében kitört a hajóépítési láz. Mivel a falusi házak eleve önellátásra rendezkedtek be (a szolgáltatások pedig nemigen szerepeltek a szocialista tervgazdaság üdvrendjében), az anyagok és szerszámok széles köre állt rendelkezésünkre. Így aztán a fészterekben vitorlás hajók épültek; a deszka alapra emelt lécek alkották a hajótestet, az árbócok pálcákból, a vitorlarudak nából készültek. Egy idő után kisebb flották jelentek meg a hosszú pocsolyák vizén; a fejlődő kézügyesség és a növekvő versengés egyre tökéletesebb modellekre és szabályos ütközetekre vezetett. Legnagyobb hajóm egy félméteres, háromárbcos vitorlás volt, melynek fegyverzetét rézágúféleségek képezték. Ezek gyufafejekkel megtömött – akkor még rézből készült – golyóstollbetétek sorából álltak, amelyek gyújtás után rakétaszerűen repültek, és egyszer az egyik – merő véletlenségből, mert célozni nem lehetett velük – el is talált egy ellenséges hajót.

Sejtelmes vizek, rejtelmes szigetek

A lázas hajóépítést olvasmányaink táplálták, Robison Crusoe, a tutaj- és hajóépítő története, amit először ugyan tévében láttam az utca összes gyerekével együtt, Fűzvölgyiek készülékének tövében kuporogtunk, mert máshol a hatvanas évek közepén még nem volt távolbalátó. Később többször el is ol-

vastam, utoljára felnőttként, eredetiben; ki-derült, hogy egy teológiai traktátussal kezdődik, amitől a szocialista könyvkiadás – anynyi más mellett –, megóvta az ifjúságot. Ezt történt Herman Melville nagy regényével, a *Moby Dick*kel is; az „ifjúság számára átdolgozott” változatban kicsontozták a könyvet, a történetre lecsupaszított szövegből a tengeri távlatok szemlélésének leírásai éppúgy hiányoznak, mint a közben felmerülő gondolatok, így az is, hogy *a víz és a meditáció mind-örökre összeházasodtak*.

Így aztán képzeletben egyre gyakrabban szálltam hajóra. A legjobb társaság, akikkel együtt mentem, léghajóval kelt útra, majd a *Rejtelmes szigeten* szenvedett hajótörést. A kalandos történetet háromszor olvastam. Egyszer egy enyhe betegség alatt ágyban, egy nap alatt, az elejétől a végéig – a *gyorsolvasásról* még nem lévén értesülve, vélhetően a már ismert tájleírások és egyéb érdektelenebb részletek meglapozásával. Jóval később követtem Nemo kapitányt sokezer mérföldnyi utazásán a tenger alatt. Hajója, az elektromos hajtású *Nautilus* ma is majd minden szempontból, helyénvaló. Jules Verne (magyar neve Verne Gyula) követte korának tudományos és technikai fejleményeit, így írói képzeletének extrapolálási gyakorlatai elég helytállóan bizonyultak. Ahogy a tömeg-társadalmak kibontakozásával kapcsolatos mélyes, tengermélyig terjedő averziója is, amellyel hősét alaposan felruházta.

A Magyar Tengeren

Motorcsónakkal először a Balatonon mentem. Nem vízirendőrök vittek, hanem a barátaink nyaralóját bérlő német családdal – a hatvanas években még ilyesféle szabadosságok is megeshettek. Ők hozták magukkal a szélvédővel és kormánykerékkel rendelkező méretes hajót, amihez hasonló járművel nálunk elég kevesen rendelkeztek. A vízben nem fenyegetett sűrű forgalom; aki vezette, a Sebesség Herce-

gének érezhette magát. Más szabályok között éltünk, és a tájak és a partok is másként festettek. A Siófok felé vezető utat csaknem végig jegenyefák szegélyezték. Széplakon, ahol a tóhoz közel laktunk, szaggatott homokos fövény alkotta a partot.

Vitorlás hajóval először az átelleses partról szálltam vízre. Barátaink kis F 16-os hajójával mentünk, a hajózásnak ez a módja különösebben nem nyűgözött le. Amiben erősen közrejátszott az a körülmény, hogy akkoriban szinte minden nap vízre szálltam és vitorláztam – bár ez nem hajóval, hanem szélszörffel történt, amelyen a vitorla nem a hajótestből, hanem egy jóval kisebb műanyag „deszkából” ágazott ki. Magamtól aligha kaptam volna rá; egy alkalmi munkalehetőségnek köszönhetően sajátítottam el az alapfogásokat, hogy kölcsönzőként dolgozva legalább mutatni is tudjak valamit. Elég gyorsan elsajátítottam a kezelését – diplomát is kaptam róla –, majd tanítani is elkezdtem.

Miután két szezonon keresztül dolgoztam a tihanyi parton, valamelyest megismertem a széljárásokat, az áramlást, a hullámlás természetét. A második nyáron már elég haladott szinten szörföltem, és már csak a viharokat követően szálltam vízre, amikor a szél elég erős és egyenletesen fúj, és a parttal párhuzamosan haladva a legjobb szögben fogható be a vitorlába. Amikor így, majdhogynem merőlegesen áll, a bumjánál fogva mintha falba kapaszkodna az ember, oly stabil. Persze a legcsekélyebb mozdulattal változhat a dőlésszög, az irány, a sebesség, sőt, a magasság is – amennyiben egy hullám hátán felszáll, vagy egy váratlan légörvény nyomán a vízben találja magát a szörfölő.

Az elkerülhetetlen esések és egyéb nyűgök ellenére az ilyen szárnyalás eksztatikus; a víz fölött, az ég alatt száguldó test teljes felületével érintkezik a léggel, kiélezett érzékek intenzitásával halad a térben.

Amikor harminc évvel később az Adrián a háziak fiát láttam kínlódni egy szörfvel a vízben, megmutattam neki az alapfogásokat;

ezekre még elég jól emlékeztem. Ám amikor kölcsönadta, csak egy fél óra küszködés után tudtam vele megindulni. Igaz, közben a deszka kisebb lett, a vitorla pedig nagyobb, és az idő is múlt fölöttem...

Vitorlázni azért a Balatonon is jól lehet, sőt, talán jobban is, mint a tengeren. Legáltalában úgy tűnt, amikor Ábelrel mentem, aki megmutatta ősei nyaralóját, ahonnan a Badacsonyt látta a túlpartról, és ahonnan a víz, a vulkán és a végtelen fotográfiáin is szemlélhetővé vált.² A tó közepén, kioldotta a vitorlát, majd kinyitott egy rekeszt, és elővett a hajósok italát, egy palack rumot, majd *more Diplomatico* üritettük poharainkat.

Folyamok, tengerek

Rendes hajóval először a Rajnán mentem, ronkokkal; akkor kilenc éves lévén, a hajótól éppúgy el voltam varázsolva, mint ahogy a legendás hajósok lehettek elvarázsolva a hosszú haját fésülő Loreley szépségétől, a később róla elnevezett szikla alatt, ahol el haladtunk, és ahol a folyó örvényei régen sokak halálát okozták.

A Dunán csak jóval később szálltam vízre, Pozsonyba mentünk párommal: a szárnyashajó, amivel a vizet hasítottuk, a *Sirály* nevet viselte, de ahogy menet közben vízalatti „szárnyaira” emelkedett, sokkal inkább egy repülőhalhoz, semmint vízimadárhoz hasonlított. Mentünk volna még egyszer, Bécsből hazafelé, ha a hosszú S-Bahn-út miatt nem késünk le; így már csak láttuk szép, széles ívben kikanyarodni a folyó közepére...

A harmadik nagy folyam a Temze volt, amelyen egy menetrendszerű járással Greenwich-be hajóztunk ki, hogy megnézzük a tengerészeti múzeumot. Az *Embarkmenttől* indultunk, a Tower-híd alatt át, a Canary Wharf mellett el, ahol a raktárokból átalakított lakások egyikében laktam az *Ezredvégi* időkben.³ A parton utunk egy antikvárium mellett vezetett, amelyben a padlón is halom-

ban álltak a könyvek, ott találtam a legjobb hajóskönyvet: *Ship. 5000 Years of Maritime Adventure*, amit a múzeum adott ki.⁴

A *National Maritime Museum* a legnagyobb a maga nemében, az évszázadokon keresztül legnagyobb flottával bíró tengeri hatalom esetében ez magától értetődik. Amiről nemcsak az Egyesült Királyságban lehet tapasztalatot szerezni, hanem Máltán is, ahol a hajózási múzeumot az egykori brit *Királyi Tengerészeti Pékség* épületében alakították ki... Az emeletes épület méretével is mutatja Málta jelentőségét a birodalmi hajózás és haditengerészet történetében; az utolsó háború idején a Royal Navy szilárd „anyahajónak” számított.

A legnagyobb hullámokkal is Máltánál találkoztam, amikor a másik szigetre, Gozóra keltem át a neolitikus sziklatemplomot látni. Viharnak ugyan nyoma sem volt, de az erős szél, és a két sziget közti áramlás folytán a méretes komphajó olykor elég hevesen hánykolódott a hullámhegyek és -völgyek között.

A hozzám legközelebb álló tengerre először egy hajózásbán gyakorlott tengerészíróval mentem: *Kalózik, bálnák, tengerek* nyomában, Dékány András kalandjait követtem képzeletben a dalmát és olasz partokra, aztán az azon túli vizekre. *A fekete herceg*, a zenggi uszkók ivadékai mellett kezdődő kamasz fantáziáimat Gabriela Malatesta alakja is erősen foglalkoztatta.

Adria tengernek szirénjeit közelebről csak jóval később ismertem meg, attól kezdve viszont egyre gyakrabban, évről évre hajlottam látni, hallani és élvezni hullámaikat.⁵ Először gumicsónakkal veztem át a Novi Vinodolski előtt fekvő kicsiny szigetre. Ezt követően a túlsó parton, Velencében családostól szálltunk vízre, vaporettóval. Évtizedekkel később, amikor Martinoval hajóztunk be *Veneziába*, ahogy haladtunk a vízbusszal a Canale Granden, ő egy opera nyitányában érezte magát, nekem egy Claude Lorrain kép, a *Sába királynőjének behajózása* ötlött eszembe. A Földközi-tengert évszázadokon keresztül uraló városállam hajóit aztán nagy szám-

ban láttam a *Museo Storico Navale* gazdag kiállításán, restaurált régi bárkákat, hatalmas munkával készült modelleket, gályákat és vitorlásokat festett és márványba faragott képeken. Mivel a képtárakba nem lehetett bejutni, vettem egy bérletet és naphosszat hajóztam a szigetek és félszigetek között a venlencei vizeken.

A tenger túlsó partvidékének szigetvilágában majd minden évben vízre szálllok, a házigazdánkkal hajozunk át Krapanj szigetére. Közeledve a túlparti halászfalú házainak sorához, kikerüljük a zátonyokat, befordulunk a ház kikötője felé, a feltárul fenyők között a fenséges temporális paradicsom.

Tomislav egyszer elhívott bennünket vitorlázni, környező szigetek egyikét vette célba, ezekből van jónéhány, de a közben támadó szélvihar miatt vissza kellett fordulnunk. A szomszédos lakatlan szigetre így aztán Tibor motorcsónakjával jutottunk el, aki ott is hagyott bennünket egy időre, így aztán rövid robinzonádban is volt részünk.

A Magyar Tengeren a legkellemesebb útunk a szigligeti kikötőből indult. Lili lányommal mentünk, és több túlparti település érintésével mintegy kétórás utazás után Zamárdiban szálltunk ki. Akkoriban – ’92 nyarán – még a Balaton hosszában is volt hajójárat, nemcsak keresztben, továbbá az Utasellátó kedvességéből kávé és *Javaanse Jongens*, társaságában lehetett szemlélődni. A *Jávai ifjakról* elnevezett holland sodródohány borítóján tényleg jávai ifjak látszottak, nem a megszokásos otrombaságok. Így könnyű volt elképzelni a kirándulás folytatását a Kínai tengeren...

A MAHART⁶ hajói azokban az években – ahogy a megelőző évtizedekben is – nemcsak a Magyar Tengert, hanem a világtengereket is járták. Bár a vízi járművek száma a vizek méretéhez vetve elég nagy aránytalanságot mutatott: a szocialista nagyvállalatnak számos hajója volt az ország vizein, a tengerek hullámaint csak két magyar hajó hasította. Másként volt ez a Monarchia fénykorában, ami-

kor a fiumei kikötő folytán a magyar kereskedelmi flotta a portugálnál is nagyobb volt...⁷

Trans Duna

Szívesen mentem volna hosszabb hajóutakra is, melyekről oly vonzó tudósítások sokasága szól. Ha nem is földközi utazásra, de át Amerikába. Egy héten keresztül hajózni át az óceánon; merő tenger, ég, szemlélődés, albatroszok, sirályok, fedélzet, találkozások és társalgások. Ahogy erről Paul Auster önéletrajzában beszámol.⁸ Am mire felnőttem, a földrészek közötti személyforgalom éppúgy véget ért, mint a dunai hajózás. Az óceánjárókhoz képest a mai kirándulóhajók valójában hajótestre épített lakótelepek; egyszer a pireuszi kikötőben sétálva a sűrűn húzóódó háztömbök egyikének néztem az egyiket...

Persze lehet repülni, de nem fogok. (Elég volt a repterek aklaiból, a számtalan karámból, amelyeken keresztül terelnék; kifordul a gyomrom a kommunistakori sorállási kényszerektől, a bezsilipelések elhülyítő hatásától és a fogdai ihletésű vetkőztetések gyakorlatától. Ahogy viszolygással töltenek el a sivár tereket betöltő sietős vagy unatkozó csordák, a klausztrófób technológiai terek, és az egész folyamat, ahogy az élőárut berakodják és szállítmányozzák.)

Hozzám hasonlóan Tibor barátom is szeretett volna *Dunai hajós* lenni, neki is kezdett a megvalósításához a *Faulheit / Restség* projektünk keretében.⁹ Egy német kikötőből készült hajóval leereszkedni, de nem lelt ilyet. Ha talált volna, sem telt volna sok öröme benne, mert a folyó felső szakaszán sűrűn állnak a gátak és az egy-két óránként elkerülhetetlen zsilipelés sem kedvez a szemlélődésnek. Erről eléggé meggyőző a *Trans Duna* című dokumentumfilm¹⁰, mely Sigmaringentől Bogyiszlóiig követi egy uszály útját.

Voltak még más dunai hajózások – ún. sétatúrák hajókon rendezett folyami szalonokkal: először ’86-ban az Örley-kör tartotta felolva-

sással egybekötött találkozóját a vízen, mert a fedélzet valamiféle területenkívüliséget élvezett, nem ért el addig cenzúra – nem kellett engedély hozzá... Kilencventől aztán évről-évre indultak JAK-hajók¹¹; ezeken is olvastak fel szövegeket és mondtak verseket, de nem nagyon hallgattam oda; a javát a hajózás, a találkozások, a társalkodás adta. A csúcs a Magyar Narancs-BBS hajókirándulás volt '92-ben, valóságos ünnepi menet a lap hetilappá válásának alkalmából; órákon keresztül fel s alá a folyón, különféle társaságokon és tudatállapotokon át.¹²

Mentem még egyszer-kétszer menetrendszerű BKV-járáttal, a műegyetemtől a Római fürdőig; nem volt különösebben felemelő. A sok kikötés és a váltakozó partok miatt folyvást forgolódtott a kis hajó és tódultak ki-be a turisták.

Az lett volna igazán jó, ha le lehet hajózni a folyón, végig, és közben jönni, lenni, menni. Mint Ottlik és társai az *Iskolában*: *lassan méltóságos nyugalommal*. Közben *takarékosan végigszívni* egy Memphist, vagy valami mást. És menni a torkolatnál is tovább, oda, ahol a tengerek találkoznak az egekkel... ■ ■ ■

JEGYZETEK

- 1 Boris Cyrulnik: *Farkasokkal üvöltők – Öntudat kontra szolgálzsellem*, Corvina, Bp., 2023. 67.
- 2 Víz, vulkán, végtelen, *MŰÚT* 2021. 11. 29.; <https://tekintettelatengerre.wordpress.com/2022/03/18/viz-vulkan-vegtelen-szalontai-abel-badacsony-kepeihez-tillmann-j-a/>
- 3 *Ezredvégi beszélgetések* – a Magyar Televízióban 1991–2000 között vetített sorozatot Monory Mész Andrással készítettük. Java részük nyomtatásban a *2000* folyóiratban és két könyvben is megjelent. (Kijárat, Bp., 1998.; Palatinus, Bp., 2000.); <https://www.c3.hu/~tillmann/beszalgetesek/beszalgetesek2.html>
- 4 Brian Lavery: *Ship. 5000 Years of Maritime Adventure*, Dorling Kindersley, London, 2004.
- 5 Adrianapló, *Magyar Napló*, 1993. 09. 17.; <https://afolyo.wordpress.com/2010/02/14/hello-world/>
- 6 MAgyar HAjózási RészvényTársaság, illetve ifjúsági feloldásban: MAtrózkod Haját Rángatni Tilos
- 7 Vö. Pelles Márton – Zsigmond Gábor: *A fumei magyar kereskedelmi tengerészet története*, Szülőföld Kiadó, Bp., 2021.
- 8 Paul Auster: *Report from the Interior*, MacMillan, 2013
- 9 Faulheit / Restség; A hétköznap építészeteiben – megszokás, tétlenség, múzsai idő, a MOME és a Braunschweigi Művészeti Főiskola közös projektuma (2007); <https://epiteszforum.hu/restseg-faulheit>
- 10 *Trans Duna I-II.*, színes, magyar dokumentumfilm. 2×52 perc, rendező-operatőr: Somogyvári Gergő, 2015.; https://www.youtube.com/watch?v=apypY9Kqxd8&ab_channel=Somogyv%C3%A1riGerg%C5%91
- 11 József Attila Kör https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zsef_Attila_K%C3%B6r
- 12 BBS-Magyar Narancs hajó (1992), Galántai György felvéte; <https://europakiado.a38.hu/index.php?page=video&id=2003>

Tillmann J(ózsef). A(dalbert). (1957, Bonyhád), filozófus, egyetemi tanár (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem). Budapesten él. Könyvei, írásai: <http://www.c3.hu/~tillmann/>

És akkor Földanyánk, Gaia – bosszút esküdött

Megunta, hogy csak kiszipolyozzák és ő csak tűr. Elöntötte a harag, és megparancsolta a szeleknek, vizeknek, az El Niñonak, meg a még élő áramlatoknak (Golfnak, Labradornak, és a többinek) hogy ezentúl ne kedvezzenek e Föld lakóinak, dolgozzanak össze-vissza, keverjék össze az évszakokat, olvassák el a jégsapkát a pólusokon. Vagyis: tanulják meg a Földlakók, hogy Gaianak elment a türelme, és nincs visszaút a normálba. Parancs jött és engedelmeskedni kell. (Más szóval: hagyják abba a természet-vizek-állatok pusztítását, az óceánok műanyaggal való feltöltését, az atmoszféra elgázosítását stb.) Nem sorolom, tudod, olvasod, a tévé tele önti ezekkel a szemed. Eredmény: semmi.

Magáncella mint büntetés

Földanyánknak az emberiségre mért legfurább parancsa a *cella-státus* lett: Korábban – mondjuk harminc évvel ezelőtt – az emberek még párosával sétáltak az utcán, presszóban beszélgettek, kocsmákban iszogattak, elvoltak egymással, el se tudták képzelni, hogy ne hívják kollegájukat (szerelmüket) élő, testközeli randira. A cella státus most azt jelenti, hogy ki-ki saját szobájában kuksoljon, nincs közös döngölődés egymáshoz, nincs közös kocsmá-

zás, tömegelőadás, váróteremi fecsegés stb. Ül a fenekeden kis lakodban magányosan (ill. kis családdal). Egyedül. Földanyánk így szóla: „élj magadnak lágy ütéseim alatt – szólóban. Tűrjed, káromkodj, ahogy akarsz: mostantól ez nóta járja, nincs pardon meg páf fordulás”.

Felejtém, hogy Földanyánk ezt a büntetést igazából úgy négy-öt éve ötölte ki: jött a Kovid-járvány, maszk és tartózkodás mások közelségétől. Akkor kezdődött a „bezárom az ajtóm, lélek se jöjjön ide vírusaival”. A jónép magára zárta *celláját*, ez az önkéntesnek látszó státus volt Földanyánk egyik trükkje. Megszűnt a társakkal való kötetlen együttlét – maradt bezártság meg a négy süket fal. A *cella-magány*.

De Földanyánknak ez még nem volt elég: Felborította a globális meteorológiát, az eddig megszokott világhállapotot: forróságot rendelt el – 45 fok Celsiust akárhol. Ugyanakkor áradásokat és aszályt, kiszáradt földet, és elöntött városokat egyszerre. Aki a *Kovid-magányt* kibírta, most végképp visszazárkózott cella-magányába. a klímaberendezések árnyékába. (Már akinek van, és ha van, mert még az se boldogít: az ember egy idő után majd meg fullad, de nem mer kimozdulni eme oxigén-mentes védelem alól.

Nem mer, mert kint csak az olvadó aszfalt, vízhiány és tűző Nap várja. A kutyusok, ha

pisilni viszed őket, menekülnek a forró diszk-
övektől, az aszfalttól – „füvet-füvet, árnyékok-
árnyékok” – de ilyesmi alig akad. A blökik csak
hervadt-elégett avart találnak. Gazdi tán kezdi
sejti, hogy mindez az életvilág szennyezéséből
jött rá és kedvenceire. (Nem sejti, csak bosszan-
kodik...) És továbbra is úgy viselkedik, mint-
ha nem történt volna Földanya lázadása: ereszi
a kerozin füstöt a napi százezer légijáratból.
(Egy Boeing 737 káros anyag kibocsátása hu-
szonnyolcezer VW Golf füstjével egyenlő...) De
persze beül több tonnás terepjárójába: sza-
badságnak kell lennie, mondja-gondolja-írja.

Földanyánk persze tudta, hogy a légkondi-
nak, ennek a mesterséges „árnyéknak” a jónép
megissza levét: csúcsgasztásnál a klímából
– Tokiótól Rioig és Milánótól Pestig – elfogy
a szuffa, egyszer csak nincs áram, este gyertyá-
nál nézed a tévét (?) – laptopod süket-néma-
képtelen, a tízedikről nem tudsz lejönni, mert
nem jár a lift, stb.

Egy szó, mint száz: ülhetsz magányosan
háromszoba-hallodban... Földanyánk ítél
magányra, zárkára, *cellára*, vagyis lét-pótlék-
ra. Igaz, tán csak a nagyvárosokban. (Falvakat
eddig még kímélte, habár az odamenekülő
fertőzik az atmoszférát SUV- terepjáróikkal...)

Végre fellázadt Földanyánk és jól kieszelte,
hogy mitől lehet világvége hangulatot bocsa-
tani a tudományt lenéző, mindent behabszó-
ló (tőkés) társadalom-lakókra. És mivel csak ké-
sőbb döntött a büntetésről, annál kiszámítha-
talanabbá tette, hogy a természet a hol-mit-
mikor-hogyan fog pusztítani. Csak ne tudj vé-
dekezni. (Hiába szidják a Meteorológiai Inté-
zetek vészjelzőit, hiába tátognak a zöldpártok,
a természetvédő „lábnyom-kutatók”, nincs
mese: az eddig csak pusztított, kizsigerelt ter-
meszet fellázadt. Földanyánk nem tágít: büntet.

Armagedon?

Nem pusztítással, csak néma fojtogatással, pl.
hőgutával, oxigén-hiánnyal – mert Földanyán
az esőerdők ledózerolását (ld. az Amazonas
környékét) is rossz néven vette... Kegyetlen,

mert számtalan adu van a kezében: a tengerek
vízszintje csak emelkedik, igaz, hogy Velencét
már évtizedek óta önti el víz, de most durvult
a helyzet: a pihenni vágyó tehetős ember fel-
száll privát gépére, nyaralni repülne. Ám mire
megérkezik a Seychelle-szigetekre, ott már csak
a pálmafák csúcsát találja, leszállni sem tud gé-
pével, a szigetet benyelte az Óceán.

A sornak itt még nincs vége: Riót vagy Bos-
tont fenyegetik a cunamik, a Fukusimában
atomkatasztrófát okozott a vészes áradás. Köz-
ben meg majd minden fontos nyersanyag eltű-
nik: ám leelőbb nem az olaj fogy ki a világban,
hanem az ivóvíz*: már ma kétmilliárd ember
szenvet szomjúságtól, mert nincs mit inniuk.

A bölcsészkar hallgatói WC-ajtáját – hiába
sikálják le hetente – újabb és újabb graffitik-
kal díszítették. Hadd citáljak egyet: „Ha már
minden állatot kiirtottatok, ha minden fát ki-
vágattok, minden vizet megfertőztetek, mit
fogtok enni? A PÉNZ nem ehető...” *Match-
point* a firkálóknál.

A vortex-hatás

Vortex egy tölcser- és szigetszerű óceáni kép-
ződmény. Hulladékból, műanyag palackokból,
poliészter bútordarabokból rakódott össze. Be-
lölük kettő is van az Indiai Óceánban: átmé-
rőjük kb. 10-15 kilométer, de felszíntől lefelé
tíz-húsz méter tömény műanyag szilárdult már
szigetté. És telítődik napról napra.

Nem is ez a baj, hanem az, hogy a halak,
madarak rászállnak e kiterjedt szigetre és csipe-
getnek belőle, ételnek nézik és *megeszik* e mű-
anyag darabokat. Hallgatóimnak egy albatrosz
boncolt képét mutattam óráimon, a csodás ál-
lat, azaz egy (holt) madár, Albatrosz gyomrá-
ban csak műanyag volt, és éhen halt, mert azt
hitte e jóllakott.

Sajnos nemcsak az albatrosz (és más hal és
madár pusztul el e „sziget” mikro-műanyagá-

* On March 22, 2021, the official World Water Day, the Agora of the inhabitants of the Earth is launching a campaign to fight for water-as a global public-good

tól.) A napfény hatására a műanyag nem bomlik le, hanem mikro- részecskékre esik szét, és ezek a mikródarabok ma már belejutnak az ember által fogyasztott vizekbe is. (Ne kérdezd hogyan...) Hasonlóan ahhoz a rémséghez, ahogy a felrobbant fukusimai atomerőmű hűtővizét a japán parton beleöntötték a Csendes-óceánba és San Franciscóban *nukleárisan fertőzött* halakat fogtak ki... Na jó, ez Amerika, de ha Karácsonykor a család összedob egy nagy vacsorát, és lazacot vesz a Nagycsarnokban és sütve ünneplik, mert az isteni finom hal. Csakhogy, ha nagyítóval nézed piros húsát kis fehér pontokat találsz: mikro-műanyag már e csodahalba is belemászott. Éljen a halálösvényen.

Földanyánk ezen a *vortex-hatáson* bősziült fel: mikor látta, hogy lelkes kísérletezők, hajók, bűvárok, hálók hiába kísérleték e forgó szemétszigetek felszippantásával, a két óriás-vortex csak nőtt tovább. Nos, akkor elfogyott Földanyánk türelme, világvégét suttogott, és lecsapott.

A ritka fémek és a permafrost

Földanyánk azt is látja, hogy Alaszkában – a közösségi tiltakozások ellenére - belefúrnak az szűz, sarkvidéki földbe (olajat szívniak...), ugyanezt látja Szibériában is, ahol ráadásul *olvadni kezd a permafrost*. De, mint Marxtól és Thomas Pikettytól tudjuk, a tőke megállíthatatlan, ha profitmaximálási lehetőséget lát, bármibe belevág. Ráadásul a Sark-kör Szibériája nikkellel, gyémánttal, arannyal, de ennél is fontosabb: *ritka földfémekkel van** tele (Ezek ritka fémek az okos telefonhoz, gyógyászathoz, repülőgépgyártáshoz, de még inkább a *digitális technológiához* nélkülözhetetlenek. Persze a legtöbb, legértékesebb ritka földfémek (RFF) Kínában találhatóak. Ezért aztán fellángolt a harc: kinek van több a Föld eme aranyából? Mert akié a földpát – azé a jövő.

* Néhány kulcsfontosságú ritka fém felhasználási terepe: chip-gyártás: Gallium, képernyő-laptop: Indium, rakéte technika: Niobium, atomreaktor: Zirkonium, jet-gyártás: Scandium, kondenzátorok: Tantalum kell.

Ezért csatázik Oroszország, Ausztrália, Kína és Dél-Afrika – újabban: Norvégia – a földfémekért: akinek több van belőle, az lesz a világ ura. Oké, csakhogy az emberélet is drága és bányászásába (következményeibe) belehalunk. A bipoláris depresszió egyik fő gyógyszere még ma is a lithium (amit gyerekmunkások bányásznak ki a sárból Afrikában...) Nos, Földanyánk ezt az esztelen csatát látja, ezért hívta színpadra a *nemezist*...

By the way: a permafrost olvadásával a gyerekeknek szánt videók örvendeznek: találtak egy jégbe fagyot, többmillió éves dinóbébit, génállománya alapján talán feltámaszthatnak néhány őslényt – hurrá! Csakhogy a permafrost fellazulása a légkör fertőzésével jár. A kiszökő metán tüdődre megy. Így aztán Földanyánk vezényli ezt az amerikai-orosz, kínai és ausztrál csatát: azaz kopásolja már az emberiség számára a csendes halál útját.

Mert ravaszcspadát állított: a ritkafémek, a rakéták, okostelefonok, meg az IT és kvantumszámítógép kulcselemei. Sőt, az orvosi műszerek innovációjának is legfőbb alkatrészei – mindez csodákkal kecsegtet. Az emberiség – hm a gigatőke – lépre megy, mert e csodák árát, a Földanyán kívül senki se tudja még: *mibe kerül ez a csoda?*

Földanyánk, a Gaia mindezt tudja és kisujjával ráküldi a világnépségre a végtelenített monszun zuhatagokat, a földcsuszamlásokat, gátszakadásokat, éhínséget, új vírusok tömegét. A Föld, a Gaia lakóhelye pár száz vagy ezer év múltán *az emberiség nélkül* is forogni fog majd tengeren, ő tehát nyugodt. ■ ■ ■

Almási Miklós (1932) az ELTE és a Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet professor emeritusa. Érdeklődési köre: filozófia, drámaelmélet, a társadalom habitusának kutatása. Oktatóként esztétikával és gazdaságelmélettel foglalkozott, legutóbbi könyvei: *A szerelem lehetetlensége*, 2012, *Pisztoly a könyvtárban*, 2019, *Ami bennünk van, a lélek a digitális kor viharában*, 2019, *Közeli jövőnk és a távoli jelen, A digitális társadalom kritikája*, 2021, *A tudás örömetől a szellemi vaksáig*, 2024.

„Ott állok én is a csatában / Katonáid közt, századom!”

Petőfi mint a 19. század költője

Petőfiről az él a köztudatban, hogy ő volt a 19. század költője, azaz: a 19. század költője: ez ő. S nem egészen jogtalanul; nemcsak hogy benne élt a 19. században, hanem nagy hatású versben propagálta is saját korszerűségét, sőt: nyilatkozataiban is hangsúlyozta tizenkilencedikszázadiségét: „Ilyen e század, s lehetek-e én másforma? én, századom hű gyermeke!”¹ Persze tudhatjuk, hogy e felfogás a korabeli romantika nagy divatjának áramában uralkodó volt (a harmincas években a nagy sikerű francia író, Alfred de Musset annak a regényének, amelyben félig-meddig önarcképet szándékozott rajzolni, azt a címet adta: *A század gyermekének valómása*²; Petőfi egyik ideálja, George Sand pedig úgy nyilatkozott ugyanakkor, 1836-ban: „Századom gyermeke vagyok, és bennem fáj minden fájdalom, osztoztam minden tévedésében, s ittam minden élet- s halálforrásából”³ – a példák még sokáig folytathatóak lehetnének); s a jelentős elvbarát költő, Eötvös József is azt hirdette ars poeticájában: „Kit nem hevít korának érzeménye, / Szakítsa ketté lantja húrjait!” (*Én is szeret-*

ném..., 1846). Sőt, Petőfi legszűkebb baráti köre is abban a lázban égett, hogy mindaz, amit tesznek vagy tenni akarnak, a század szellemének, akaratának, követelményének a kifolyása; e baráti kör jelentős teoretikusa, Sükei Károly szinte programként határozta meg a korhoz való „hűség” kétségbevonhatatlannak tűnő igényét Petőfiék lapjában: „Mi a legújabb jelenkor gyermekei vagyunk, és szeretjük azt bűneiben is. Mert úgy vétkezni, miként a jelenkor gyermekei tudnak, csak a szép hellén világ dicső istenei valának képesek... Szeretjük pedig a jelenkort rontva teremtő irányú romantikájával; szeretjük szabadszelleműségét [...] szeretjük filozófiáját [...] Kezdetben vala az ige, mondja az evangélista; kezdetben vala a szerelem, mondja korunk legnagyobb lángelméje; kezdetben vala az akarat, vagy ha magatoknak jobban tetszik, a tetterő, hirdetjük mi”⁴; a kör másik tagja, Lauka Gusztáv pedig rajongó ódában írja le és dicsőíti a megszemélyesített 19. századot, összes ellentmondásával együtt: „Nagyszerű és csodálatos, / Szép, majd rút, és utálatos, / Most erényes, igaz, nemes, / Örök áldás-

ra érdemes [...] Ha hont, s népet megmenthetett. / Elve szilárd, megőrzi azt, / Bár fejénél bakó viraszt; / Majd gyáva lesz, félénk, remeg, / Önnön hitét sem őrzi meg [...] / Lelke minden nagyért hevül, / A szép- s jóért fellelkesül, / Teste nem tartja fogva őt, / Csodálja a szellemerőt, / S mit az ész teremt, s felmutat, / Felfogja a szív, s gondolat [...] / Illy tarka, illy változatos / Viharként zajos élete, / Több századot körébe von, / Jövőt keres tekintete, / Míg teste a földön csúszik, / Lelke fel égfelé repül; – / *Nagyság* mindenben jelszava, / *Haladást* hord szövetségül”⁵⁵.

A 19. század első harmadában azonban a magyar költészet értékpreferenciáiban a múlt dominanciája figyelhető meg (gondoljunk csak Berzsenyi, Kölcsey nagyszabású vízióira), s ez a tendencia még a fiatal Petőfire is nagyon erősen hatott: egyik versében egészen odáig is elment, hogy saját korának világától minden értéket megtagadott, s csak a történeti múltra vonatkozó nosztalgiáinak adott hangot: „Vagyok henyelő század gyermeke, / Hol megdaldolni méltó tárgyam nincsen [...]” (*Mért nem születtem ezer év előtt?*, 1844); ám reakciója *ekkor* már olyannyira „korszerűtlennek” tűnhetett, hogy barátja, Berecz Károly rögtön válaszversben mondott neki ellent, a történelmi korok rettentés világával szemben („A nyers erőszak vérrel áztatá / A messze föld virágzó téréit; / S a vért fődött kebelnek mélyiben / Nem hallhatád a szív veréseit”) a jelenkor kiváltságosságát és reményteliségét hangsúlyozván: „Jobb hogy születtem ezredév után, / Bölcsődalom hogy nem volt harczene; / Nyugodjatok, ti durva századok, / Velünk a jog s szabadság istene!”⁵⁶. Petőfi csak 1846 közepe táján fordult szembe a dicső középkor nosztalgiájával (pl. a *Salgó* soraiban: „[...] lelkeket homályos / Látkörbe vitte a komoly merengés, / Holott körülé kétes ködruhában / Mogorva árnyak lengtek, a kihalt / Sötét középkor véres napjai”), s ettől kezdve, ha a történetiségről szót ejtett, mindvégig a korszerűség ideáljának nevében beszélt – ám a jelent folyamatosan úgy

képzelte el, mint valamely „nagyszerű” pozitív jövőnek, szinte üdvtörténeti ígéretnek előjátékát; a „beteg” jelent, amely meglehetősen ijesztő vízióban képződik meg („Sínlődik az emberiség, / A föld egy nagy betegház [...]”, csak mint a csodatévő, mindent meggyógyító, az isteni transzcendencia által garantáltan „orvosi” jövő előkészítőjeként képzelte el s mutatta be (e történelemszemléleti változásnak szinte arspoetica-szerű lenyomata a *Csalogányok és pacsirták* című 1846-os szenvedélyes költemény: „Ugyan még meddig zengitek, / Ti holdvilágos emberek, / A régi kort, / Mit elsodort / Hullámmal már az enyészet? [...] De ím a bajnak közepette / Fiait az ég el nem feledte, / Megszána minket nagy fájdalomainkban, / Orvost küld hozzánk, és ez útban is van, / És már maholnap meg is érkezik [...] Tiéd minden dal, minden hang, / Melyet kezemben ad a lant, / Te lelkesítesz engemet, / Tenéked ontom én könyűimet, / Én tégedet köszöntelek, / Te a beteg / Emberiségnek orvosa, jövendő!”). A negyvenes évek ideológiájában a „korszerűség” kategóriája, paradox módon, nem a jelenkor leírásának követelményét írta körül, hanem egy elképzelt jövő víziójának előjátékát kívánta megjeleníteni (már az idézett Lauka-versben is ott rejlik ez a kíváncsi: „Jövő életben vár vigaszt [...] Jövőt keres tekintete [...]”) – ennek eredménye Petőfi nagy programversének többszöri ismétléssel sulykolt kitétele is: *Ha majd...* A nagyszerű jövővízió fényében a jelen világa csaknem ugyanolyan értéktelennek és érdektelennek tűnik fel, mint a sötét hajdankor – a jelen színtere nem más, mint a jövőért folytatott harcnak a terepe; a jövő utópiája pedig nem más, mint a bibliai ígéret földjének történeti realitásként prezentált látomása.

A 19. század, ebben a képzetkörben, igen csak ellentmondásos korszaknak tűnik (ahogy Petőfi mondja: „minden nemzet, minden család, sőt minden ember meghasonlott önmagával” – *Előszó*) – de hatalmas pozitív perspektívát hordoz magával: *ebben* a korban tud

elkezdődni *valami*, ami a jövőben az egész emberiség megváltását fogná magával hozni; az emberiség fejlődése már nem lassan, lépésenként következik be (amint még Csokonai képzelte volna *Marosvásárhelyi gondolatokban*: „„jőjjetek! [...] Mit késtek? [...] Törjük az akadályt, melytől nem mehetünk, / S mind az emberiség kertébe sietünk”), hanem, most, egy nagy, viharos történés tökéletesen kifordítja a világot eddigi helyzetéből, s *más* világot teremt. Az 1840-es évek nemzedéke a történelem nagy kataklizmáját várja és reméli; ez fogalmazódik meg Kazinczy Gábor nagy víziójában: „[...] Egy világgromboló orkán nyargalt s kapkodta föl az élet porszemeit. S a villámok egy perczig szünetedeznek; azt hiszitek, a felforrított természet keblébe ásta el dühét? Korántsem; erőjét szedi össze, mint élethalálra küzdő gladiátor letörli agyáról a fáradás eszméjét, új küzdelemre, új csatára készülendő. [...] Nem pusztító vihar ez, de jótékony, mely a tenger elposhadó nyugalmat reformáló mozgalmakra korbácsolja fel; az életérzés ifjú felszökellése, mely a vízzéváló vért nyargalva kergeíti a kiaszott szíverekbe”), de ugyanezt a jövővíziót olvashatjuk Petőfi ismert verseiben is: „[...] hinni kezdem, hogy dicső napoknak / Értjük maholnap fényes hajnalát [...] / Ez nagyszerű, de véres kor lesz, / És úgy is illik, hogy véres legyen! / Már vizözön volt, most egy vérözön kell, / Hogy megtisztuljon a világ a szennytől [...]” (*Levél Várady Antalhoz*; nagyon hasonlóan *Az ítélet* sorai-
ban is) – legfeljebb annyi különbséggel, hogy Petőfi, metaforikájában, már nem a történelem természeti viharáról, hanem világméretű, vállalandó *harcról* beszél; oly nagyszabású világháborúról, amelynek győzelmes befejezte után tulajdonképpen nem történelmi, hanem antropológiai fordulat fog bekövetkezni („a menny fog a földre leszállni”): a megtisztult világban a mai rab emberiség oly igaz Emberré nemesedik, aki istenhez fogja majd magát mérni tudni („A megmosdott föld tiszta szép leend, / És lakni fognak emberek fő-

lötte, / Hasonlítók az isten képihez”). Ezek szerint a 19. századnak mint történelmi korszaknak az (és csak ennyi) a politikai lehetősége és erkölcsi feladata, hogy előkészítse ezt a megtisztult jövőt, amely győzelme révén az egész eddigi történelemnek véget vet, s új világ felé nyit teret, mitikus megváltást kínál.

Ez az univerzalitásra törő mitikus történelemszemlélet az oka, hogy ma Petőfi politikai költészetét mint *politikai* állásfoglalást oly nehéz értelmezni; másrészt ez volt annak az oka is, hogy e költészet oly sokféle, egymással ellentétes politikai indulatok számára is követendő példaként szolgálhatott. Hiszen mítosz és politika nagyon nehezen egyeztethető össze – s ha valaki a maga korát és mozgalmait üdvtörténelmi horizontban tudja csak elképzelni, roppant nehezen fogja a politika konkrétumok iránt megnyilvánuló kiküszöbölhetetlen igényét is kielégíteni.

Leglátványosabb például a számtalanszor idézett és interpretált *A XIX. század költői* című programvers (?) szolgálhat. A vers mint egy fontos költőszerep körvonalazása, természetesen impozáns mintát mutat fel, ám ami a történelmi konkrétumokat illeti, megmarad a csodálatos általánosságoknak a szintjén. A versnek ugyanis mind térszemlélete, mint időszemlélete csak mitikus horizonton értelmezhető: *most* vagyunk, de ugyanolyan *pusztában*, mint *hajdan* Mózes népe, s a mai költő *ugyanannak* az isteni elrendelésnek kell hogy megfeleljen, s a célkitűzés is *ugyanaz*: a *Kánaán* elérése; a leküzdendő akadályok pedig szintén mitikusak: tűzön-vízen át kell haladni, nem pedig történelmi feltételek között. A mai feladat tehát ugyanaz, mint ami a biblikus elhivatottságban megfogalmazódott – a költő mint próféta vezesse a népet: *előre*. A vers szövegében tulajdonképpen ez az egyetlen kitétel, amely a korabeli történetfilozófiák fejlődéskoncepciójára utal – de e kitétel is mellőzi a „korszerű” politikai célkitűzések konkrétilizálását: ne felejtjük el, hogy a vers szövegében sem a „nép” kategóriája, sem a nagy „ha majd” feltételsorozat nem nyer részletesebb

leírást; ennek igényét ráhárítja a korabeli generális politikai nyelvhasználat konvencióira, minek alapján könnyen asszociálhatunk egy „igazságos”, vagy szűkebben értelmezve: egy érdekegyeztető társadalom utópiájára. Ám ha *csak* a szöveget olvassuk, s a kor politikai eseménysorozatának asszociációit félretesszük, felmerülhetnek a kérdések: *hogyan*, milyen gesztusokkal vezeti a költő a népet, mi az a *munka*, amit a költőnek vállalnia kell?, s *honnan*, minek alapján tudja meghatározni a haladás irányát?, *miféle* zászlaja van a népnek, *ki* tűzte ki, mikor – s *most* vajon a nép már halad előre, vagy csak szenved? A nagy feladat ki van szabva: a néppel *együtt* kell küzdeni (vagy küszködni?) – de *hogyan* kell csinálni, az titok marad; ugyanúgy, amint titok marad az is: *mikor* s *hol* van vagy lesz ama Kánaán, amely bizonyára minden jónak le-téteményese, de amelynek sem lakhatóságáról, sem működéséről nem is képzelhetünk semmi konkrétumot; ráadásul a vers utolsó sorainak sztoikus megnyugtató ígérete is csak mitikus keretek között működhetik – hiszen még az utókor esetleges társadalmi elismerése sem kerül említésre; ami érvényesülhet, az csak a derekas élet tudatában elfogadott halál szeretetteljes búcsúja.

E titokzatos hivatástudat és erkölcsi elkötelezettség-tudat nyer nyílt megfogalmazást *A magyar politikusokhoz* című versben, amely élesen szembeállítja a kétféle embertípust, a politikust és a költőt. E vers míg a politikusokat csak mély megvetéssel tudja kezelni („Ti, kik úgy fölvulkodátok, / Tudjátok-e, mik vagytok ti? / Az apró napi események / Mulandó pásztortüzei”), hisz a politikusok csak „apró napi eseményekkel”, azaz politikával foglalkoznak, addig a költőt úgy állítja be, mintha nem más lenne, mint „Az istenség szent levele, / Melyet leküld magas kegyében / Hozzátok, gyarló emberek, / Amelybe örök igazságit / Saját kezével írta meg”. A költő az isteni igazságot ezek szerint nemcsak közvetíti, hanem meg is testesíti, s örökké-nyű csillagként képviseli a történelem és po-

litika *főltt* megnyilvánuló idealitást, szemben a *gyarló* emberekkel, akik nyilván a politika közvetített apróságairól hiszik azt, hogy előmozdítanak valamit. A politika a gyarlóság lenézendő birodalmába kerül – az isteni-séget, az igazságot a költő hozza az emberek számára, ám hogy milyen részletekben, milyen gesztusokkal, milyen eredménnyel, arról hallgat a költő és a vers; sőt bizonyos értelemben azt sugallja, hogy a költő nem is vesz részt a történések folyamatában, hanem csak kívülről vagy felülről megítéli azt, s megítélése vagy ítélete egyenlő lesz a költőiséggel; s ezért elvárható, hogy a gyarló emberiség és a politikustársaság fensőbbiségnek illő tisztelettel viszonyuljon a költőhöz („Költőitek előtt, tinektek / Illő, hogy fejet hajsatok”). Alighanem ennek a beállítódásnak következményeként értelmezendő, hogy Petőfi számára a legelső és legfontosabb politikai követelésként mindig a sajtószabadság igénye jelent meg (pl. *Az országgyűléshez* című versben: „Sajtószabadságot, csak ezt ide! / Ez oly nagy, oly mindenható ige / A nemzetben, mint az isten »legyen«-je, / Amellyel egy mindenséget teremte [...]”), amely szabadság a költő által képviselt örök igazságok szabad terjedésének garanciájaként kell hogy funkcionáljon, hiszen enélkül „a szellem rab” – s e szellemi rabság leszerelése nélkül a nemzet egyéb szabadságjogai sem érvényesülhetnek (ez az igény aztán a leglátványosabban a március 15-ei események során nyilvánult meg: a forradalom kezdődjék a sajtó felszabadításával, s a szellem termékeinek kiszabadításával!). A költői mindenhatóság a kulcsmozzanata Petőfi legtöbb politikus igényű versének: a költőfigura, aki megszólal, nem azzal törődik, mit kellene csinálni, hanem csak azzal, hogy minek kellene létrejönnie végeredményként; amikor a költő, már a forradalom idején, megszólítja a politikustársaságot *A nemzetgyűléshez* intézett szózatában (Hallgassátok ki intő szózatom... / Egy ember szól, de milliók nevében!), nem egyszerűen politikusi törvényhozásra szólítja fel őket, ha-

nem egy egészen új világ *teremtését* javasolja, ahol az emberek egészen *másként* fognak élni és hatni („Hazát kell nektek is teremteni! / Egy új hazát, mely szebb a réginél / És tartósabb is [...]”; „hol minden szögletig / Eljusson a nap s tiszta levegő, / Hogy minden ember lásson s ép legyen [...]”), vagyis azt sürgeti, hogy a történelmi változás isteni, egyszeri és végleges aktusként átalakítsa nemcsak a magyar alkotmányt, hanem az egész univerzumot is.

A történelem menetéről és fordulatáról alkotott víziók tárgyában nagyon hasonló szerkezet figyelhető meg Petőfi többi, politikailag (is) értelmezendő versének esetében is: a történelem terepe mint univerzális harctér jelenik meg, ahol nagyszabású csata zajlik („Háború volt mindig éltem / Legszebb gondolatja, / Háború, hol vérét a szív / Szabadságért ontja!” – *Háború volt*; „Ott állok én is a csatában / Katonáid közt, századom! / Csatázok verseimmel [...]” – *Rongyos vitézek*), s a küzdelem majd *egy* nagy végső ütközetben fog, győzelemmel, véget érni (ld. *Az ítélet* vagy az *Egy gondolat bánt engemet...* című verseket), tökéletesen az Utolsó ítélet armageddoni csatájának analógiájaként – s mintha e nagy látomás fényében a történelemnek más, apró, jelentéktelennek tűnő eseményei tökéletesen eltűnnének; még a konkrét propagandacélt szolgáló, a nemzetiségek ellen uszító versek is folyamatosan hiperbolikus nagyságrendben fogalmaznak (a leglátványosabb példa erre az *Élet vagy halál!* című vers, amely fantasztikus, mitikus-vizionárius allegóriával kezdődik: „A Kárpátoktul le az Al-Dunáig / Egy bős évöltés, egy vad zivatar! / Szétszórt hajával, véres homlokával / Áll a viharban maga a magyar [...]”, de amely az ellenség gyalázásának ürügyén közvetlenül csúszik át a végítélet megidézésébe: „Élet-halálra ki a síkra hát, / Ne légyen béke, míg a magyar földön / A napvilág egy ellenséget lát [...] / Föl egy hatalmas, egy szent háborúra, / Föl az utósó ítéletre, föl!”, minek során azt is megengedi, hogy az ellen-

ség kiirtásának konkrét, „szent” aktusa maga lenne a transzcendens ítélkezés megjelenése).

S, úgy vélem, e vizionárius, minden ízében transzcendenciát idéző történelemfelfogás határozta meg Petőfinék nemcsak költői látomásait, hanem aktuális politikai állásfoglalásait és indulatait is⁸; *A márciusi ifjak* című versében saját magának és csoportjának politikai fellépését olyannyira isteni jellegűnek állítja be, hogy a halottak feltámasztásának képzetét is hozzá tudja társítani („A földet, mely koporsó volt / S benn egy nemzet a halott, / Megillettük, és tizenégy / Milljom szív földobogott [...]”), s még azon harctéri versét is, amely pedig saját közvetlen csataélményét írja le, rendre az apokalipszis képzetköre dominálja, s a csataképek reális mozzanatai alárendelődnek a harag napjának fenyegető felidézésének: „A földön is harag, / Az égen is harag! [...] Te ég, te föld, talán / Most összeomlotok!” (*Csatában*). S ha Petőfinék politikai szerepvállalását nézzük, azt kell feltételeznünk, hogy épp emiatt a túlfeszített történelmi vizionáriusság miatt nem tudott jelentős befolyást gyakorolni a 48-as forradalom politikai folyamataira: a politika konkrét lépései, számításai és kényszerű kompromisszumai egy oly jövőkép szemszögéből nézve, amely egy nagy aktussal elintézhetőnek véli a világ összes problémáját, vagy nem is látszódhattak – vagy csak megalkuvásként értelmeződhetek (emiatt kellett Petőfinék folyamatosan összeütköznie a többi politikai szereplővel, köztük Vörösmartyval); *A nemzethez* című vers hatalmas buzdító felkiáltása, miszerint „Mindent nyerni, vagy mindent veszíteni!”, aligha értelmezhető politikailag: csak végítéletet váró üdvtörténelmi távlatokból van értelme. E történelemképzet okozza azt is, hogy Petőfinél a vágyott, kivívandó győzelem *utáni* történelmi állapotról semmit nem olvashatunk (legfeljebb egy tartalmilag nem is értelmezhető szimbólumot: „Ott megy ő, az ősz vezér; szakálla / Mint egy fehér zászló lengedez; / A kivívott diadal utáni / Békeségnek a jelképe ez [...]” – *Az erdélyi hadsereg*) –

a győzelem e szemlélet számára ténylegesen csak a „békés” kánaáni állapotok bekövetkezését implikálja, azaz egy oly világ kiépülését, amelyben nincsenek gazdasági és uralmi viszonyok: a „világszabadság” elkövetkezendő birodalmának már nincsen semmilyen történelmileg vagy politikailag értelmezhető viszonyrendszere; ám amennyire impozáns és nagyszabású ezen elképzelés impresszív víziója, ugyanannyira üres is (ugyanígy működik az *Akasszátok fel a királyokat* című vers próféciaja is: a királyok kiirtása bizonyára megtisztítja a világot, a földet, a levegőt, tehát a természetet is! – de hogy milyen lesz a király nélküli társadalom, arról semmiféle program vagy jóslat nem hangzik el). Amint-hogy kifejtetlen (és emiatt üres) marad ama nagy kibontakozási ígélet is, amelyet Petőfi az Aranyhoz intézett levelében rögzített („ha a nép uralkodni fog”), hiszen az itt elképzelt uralkodásnak jellege és mikéntje mind irodalmilag, mind politikailag tisztázatlan marad, akár a jelent, akár a jövőt illetően.

Ezért olyan bonyolult kérdés Petőfi politikai költészetének hol túl-, hol alulinterpretációkban gazdag recepciója is: a versekre ráolvasódott egyrészt a korszak politikai nyelvhasználatának generális konvenciója (amely pedig igen sok szempontból nem kompatibilis a Petőfi-versek metaforikus nyelvhasználatával), másrészt Petőfi politikai szerepvállalásának és tevékenységének hagyományos, történelmi értelmezése – s e két tendencia erős interpretációi esetenként, mai szemmel nézvést, eltekintettek a szövegeknek mind költői nyelvhasználatától, mint aktuális politikai használatától (s hogy e téren mily súlyos feszültségek léteztek a korban, vagy létezhetnek ma, arra nagyszerű mai példa egyrészt két kortárs kitűnő irodalomtörténésznek éles vitája annak a *Nemzeti dalnak* eszmétörténeti értelmezhetőségéről⁹, amelyről a hagyományos irodalomtörténet-írás békés konszenzussal értekezett, másrészt Takáts Józsefnek *politikai* szempontú verselemzése *A nemzetgyűléshez* című, egyértelműen aktu-

álpolitikai indíttatású versről, amely a költői metaforikának a kor genuin politikai nyelvhasználatával kapcsolatos lehetséges ellentmondásait mutatta ki¹⁰). Petőfi politikus költészetének nyelv- és képhasználata, amely mitikus-biblikus eredeztetésű, vizionárius történelemszemléletet vetített rá az aktuálisnak tekintett költészetre is, s amely épp emiatt a legtöbb esetben (s épp a legfontosabb versekben) mellőzi a történeti-politikai konkrétumokat, erős költészeti mintául szolgált, s messzemenően befolyásolta korszakának, majd a következő korszaknak is politikai-költészet-felfogását. Alighanem az ő (természetesen igen magas színvonalú) költészetére nézvést is alkalmazható lenne a következő generáció szülöttének, Arany Lászlónak az az ítélete, amely a maga korának politikai költészetében helytelenítette a konkrétumok kerülését, a sorok *közötti* olvasás megengedését, s a fellengző általánosításoknak túltengését: „Ily viszonyok közt éber fogékonyság fejlődik írónál és közönségnél az elrejtett célszavak megértésére; a metaforák és allegóriák gazdag virágzásnak indulnak, s végre az elfátyolozott homály annyira dítatba jön, hogy azóta sem bírt tőle költésztünk megszabadulni, mióta semmi nem gátolná, hogy érzelmeit nyíltan hirdesse [...]”¹¹). Petőfi 19. század képének és politikai jellegű verseinek interpretációját másfél évszázadon keresztül ily tendencia uralta – túláltalánosításainak sokértelműsége pedig végtelen szélesre tárta a Petőfi-jelenség politikai kihasználásának terét.

De arra, hogy az ily történelemfelfogásoknak már Petőfi korában is többféle megközelítése volt lehetséges, két költői példát idéznék, mindkettőt Petőfi közeli köréből. A költő-barát Berecz Károly majdhogynem imitációját nyújtja terjedelmes ódájában a Petőfi ars poeticájának, mikor így kiált fel: „Lágy daloknak nincs hatások, / Más a sziveknek verése, / Lángszavú dal a mi hathat / Kebleinknek érzetére. // Zúg a kor mint bérczfolyamnak / Messzehangzó rohanása, / Minden szív, mint

Aetna mélye, / S forr az érzelmek világa. [...] // És ha látod, szent hevőkben / A szivek miként lobognak: / Hidd el, van és lesz világa / A valódi dalnokoknak¹². Ám vele szemben a teoretikus-költő Erdélyi János, didaktikus ódájában, minden javallása mellett is bölcsen és ironizálva inti társait, nehogy már elhigygyék, a 19. századdal vagy a 19. században oly világtörténelmi fordulat fogna bekövetkezni, mely *mindent* meg tudna változtatni – s minek következtében valóban, mint a mesében, mindennek jó vége fogna lenni: „Miért, hogy a tizenkilencedik / Század magasra földicsértetik? / Várjunk jövendő egykét századot, / Melyen, ki most hal meg, feltámadott, / Ha e világra majd rösmer-e, / S mikép lesz élő század embere? / Tehát be-

látni nem szörnyű nehéz, / Hogy még ezen-túl is munkál az ész. / Mi fő igazság és imádatik, / Igaz lesz az, bármikor mondatik. / Ki a jelenkort, mely csak egy darab / Időcske s elfoly, mint a könnyű hab, / Hinné igaz jó, szép bölcsőjeül, / Csalatni fogna mértéken felül [...] Azért, komácskám, szállj kissé alább, / Hogy a szemedbe lássunk legalább, / Ki múlt- s jövőre nagy tekinteted / A kis jelenből látnokként veted. / Vakandturányon áll így a bogár, / S úgy véli: álláspontja sziklavár, / S az ész előtt levén kalapod, / Majd csak lemenve dicsérd a napot¹³.

Amiből csak egy tanulság vonható le: Petőfi ugyan a 19. század költője volt, de nem Ő volt a 19. század költője; sőt: nem csak ő volt a 19. század költője. ■ ■ ■

JEGYZETEK

- PETŐFI SÁNDOR: *Előszó az Összes Költeményekhez*, 1847.
- ALFRED DE MUSSET: *A század gyermekének vallomása*. Regény (1836), ford. BENEDEK MARCELL, Szépirodalmi, 1975.
- George Sand leveléből idézi előszavában Gyergyai Albert = GEORGE SAND: *Mauprat*, ford. SZÁVAI NÁNDOR, Új Magyar Könyvkiadó, 1955, X.
- SÜKEI KÁROLY: *Irodalmi ellenőr; Előtdjékoz-tatás*. Életképek, 1847. július 4., II. k. 20–21.
- LAUKA GUSZTÁV: XIX. Század. = *Ország-gyűlési emlékek*. Politikai, történeti és szépirodalmi almanach, kiadja VAHOT Imre, Pest, 1848, 111–112.
- BEREZ KÁROLY: Jobb hogy születtem ez-redév után. = *Életképek*, 1845. február 8. – A vers a folyóiratban a követ-kező lánbjegyzettel jelent meg: „Ellen-tétül a Pesti divatlap, ezidei 2d. szá-mában megjelent, „Miért nem szület-tem ezer év előtt?” című költeményre”.
- KAZINCZY GÁBOR: *Egy töredék*. (Bevezeté-sül a *Népbarát* címmel tervezett folyó-irathoz, 1839) = T. ERDÉLYI Ilona: *Az ifjú Magyarország és Kazinczy Gábor*, Aka-démiai kiadó, 1965, 117–120.
- E kérdést igen árnyaltan fejtegeti SZILÁ-GYI Márton: Údvtörténeti távlat vagy társadalmi utópia? Petőfi és a „forra-dalmi látomásköltészet” című tanul-mányában = Sz. M.: *A magyar ro-mantika ikerszillagai. Jókai Mór és Pe-tőfi Sándor*, Osiris kiadó, 2021, 149–160.
- MILBACHER ROBERT: *Dózsa György unoká-ja*. A Nemzeti dal közösségzemléle-téről = M. R.: *Bábel agoráján. Esz-szék, tanulmányok a nemzeti iroda-lomról*, Pro Pannonia kiadói alapít-vány, 2015, 72–93.; SZILÁGYI MÁRTON: *A vers napja*. Nemzeti dal = Sz. M.: *A magyar romantika ikerszillagai...*, id. kiadás, 161–177.
- TAKÁTS JÓZSEF: *Elsődleges kontextusok (Petőfi Sándor: A nemzetgyűléshez)* = T. J.: *Másik mitológia. Tanulmányok a 19. századi magyar irodalomról*, Rá-ció kiadó, 2024, 160–177.
- ARANY LÁSZLÓ: *A magyar politikai köl-tészetről* (1872) = A. L.: *Válogatott művei*, s. a. r. NÉMETH G. Béla, Szépiro-dalmi Kiadó, 1960, 282–285.
- BEREZ KÁROLY: *Lantot ifjú!* = *Életképek*, 1847. szeptember 5.
- ERDÉLYI JÁNOS: *XIX. század* (1840) = E. J.: *Összes költeményei*, s. a. r. T. ERDÉLYI Illo-na, Pázmány Péter Katolikus Egyetem kiadása, 2007, 170–172.

Margócsy István (1949) József Attila- és Széchenyi-díjas irodalomtörténész. Megjelenés előtt álló könyve a Kalligramnál: „*Szólj vadúl, és szólj szeliden...*” – *Petőfi a 19. században és ma*.